

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19. — Τηλ. 227-689 | 15 ΜΑΪΟΥ 1964 | ΑΡΙΘ. 10

ΑΣ ΕΧΩΜΕΝ ΥΠ' ΟΨΕΙ

Συχνάκις ἠκούσαμεν τὸ ἐρώτημα. Διατί ἐνῶ—ὅπως γράφετε—ὁ λαός μας τόσο γνησίως θρησκευεται καὶ τόσο πηγαία εἶναι ἡ ἀποστροφή του κατὰ τοῦ κακοῦ, πληθύνονται ἀντιδρόμως περὶ ἡμᾶς αἱ ἀσχημίαι· καὶ εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ δρᾶσιν βραβεύονται, κατὰ κανόνα, οἱ ἐπιτήδειοι, οἱ ἀσυνείδητοι καὶ οἱ ἐκμεταλλευταί; Δὲν ἀποτελεῖ λοιπὸν ἡ βεβαίωσίς σας ἀπαράδεκτον πνευματικὸν κυβίστημα;

★

Ἀπαντῶμεν. Ἄλλ' ἐν πρώτοις δὲν νομίζομεν, ὅτι εἶναι τόσο ἀραιαὶ αἱ τάξεις τῶν ἀπίστων. Διότι τόσο ὁ δέκατος ἕνατος ὅσον καὶ ὁ εἰκοστὸς αἰὼν δὲν ἔπαυσαν νὰ καλλιεργοῦν τὸν στυγνὸν ὀρθολογισμόν καὶ τὸν αὐτάρεσκον ἀτομικισμόν, ποὺ συνθλίβουν καὶ μεταποιοῦν τοὺς χυμοὺς τῆς ζωῆς εἰς ἄδρυσον ξηρότητα. Καὶ εἶναι δυστυχῶς σήμερον πολλοί, πάρα πολλοί, αὐτοὶ ποὺ ἀδυνατοῦν νὰ λυτρωθοῦν ἀπὸ τὰ ἀποπνικτικὰ περιπτώγματα τῆς λογικῆς, ποὺ ἀρνεῖται τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ καταβιάσῃ τὴν πίστιν εἰς μαθηματικὴν ἐξίσωσιν καὶ ἀπόδειξιν.

★

Ἡ συμφεροντοθηρία καὶ ἡ ὠφελιμιστικὴ ἐγωπάθεια, ποὺ πνέουν ἀκατάπαυστα ἐκ Δυσμῶν, τείνουν νὰ καταστοῦν καὶ ἰδική μας περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα, ποὺ θολώνει καὶ ἀμαυρώνει τὴν πνευματικὴν μας ὕφην καὶ εἰκόνα. Δὲν ἀνεσιτλβώσαμεν ἀτυχῶς καὶ δὲν ἀνетиμήσαμεν, μὲ τὸ κριτήριον τῆς ἰδικῆς μας ζωῆς καὶ τῶν ἰδικῶν μας δεδομένων καὶ βιωμάτων, τὴν πίστιν μας. Καὶ ὑφίσταται εἰς τὰς συνειδήσεις μας, ὡς παραδεδομένη ἀξία ὡς

πατροπαράδοτος ἠθικὴ ἐπιταγή· καὶ ὡς νομοθετημένη πνευματικὴ ἐμπειρία· ἀλλὰ ἀτόνως δυστυχῶς βιουμένη Ὁρθόδοξος ἀντίληψις ζωῆς.

★

Διὰ τοῦτο εἰς τὰς ἀποφασιστικὰς στιγμὰς τῆς ζωῆς μας, καὶ ὡς ἄτομα καὶ ὡς σύνολον, κατολισθαίνομεν εὐκόλως εἰς ἀπαραδέκτους συμβιβασμοὺς καὶ ἐκτροπὰς. Καί, χωρὶς δέος καὶ χωρὶς δισταγμοὺς, σφραγίζομεν συχνὰ τὰς ἐνεργείας μας, μὲ τὴν ρυπαρότητα τῆς σκοπιμοθηρίας καὶ τῆς ἐξυπηρετήσεως ἀπλῶς τοῦ ἀτομικοῦ μας συμφέροντος. Ὡς ἐκ τούτου, ἐπόμενον εἶναι, νὰ ἀτονῇ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, ὁ μονόλογος μὲ τὴν συνείδησίν μας. Καὶ ὅπως ὁ τραγικὸς ἐκεῖνος ἥρωας τοῦ Σαίξπηρου, ν' ἀκολουθῶμεν καὶ ἡμεῖς τὰ δολερὰ φαντάσματα οὐτοπιστικῶν ἰδεολογιῶν, τῶν ὁποίων βαρβαρικὴ εἶναι ἡ προέλευσις. Ἐπειτα, ἅς μὴ μᾶς διαφεύγῃ, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρθολογιστῶν καὶ τῶν ὀλιγοδρανῶν εἰς τὴν πίστιν αὐξάνει ἀνυπολογίστως, καὶ εἰς σημασίαν καὶ εἰς δύναμιν, ἀπὸ τὸ ἀνάρριθμον πλῆθος ὄλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, καλοὶ κάγαθοι κατὰ πάντα, εἶναι ὅμως ψυχροὶ καὶ ἀδιάφοροι ἀτομισταί. Καὶ ὅχι μόνον ἀνέχονται καὶ ἀμνηστεύουν τοὺς ἐκτρεπομένους· ἀλλὰ καὶ συχνότατα παρέχουν προστασίαν εἰς αὐτούς.

★

Ὅμιλοῦμεν περὶ ἀρετῆς, ὡς περὶ τῆς ὑπερτάτης ἀναγκαιότητος διὰ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ δημοσίου μας βίου. Ὁρθῶς, ὀρθότατα. Καὶ ὅμως, πᾶν ἄλλο ἢ τὴν βραβεύομεν. Καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὰς δημοκρατίας καὶ εἰς τὰς ἐλευθέρας ἐκείνας πολιτείας, ὅπου τὸ τά-

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Παναγιώτατε και θειότατε 'Αρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης και Οικουμενικῆ Πατριάρχᾳ, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητὲ ἀδελφε ἡμῶν καὶ συλλειτουργε Κύριε 'Αθηναγόρα, τὴν Ὑμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπάζομενοι ὑπερήδιστα προσ-
αγορεύομεν.

Οὐρανοὶ μὲν ἐπαξίως εὐφραίνονται, γῆ δὲ ἀγαλλιᾶται, ἐορτάζει δὲ κόσμος ὁρατός τε ἅπας καὶ ἀόρατος, ὅτι ἀνέστη Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἀπὸ τοῦ τάφου, καθὼς προεῖπεν, καταλύσας τὸ κράτος τοῦ θανάτου καὶ δωρησάμενος τῷ κόσμῳ παντὶ ζῶν τὴν αἰώνιον.

Ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτη Ἐκκλησία τῆς

λαντον τῶν ἐναρέτων ἐνταφιάζεται καὶ θάπτεται· καὶ μαλάσσεται ἡ τιμωρὸς ὁρμὴ καὶ διάθεσις, ἀπὸ τὰς κατακληλούσας Σειρῆνας τῶν ἐπιτηδείων. Εἶναι ἔργον ἱερὸν ἡ ἄσκησις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὡς καὶ οἰασδήποτε ἄλλης ἐξουσίας· καὶ πρέπει νὰ ὑποτάσσεται πάντοτε εἰς ἓνα ἀνώτερον ρυθμὸν, μαχομένη ἀνενδύτως ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ βραβεύουσα, εἰς πᾶσαν περίστασιν, τὴν ἀρετὴν. Τότε μόνον ἀποκτᾷ λυτρωτικὴν ἀκτινοβολίαν καὶ εὐγένειαν. Καὶ τότε μόνον ἀποβαίνει δώρημα θεῶν καὶ πνευματικὴ ἀνοδικὴ πορεία. Καὶ οἱ οὐρανοὶ ἀπὸ τὰ ὕψη των βρέχουν μάνα.

★

Καὶ εἰς τὰς κρίσιμους καὶ ἱστορικὰς αὐτὰς στιγμὰς ποὺ διερχόμεθα, χρέος μας εἶναι ν' ἀνεύρωμεν τὸν ἀνώτερον αὐτὸν ρυθμὸν. Καί, μὲ συνεχῇ προσπάθειαν, νὰ μετουσιώσωμεν εἰς πνεῦμα καὶ φῶς, ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέραν σκοτεινὴν ὕλην, χωρὶς νὰ παραθεωρῶμεν τὰς συγχρόνους τεχνικὰς προόδους καὶ τὰς ὑλικὰς μας ἀνάγκας.

Καὶ ἐπικαίρως καὶ ὀρθότατα ὁ Ὑπουργὸς τῆς Προεδρίας κ. Ἀν. Παπανδρέου ἐτόνισεν, ἀναπτύσσων προσφάτως τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι «τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκεται εἰς τὴν ποιότητα τοῦ Ἑλ-

Ἑλλάδος τοῖς οὐρανοῖς συνευφραينوμένη καὶ τῇ γῇ συναγαλλομένη τὴν ἐόρτιον σήμερον περιβάλλεται στολὴν, ἵνα ὑπαντήσῃ τῷ ἐκ τάφου ὡς ἐκ παστάδος βασιλικῆς προελθόντι ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης Σωτῆρι Χριστῷ.

Ἐπὶ τῇ κλητῇ οὖν ταύτῃ καὶ ἀγία ἡμέρᾳ χαίροντες καὶ ἀγαλλόμενοι καὶ ἡμεῖς, οἱ θεῷ ἐλέει ἡξιωμένοι τὰ θεῖα τελεουργεῖν μυστήρια ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς ἀποστολικοῖς τόποις, ἐν οἷς ἡ τῶν ἀνθρώπων σωτηρία δια-
πρυσίως διὰ τοῦ Ἀγίου τῶν ἐθνῶν Ἀποστόλου Παύλου κεκήρυκται, μεσονυκτίους μὲν ὕμνους καὶ ᾠδὰς ἤσαμεν τῷ ἐκ τάφου τρι-
μέρῳ ἑξαστράψαντι δεδοξαμένῳ Σωτῆρι Χριστῷ μετὰ τῶν συνεληλυθότων εὐλαβῶν κληρικῶν καὶ παντὸς τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, τὴν θεῖαν δ' εἴτα καὶ ἀναίμακτον

λ η ν ο ς». Ποιότητα πνεύματος καὶ ποιότητα ἡθους, τὸ ὁποῖον κατ' ἐξοχὴν καλλιεργεῖ ἡ Ἐκκλησία, ἐπιστρατεύουσα συνεχῶς τὰς συνειδήσεις πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Διὰ τοῦτο δαψιλῆς καὶ ἀμέριστος πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρὸς αὐτὴν στοργὴ καὶ ἐπικουρία. Ἄς μὴ πλανώμεθα. Μόνον φλεγόμενη πίστις καὶ ἀφοσίωσις πρὸς κάποιον ἰδανικὸν ὑψώνουν τὰς μάζας. Ἄλλως αἱ ὑλικάι μόνον ἱκανοποιήσεις καὶ ἀπολαύσεις καθιστοῦν τὸ πνεῦμα βαρὺ, ἄπνουν καὶ ἀδυνατοῦν νὰ δημιουργήσῃ ἀρτίους πολίτας, μὲ ἐνηρμονισμένην τὴν σκέψιν, τὸ συναίσθημα καὶ τὴν πράξιν.

★

Ἄς δακτυλοδεικτοῦνται λοιπὸν ἀδιστακτικῶς καὶ ἄς κολάζωνται οἱ πονηροί, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται. Ἄς ἀποκαθαίρωνται αἱ ἐστίαι τῶν μiasμάτων. Καὶ ἄς στεφανοῦνται ἡ ἀρετὴ. Μόνον οὕτω θὰ διδάξωμεν ἀποτελεσματικῶς καὶ ἐμπράκτως τὴν ἄσκησιν τῆς εἰς τὴν νέαν γενεάν. Ἄς ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι εἰς καὶ μόνος σαπρὸς καρπὸς ἐντὸς κανίστρου εἶναι ἱκανός, διὰ νὰ εὐρωτιάσουν καὶ νὰ σαποῦν, ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος, καὶ οἱ ὑγιεῖς ἀπολύτως καρποί.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ἐπιτελέσαντες ἱερουργίαν, ἀγάπη πολλῇ ἐμνήσθημεν καὶ τοῦ τιμίου ὀνόματος τῆς Ὑμετέρας περισπουδάστου Παναγιότητος, πᾶσαν οὐράνιον ἀγαθωσύνην Αὐτῇ παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτησάμενοι.

Ἀγάπη δὲ ἀδελφικῇ ἦκοντες διὰ τῶνδε τῶν ἑορτίων Γραμμάτων, ἄσμενοι προσφθεγγόμεθα τῇ Ὑμετέρᾳ κορυφῇ τὰ τερπνὰ καὶ ἱερὰ εὐαγγέλια «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ ὁλοθύμως συγχαίρομεν Αὐτῇ, ὅτι θάνατος νενέκρωται καὶ Ἄδης καθήρηται, ἀπὸ καρδίας δεόμενοι τοῦ θανάτῳ τὸν θάνατον πατήσαντος Σωτῆρος Χριστοῦ σώζειν Αὐτὴν καὶ πολυχρονίζειν, ἵνα ἐν υἱείᾳ, χαρᾷ καὶ εἰρήνῃ ἐορτάζῃ μετὰ παντὸς τοῦ χριστεπωνύμου λαοῦ Αὐτῆς τὴν μεγάλην ταύτην ἑορτὴν καὶ πανήγυριν.

Παρακαλοῦντες δ' ἀδελφικῶς μεταδῶσαι τὰς πασχάλιους ἡμῶν προσήσεις καὶ εὐχὰς πᾶσι τοῖς συγκροτοῦσι τὴν περὶ Αὐτὴν Ἀγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον ἀγαπητοῖς ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, ὡς καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς κληρικοῖς καὶ τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, περιπτυσσόμεθα καὶ αὐθις Αὐτὴν ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι, καὶ διατελοῦμεν

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν
Ἀγίου Πάσχα 1964

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος
Ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός
καὶ ὅλως πρόθυμος

† Ὁ Ἀθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ὅμοιοι Γράμματα ἐστάλησαν πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς Ὁρθόδοξους Πατριάρχας καὶ τοὺς Προέδρους τῶν Ὁρθόδοξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν.

Β'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Πάπας καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας
καὶ Πάσης Ἀφρικῆς

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΩ

Τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν
καὶ Πάσης Ἑλλάδος
ἀσπασμὸν ἀδελφικὸν ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι.

Συμπάσχοντες καὶ συνοδυνώμενοι μετὰ τῆς Πρωτοθρόνου Ἀδελφῆς, Μεγάλης τοῦ Χρι-

στοῦ Ἐκκλησίας, διὰ τὰς σκληρὰς δοκιμασίας, ἃς ἐπηρεῖα τοῦ μισοκάλου ὑφίσταται ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἱκετεύομεν τὸν Οὐράνιον τῆς Ἐκκλησίας Δομήτορα, τὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν Σταυρικὸν θάνατον ὑπομείναντα, ἵνα τὴν Θεῖαν Αὐτοῦ προστασίαν καὶ βοήθειαν ταχινὴν Αὐτῇ ἐπιπέμψῃ καὶ πᾶσι τοῖς Αὐτῷ βοῶσιν «Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν ἐνεκὲν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός Σου!»

Νοερῶς δ' ἐνωτισθέντες τὸ τερψίθυμον Μήνυμα, ὅτι «ΑΝΕΣΤΗ ΧΡΙΣΤΟΣ, καὶ πεπτῶκας δαίμονες», ἀπαντητικῶς ἀπευθύνομεν τὴν ἀδελφικὴν ἡμῶν ταύτην πρὸς τὴν Ὑμετέραν ἀγαπητὴν Μακαριότητα, συγχαίροντες Αὐτῇ καὶ ἐκ βαθέων ἀντευχόμενοι, ὅπως ὁ ἐκ νεκρῶν Ἀναστάς Κύριος καταξιῷ Αὐτὴν μὲν, ἐπὶ μακρὰς ἐτῶν περιόδους ἐν υἱείᾳ ἀμεταπτώτῳ, ἐορτάζειν τὴν κλητὴν ταύτην καὶ ἀγίαν ἡμέραν τῆς ἐνδόξου Ἀναστάσεως Αὐτοῦ, τὸν δὲ περὶ Αὐτὴν Σύλλογον τῶν Ἀγίων Ἀρχιερέων καὶ ἅπαν τὸ εὐλογημένον Αὐτῆς Ποίμνιον, ὡς καὶ πᾶσαν τὴν Ἀγιωτάτην Ὁρθόδοξον ἡμῶν Ἐκκλησίαν, ἰδίως κατὰ τὰς πονηρὰς, ἃς διερχόμεθα ἡμέρας, μὴ ἐάσῃ πειρασθῆναι ὑπὲρ δύναμιν, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ὑπενεγκεῖν.

Ἐν Κηφισίᾳ, Πάσχα τοῦ 1964.

Τῆς Ὑμετέρας Γερασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς καὶ ὁλοπρόθυμος
ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Ἀλεξανδρείας ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ

Γ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ Ἰῶαν ἀγαπητὲ ἀδελφε καὶ συλλειτουργε τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΕ, τὴν Ὑμετέραν Σεβασμίαν Μακαριότητα ἐν Κυρίῳ τῷ ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντι ἀδελφικῶς ἀσπάζομενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Τῷ «ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχομένῳ», βαΐφόροι τὸ «Ὡσαννά» ἀναφωνήσαντες, μεσο-

ποροῦντες ἤδη κατανευγμένοι τὴν τῶν Ἀ-
χράντων Παθῶν Μεγάλην Ἑβδομάδα, ἀλλὰ
καὶ Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασιν προσκυνοῦντες
οὐ παύομενοι, σπεύδομεν ἐπὶ τῇ ἐγγιζούσῃ Κυ-
ριωνύμῳ τοῦ Πάσχα ἡμέρᾳ, χαιρετίσαι τὴν
Ὑμετέραν Περισπούδαστον Μακαριότητα, τὸ
χαρμόσυνον προσφθεγγόμενοι

«Χριστὸς Ἀνέστη»!

Αὐτῷ δὲ τῷ τριημέρῳ ἐκ νεκρῶν Ἀνα-
στάντι, θανάτου τε τὸ κέντρον νεκρώσαντι
καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ παρεσχηκότι Θεανθρώπῳ
Λυτρωτῇ, νικητηρίου τονίζοντες παιᾶνας,
συνεπιπροσάγομεν ἱκετηρίους ἐντεύξεις ὅπως
περιέπῃ τὴν Ὑμετέραν Ἐπιπόθητον Μακα-
ριότητα ἐν ἀμεταπτώτῳ ὑγείᾳ κατ' ἄμφω,
μακροημερεύσει καὶ εὐκλείᾳ.

Ἀξιοῦντες δ' ἐπὶ τούτοις καὶ τοὺς ἐπὶ τῷ
Πάσχα ἀσπασμοὺς διαβιβάσαι τοῖς περὶ Ὑμᾶς
μέλεσι τῆς Ἀγίας Συνόδου, τῇ λοιπῇ Ἱεραρ-
χίᾳ καὶ παντὶ τῷ Ἱερῷ κλήρῳ καὶ φιλοχρίστῳ
πληρώματι τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, δια-
τελοῦμεν

Ἐν Δαμασκῷ, Ἁγιον Πάσχα Σωτηρίου
Ἔτους 1964.

Τῆς Ὑμετέρας Περιπόστου Μακαριότητος
ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς καὶ πρόθυμος

† Ὁ Ἀντιοχείας ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ

Δ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

BENEΔΙΚΤΟΣ

Ἐλέω Θεοῦ Πατριάρχης τῆς Ἀγίας Πόλεως
Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΩ

Τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος

ἀσπασμὸν ἅγιον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντι.

Φωτολαμπῆς καὶ γηθόσυνος σήμερον ἡ
χθὲς πενθηφοροῦσα καὶ τεθλιμμένη Ἀγιωτάτη
Μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία, δοξολογίαν καὶ αἶνον

ἀναπέμπει ἐν ἀγαλλιᾷσιν πρὸς τὸν ἀναστάντα
ἐκ νεκρῶν οὐράνιον αὐτῆς Δομήτορα καὶ Νυμ-
φίον, ἐφ' ἑορτὴν πάγκοινων τὴν πᾶσαν προσ-
καλοῦσα κτίσιν ἐπὶ τῇ «ἐγέρσει Χριστοῦ, ἐν
ᾗ ἑσπερέωται».

Χαίροντες δὲ καὶ Ἡμεῖς μετὰ τῶν παν-
ταχόθεν τῆς γῆς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Ἀγίου
Πνεύματος συνεληλυθότων εὐλαβῶν προσκυ-
νητῶν καὶ ἀγαλλόμενοι ἐπὶ τῇ ὄντως ἱερᾷ
καὶ πανεόρτῳ καὶ φωταυγεῖ τῆς ἀναστάσεως
ἡμέρᾳ, πόθῳ μὲν ἀγάπης καὶ ἐμνημονεύσα-
μεν σήμερον τοῦ ἱεροῦ καὶ σεπτοῦ ὀνόματος
τῆς ὑμετέρας Γερασμίας Μακαριότητος ἐπ'
αὐτοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, ὁπόθεν, ὡς ἐκ
παστάδος βασιλικῆς, ὁ τοῦ παντὸς προσλή-
λυθε Βασιλεὺς καὶ θερμῶς παρ' Αὐτοῦ ἡτη-
σάμεθα Αὐτῇ πᾶν ἀγαθὸν ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς
Ἐκκλησίας, πόθῳ δ' αὖθις ἀγάπης ἤκομεν
πρὸς αὐτὴν διὰ τῶν ἀδελφικῶν τούτων γραμ-
μάτων καὶ ἐν ἀγαλλιᾷσιν τὰ θεῖα προσφωνοῦ-
μεν Αὐτῇ εὐαγγέλια «Χριστὸς Ἀνέ-
στη», καὶ περιπτυσσόμεθα ὁλοθύμως Αὐτὴν
καὶ ἐν φιλήματι ἀγίῳ Αὐτὴν κατασπαζόμεθα,
συγχαίροντες ἅμ' Αὐτῇ, ὅτι θάνατος νενέκρω-
ται καὶ αὖθις καθήρηται καὶ ζωὴ αἰώνιος Ἡ-
μῖν κεχάριται παρὰ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ, καὶ
ὅλη ψυχῇ δεόμενοι Αὐτοῦ καταξιῶν Αὐτὴν
ἐπὶ πλείστας ἐνιαυτῶν περιόδους ἑορτάζειν
ἐν εὐεξίᾳ, τῇ κατ' ἄμφω, καὶ χαρᾷ τὸ Θεῖον
Πάσχα εἰς δόξαν τοῦ παντευλογήτου Αὐτοῦ
ὀνόματος.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ἀξιοῦντες μετ' ἀδελφικῆς
ἀγάπης μεταβιβασθῆναι τοῖς τὴν περὶ Αὐτὴν
συγκροτοῦσιν Ἀγίαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον Πα-
νιερωτάτοις Ἀρχιερεῦσι καὶ ἀγαπητοῖς Ἡμῖν
ἐν Χριστῷ ἀδελφοῖς, τὸ φίλημα παρ' Ἡμῶν
τὸ ἅγιον καὶ τὰς Πασχαλίους εὐχὰς καὶ προσ-
ρήσεις, διατελοῦμεν

Ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει Ἱερουσαλὴμ Πάσχα
1964.

Τῆς Ὑμετέρας Γερασμίας Μακαριότητος
ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ ὅλως πρόθυμος

† Ὁ Ἱεροσολύμων BENEΔΙΚΤΟΣ

Ε'
ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΜΟΣΧΑΣ

Μακαριώτατον Χρυσόστομον,
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
εἰς Ἀθήνας

Μακαριώτατε Δέσποτα
καὶ ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ ἀδελφέ,

Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἀ ν έ σ τ η !

Γηθοσύνης χαιρετίζω τὴν Ὑμετέραν Ἀ-
γιότητα ἐπὶ τῇ λαμπροφύρῳ ἑορτῇ τῆς Ἀνα-
στάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὁ Ὅποιος ἐχάρισε καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἐλπίδα
τῆς μακαρίας ἀναστάσεως.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, καὶ
μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του ὑποσχεθεὶς εἰς ἡμᾶς
ὅτι θὰ μένῃ μεθ' ἡμῶν «μέχρι τῆς συντελείας
τοῦ αἰῶνος», καλεῖ καὶ ἡμᾶς, τὰ πιστὰ τέκνα
Του, εἰς ἀμοιβαίαν κοινωνίαν ἐν πνεύματι
ἀγάπης, εἰρήνης καὶ ἀδελφικῶν αἰσθημάτων.

Δεχθῆτε τὸν ἀσπασμὸν μου ἐν αἰσθηματι
χαρᾶς πνευματικῆς καὶ ἀγάπης ἐν Χριστῷ
ἀναστάντι.

Ἀ λ η θ ῶ ς Ἀ ν έ σ τ η !

Πάσχα Χριστοῦ 1964, Μόσχα
Μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης
† Ὁ Μόσχος ΑΛΕΞΙΟΣ

ΣΤ'
ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

Μακαριώτατον Χρυσόστομον,
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Ἀθήνας

Μακαριώτατε καὶ ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ ἀ-
δελφὲ καὶ συλλειτουργέ, ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἀφιε-
ρωμένῃ εἰς τὴν ἀγίαν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ἐκ
βάθους τῆς ψυχῆς μας ἀπευθύνομεν πρὸς Ὑ-
μᾶς τὸν εἰς πᾶσαν χριστιανικὴν καρδίαν προσ-
φιλῇ χαιρετισμὸν :

Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἀ ν έ σ τ η !

«Ὁ λίθος, ὅστις ἦν μέγας, ἀνακεκύλισται»
(Μάρκ. 16, 4) καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰ. Χρι-

στός, ἐν τῇ δυνάμει του καὶ τῇ θείᾳ δόξῃ, ἡ-
γέρθη ἐκ τοῦ μνήματος καὶ οὕτω «διὰ τοῦ θα-
νάτου Του ἐνίκησε τὸν θάνατον» καὶ διὰ τῆς
νικηφόρου Του Ἀναστάσεως συνετέλεσε τὴν
ἀπολύτρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Διὰ
τοῦτο, ἀφοῦ εἶχεν ἐγκαταλείψει τὸν τάφον,
ἀκτινοβολῶν δόξαν, εἶπεν εἰς τὰς μυροφόρους
γυναῖκας : «Χαίρετε» (Ματθ. 28, 9) καὶ εἰς
τοὺς μαθητάς Του : «Εἰρήνη ὑμῖν» (Ἰωάν.
20, 19) καὶ «εἶπεν οὖν αὐτοῖς πάλιν· εἰρήνη
ὑμῖν» (Ἰωάν. 20, 21).

Οἱ πιστοὶ Του ἐχάρησαν ὅταν Τὸν εἶδον
ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦ Σωτῆρος καὶ Κυ-
ρίου. Καὶ ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι ἐν Χριστῷ
«ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν» (Κολ. 1, 14),
αἱ δὲ καρδίαι ἡμῶν πληροῦνται χαρᾶς τὴν ἡ-
μέραν τῆς Ἀναστάσεως καὶ αἱ ψυχαὶ μας γη-
θοσύνης ψάλλουν : Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἀ ν έ σ τ η !

Οἱ μαθηταὶ ἐδέχθησαν τὸν χαιρετισμὸν
Του «εἰρήνη ὑμῖν» καὶ ἡ εἰρήνη ἦτο μεταξὺ
αὐτῶν. Δι' αὐτῶν ἐδέχθημεν ἐπίσης καὶ ἡμεῖς
τὸν χαιρετισμὸν αὐτὸν καὶ παρακαλοῦμεν τὸν
Ἀναστάντα Κύριον ἡμῶν Ἰ. Χριστὸν νὰ εὐ-
λογήσῃ τὰς προσπάθειάς μας διὰ νὰ ἔχωμεν
εἰρήνην καὶ νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν καρδίαν τῶν
ἀνθρώπων, ἵνα οἱ λαοὶ ζῶσιν ἐν δικαιοσύνῃ,
εἰρήνῃ καὶ ἀρετῇ.

Συγχαίρομεν ὑμῖν μετ' ἀγάπης ἐν Κυρίῳ
ἡμῶν καὶ εὐχόμεθα διακαῶς ὅπως ὁ Ἀναστὰς
Κύριος ἡμῶν Ἰ. Χριστὸς Σᾶς ἐνδυναμώνῃ τὸ
πνεῦμα, τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ρώμην καὶ χαρίζῃ
εἰς τὸ εὐσεβές Σας ποίμνιον αἰώνιαν εὐτυχίαν,
βίον εἰρηνικὸν καὶ εὐημερίαν.

Συνιστῶμεν ἑαυτοὺς εἰς τὰς ἀγίας προσ-
ευχὰς τῆς ὑμετέρας Μακαριότητος.

Σόφια, 20 Ἀπριλίου 1964

† Ὁ Βουλγαρίας ΚΥΡΙΛΛΟΣ

Ζ'
ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Μακαριώτατε Ἀρχιεπίσκοπε Ἀθηνῶν καὶ
πάσης Ἑλλάδος, λίαν ἡμῖν ἀγαπητὲ καὶ περι-
σπούδαστε ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, Κύριε
Χρυσόστομε, τὴν Ὑμετέραν Γερασμίαν Μα-

καριότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ζῶντος, ἐνδόξως ἐκ νεκρῶν ἀναστάς, κατέλυσε τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, συνανέστησε δὲ καὶ ἡμᾶς, νενεκρωμένους ὄντας τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ εἰσήγαγεν εἰς νέαν ζωὴν, κοινωνοὺς καὶ αὐθις καταστήσας τῆς πάλαι μακαριότητος.

Ἀνεπαρκεῖς εἰσι τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων αἱ γλῶσσαι, ἵνα ἐπαξίως παραστήσωσι τὰς δωρεὰς καὶ τὰς χάριτας, τὰς διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δαψιλευθείσας. Δικαίως δὲ καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην μετ' ἐνθέου χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως πανηγυρίζεται ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἡ κοσμοσωτήριος τοῦ Κυρίου Ἀνάστασις.

Ἐν ἀγάπῃ ἀδελφικῇ προσαγορεύοντες τὴν Ὑμετέραν γερασμίαν Μακαριότητα ἐπὶ τῇ μεγίστῃ ταύτῃ ἑορτῇ τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως, καὶ περιχαρεῖς ἀπευθύνοντες Αὐτῇ τὸν θεῖον χαιρετισμὸν «Χριστὸς Ἀνέστη», ὅλη μὲν καρδίᾳ συγχαίρομεν Αὐτῇ, ὅλη δὲ ψυχῇ τοῦ ἐκ νεκρῶν Ἀναστάντος δεόμεθα, ἵνα διὰ τῆς πανσθενοῦς Αὐτοῦ δυνάμεως ἐπισκιάσῃ τῇ Ὑμετέρᾳ ἐπιποθῆτῳ Μακαριότητι σὺν πάσῃ τῇ γεραρᾷ Ἱεραρχίᾳ τῆς κατ' Αὐτὴν Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας, αἰτούμενοι Αὐτῇ τε ἄνωθεν ὅσα θεοφιλῇ καὶ σωτήρια, τῷ δ' εὐσεβεῖ καὶ ἀγαπητῷ ἡμῖν ποιμνίῳ Αὐτῆς πλούσια τὰ χαρίσματα τοῦ Ἀναστάντος Σωτῆρος ἡμῶν.

Πόθῳ δ' ἀπλέτῳ καὶ αὐθις τὴν Ὑμετέραν περισπούδαστον Μακαριότητα ἐν Κυρίῳ Ἀναστάντι περιπτυσσόμενοι, διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας γερασμίας Μακαριότητος
ἀγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός

† Ὁ Κύπρου ΜΑΚΑΡΙΟΣ

Ἐν τῇ Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῇ Κύπρου, Ἀγιον Πάσχα, 1964.

Η'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΦΙΛΛΑΝΔΙΑΣ

Μακαριώτατον Χρυσόστομον,
Ἀρχιεπίσκο-ον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
εἰς Ἀθήνας

Μακαριώτατε,

Χριστὸς Ἀνέστη!

«Ἀνέστη Χριστὸς καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ ζωὴ πολιτεύεται». Καὶ μετέχοντες αὐτῆς τῆς ζωῆς τῆς ἀνεσπέρου ἡμέρας τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἀκούομεν τὴν φωνὴν τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου: «Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ Πατὴρ καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς» (Ἰω. 20, 21).

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Κυρίου ἐκφράζουσιν ἐν τῶν μονίμων καθηκόντων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Τὸ φῶς τῆς Ὁρθοδοξίας προώριεται νὰ φωτίσῃ ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸ τὸ μέγα καὶ κοινὸν καθῆκόν μας φαίνονται ἐφῆμερα ὅλα τὰ προβλήματα, καθὼς καὶ ἐκεῖνα περὶ ὧν ἔγραψεν ἡ Ὑμετέρα Μακαριότης ἀρχὰς τοῦ τρέχοντος ἔτους. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μας. Τώρα ἐνέσκηψαν νέα δοκιμασίαι. Εἰς τὰς περιστάσεις, περὶ ὧν ὁ λόγος εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος ἀποσταλὲν τηλεγράφημα, εἶναι ἀπαραίτητος ἡ διαφύλαξις τοῦ πνεύματος μιᾶς τελείας συνοχῆς τῶν διαφορῶν τμημάτων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ἐπίσης καὶ ὅταν παρέλθουν αἱ ἡμέραι δοκιμασιῶν—εἴθε νὰ δώσῃ ὁ Κύριος νὰ παρέλθουν ταχέως—θὰ εἶναι εἰς τὰς ἡμέρας μας ὅπως ἰδιαίτερος σπουδαῖον νὰ ἐνταθοῦν αἱ ἐπαφαὶ μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Τὸ παρὸν ἔφερε πολλὰ νέα προβλήματα, τὰ ὅποια πρὸ πολλοῦ ἀναμένουν κοινὰς λύσεις. Ἡ δὲ καλυτέρα ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, εἶναι νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἄρσιν τῆς ἐλλείψεως συνοχῆς, ἡ ὁποία ἐλλείψις συνοχῆς ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου καὶ ἡ ὁποία ἐπισκιάζει εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὰ ὅμματα τοῦ κόσμου.

Ἐκπληροῦντες τὸ θέλημα τοῦ Ἀναστάντος ἁγίου ὑμνήσωμεν τώρα ἐπίσης τὴν Ἀνάστασιν

Αὐτοῦ μὲ μίαν ὁμόφυχον φωνὴν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ὅπως ἐνωθοῦν εἰς τὸν αἶνον αὐτὸν ὅλοι οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντες :

Ἀληθῶς Ἀνέστη ὁ Χριστός!

Δεόμενος ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν ταχέως ἀπαλλάξῃ τῶν κινδύνων, οἱ ὅποιοι ἀπειλοῦν τοὺς ὁμοθρήσκους μας Ἑλλήνας-μέλη τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, χαιρετίζω τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα δι' ἐνὸς πασχαλίου ἀσπασμοῦ χαρᾶς καὶ ἀγάπης.

Ταπεινὸς Ὑμῶν ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ

† Ὁ Φιλλανδίας ΠΑΥΛΟΣ

Πάσχα Χριστοῦ 1964

Υ.Γ. Σχετικῶς μὲ τὸ τηλεγράφημά Σας, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία Φιλλανδίας ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Φιλλανδικὴν Κυβέρνησιν ὅπως ἐκφράσῃ πρὸς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν τὴν εὐχὴν νὰ ἀποκατασταθοῦν κανονικαὶ σχέσεις μεταξὺ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Οἴκου-μενικοῦ Πατριαρχείου.

Θ'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΟΥ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ

Μακαριώτατον Χρυσόστομον,
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Ἀθήνας

Μακαριώτατε Δέσποτα!

«Εὐαγγελίζου, γῆ, χαρὰν μεγάλην·
αἰνεῖτε, οὐρανοί, δόξαν Θεοῦ».

Ἐπὶ ταῖς χαρμοσύνοις ἡμέραις τοῦ ἁγίου Πάσχα, ὅτε ὁ παλαιохριστιανικὸς χαιρετισμὸς «Χριστὸς ἀνέστη» ἀντηχεῖ εἰς τοὺς ὀρθόδοξους ναοὺς, μεταφέρον ἡμᾶς νοερῶς πρὸς τὸν Ζωηφόρον Τάφον, ἀπευθύνω εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα ἐγκαρδίους πασχαλινούς χαιρετισμούς.

Ὁ Σωτὴρ, ἀναστὰς «ὁφὲ Σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ», εἶθε νὰ χαρίξῃ εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα, τὴν Ἱεραρχίαν, τὸν Κλῆρον καὶ ὅλους τοὺς πιστοὺς τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἀγίας Ἐκκλησίας ὑγίειαν καὶ «ἐν παντὶ εὐτυχίαν».

Τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος τοῦ ἐλεήμονος Ἀρχιεπισκόπου ἐλάχιστος ἱκέτης

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ΓΕΩΡΓΙΟΣ
Ἐν Βαρσοβίᾳ Πάσχα Χριστοῦ 1964.

Ι'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΡΑΓΑΣ

Μακαριώτατον Χρυσόστομον,
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
εἰς Ἀθήνας

«Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυνθῶμεν
τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα».

Μὲ τοὺς ἱεροὺς αὐτοὺς λόγους καὶ μὲ πανηγυρικὰ αἰσθήματα ἐγκαρδίως χαιρετίζω τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα διὰ τοῦ πασχαλίου χαιρετισμοῦ :

Χ ρ ι σ τ ὸ ς Ἀ ν έ σ τ η !

Παρακαλῶ ὅπως δεχθῇτε τοὺς ἐγκαρδίους μου χαιρετισμοὺς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ χαρμοσύνῃ ἑορτῇ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ἄς εὐχαριστήσωμεν τὸν Ἀναστάντα Χριστὸν Κύριον, διότι μᾶς ἠξίωσε καὶ τώρα νὰ εἴμεθα κοινωνοὶ αὐτῆς τῆς «ἐορτῆς ἐορτῶν καὶ πανηγύρεως πανηγύρεων».

Μετὰ πασχαλίου ἀσπασμοῦ περιπτύσσομαι τὴν Ὑμετέραν Ἀγιότητα καὶ δέομαι τοῦ Παναγάρχου Κυρίου, ὅπως ἐνισχύῃ τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς Σας δυνάμεις πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς πρωθιεραρχικῆς διακονίας εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀγίας Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Ὁ Ἀναστὰς Κύριος «πληρώσαι ἡμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης» (Ρωμ. 15, 13).

Μετ' ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης

† Ὁ Πράγας ΙΩΑΝΝΗΣ

ΙΑ'

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΙΝΑ

Τῷ Μακαριωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος

Κυρίῳ Χ ρ υ σ ο σ τ ὸ μ ο υ

Εἰς Ἀθήνας

Μακαριώτατε Δέσποτα,

Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος ἠξίωσεν ἡμᾶς διανύσαι ἐν ὑγίειᾳ σώματος καὶ ψυχῆς τὸν χρόνον τῆς ψυχωφελοῦς τεσσαρακοστῆς καὶ φθάσαι τὰς πανσέπτους ταύτας ἡμέρας καθ' ἃς, ὡς ψάλλει ὁ ἱερὸς ὑμνωδός, ὁ

Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ προανάρχου Πατρὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἔρχεται ἐπὶ τὸ ἐκούσιον πάθος, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, θανάτου δὲ σταυροῦ, τελειώσῃ τὸ θεϊότατον ἔργον, ὅπερ ἦν ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὡς ὁ ἴδιος εἶπε κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ προσευχὴν πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα, «τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὁ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω» (Ἰωαν. 17, 4), διὰ δὲ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, πληρώσῃ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τὰς καρδίας τῶν πιστευσάντων καὶ πιστευόντων εἰς αὐτόν.

Τὴν ἀνάμνησιν τῶν Παθῶν καὶ τῆς καθόδου εἰς ἄδην τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τελούσα ἡ μήτηρ ἡμῶν ἁγία Ἐκκλησία ἐν κατανύξει βαθεῖα ψυχῆς καὶ πανηγυρίζουσα ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιᾷ τὴν ἐνδοξὸν αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καλεῖ τὰ εὐσεβῆ αὐτῆς τέκνα εἰς δοξολογίαν τοῦ ἐν Τριάδι ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὁ ὁποῖος «οὕτως ἡγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ».

Καὶ ἡμεῖς ταπεινοὶ λειτουργοὶ τοῦ Ὑψίστου, ἡλεημένοι νὰ λατρεύωμεν αὐτὸν ἐν τῷ Ὅρει τούτῳ τῷ ἁγίῳ, εὐχαριστοῦμεν αὐτῷ ὅλην ψυχῇ καὶ διανοίᾳ διὰ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς συγκατάβασιν καὶ ἱκετεύομεν αὐτὸν κατὰ τὰς ἐντεύξεις ἡμῶν ἐν ἐσπέρα καὶ πρωτῇ καὶ μεσημβρίᾳ ὅπως εἰρηνεύσῃ τὸν κόσμον ὀλόκληρον εὐρισκόμενον ἐν συνοχῇ μεγάλῃ κατὰ τοὺς ἐσχάτους τούτους καιροὺς, τὴν δὲ ἁγίαν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν στηρίξῃ ἀκλόνητον εἰς αἰῶνα αἰῶνος, τοὺς δὲ Προκαθημένους αὐτῆς ἐνισχύῃ καὶ ἐνδυναμοῖ, ἵνα ποιμένωσι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς λογικὰ πρόβατα

ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ καὶ καθοδηγῶσιν αὐτὰ εἰς νομὰς σωτηρίους, ἵνα διὰ πάντων δοξάζεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ὑπερύμνητον εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὴν ὀλόθερμον ταύτην εὐχὴν ἰδιαίτερος ποιούμενοι ὑπὲρ τῆς Ὑμετέρας σεβασμίας Μακαριότητος τῆς κοσμούσης ἐπαξίως τὸν Προεδρικὸν Θρόνον τῆς ἁγιωτάτης Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ προσφωνοῦντες τὸν τῆς μεγάλης ἡμέρας πανευφρόσυνον παιᾶνα «Χριστὸς ἀνέστη» ἀσπαζόμεθα ἀδελφικῶς τὴν σεπτὴν Αὐτῆς Κορυφὴν καὶ υἱικῶς προσκυνοῦντες, διατελοῦμεν

Τῆς Ὑμετέρας σεπτῆς Μακαριότητος ταπεινὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς καὶ τέκνα πειθήνια

† Ὁ Σινᾶ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ

καὶ ἡ Ἱερὰ τῶν Πατέρων Σύναξις

Δικαῖος Ἀρχιμ. Νίκανδρος
Σκευοφύλαξ Ἀρχιμ. Εὐγένιος
Οἰκονόμος Ἀρχιμ. Διονύσιος
Γραμματεὺς Ἱεροδ. Δαμιανὸς

ΙΒ'

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΤΗΣ ΚΙΛΙΚΙΑΣ

Μακαριώτατον

Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα ὑποβάλλομεν ἀδελφικὰς εὐχὰς διὰ τὴν εὐτυχίαν τῆς Ὑμετέρας Μακαριότητος καὶ τὴν εὐημερίαν τῆς καθ' Ὑμᾶς Ἐκκλησίας.

† Ὁ Κιλικίας KHOREN

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΟΥ

10. ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΝ

Προκειμένου να διευρύνωμεν και να συνειδητοποιήσωμεν την προς τους μετανάστας στοργήν όλων ἡμῶν τῶν γηγενῶν καὶ μονίμως ἐγκατεστημένων, ἀνάγκη ὅπως προστρέξωμεν εἰς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς λειτουργικῆς ζωῆς ἀλλὰ καὶ τῆς εὐρυτέρας ἐννοίας τοῦ καθήκοντος τῆς Ἀγάπης ἐν τῇ Ἀ. Γραφῇ. Ἡ πρὸς τὸν μετανάστην στοργὴ δὲν ὑπαγορεύεται εἰς τὴν Κ. Διαθήκην μόνον. Περὶ αὐτῆς ὁμιλεῖ συχνὰ καὶ ἡ Π. Διαθήκη.

Εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῶν Προφητικῶν βιβλίων ὅτι ὁ πιστὸς Ἰουδαῖος δὲν ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ θυσίαν καὶ νὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν ἐὰν προηγουμένως δὲν εἶχεν ἐκδηλώσει τὴν ἀγάπην του. Ἡ ἠθικὴ προηγείται τῆς λατρείας καὶ ἡ ἀγάπη δέον νὰ ὑποβαστάξῃ καὶ νὰ συνοδεύῃ τὴν προσευχήν. Εἶναι ἀνάγκη εἰς τὴν ἐποχὴν μας τοῦ πρακτικοῦ χριστιανισμοῦ ὅπως οἱ βεβαπτισμένοι γνωρίσουν τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς διαστάσεις τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Νὰ ἀντιληφθῶν ἐπίσης ὅτι ἡ πίστις ὑπαγορεύει πλείστας ὑποχρεώσεις εἰς τὰς πρὸς τὸν πλησίον σχέσεις. Ἐν προκειμένῳ, πρέπει νὰ ἐπαναληφθῇ ὅ,τι ὁ Προσπερίος Ντ' Ακνιτὲν ἔλεγε, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πάπα τοῦ Λέοντος τοῦ Μεγάλου, «Ἡ προσευχὴ ρυμουλκεῖ τὴν πίστιν». Μὲ ἄλλας λέξεις ἡ Λειτουργία πρέπει νὰ ρυθμιζῇ καὶ νὰ ἐμπνέῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ πιστοῦ. Πᾶν μέλος τῆς Ἐκκλησίας δὲν θὰ πρέπει νὰ ζῇ καὶ νὰ πράττῃ ἀντιθέτως μὲ ὅσα πιστεύει. Ἡ Λατρεία καὶ ἡ Πίστις δηλαδὴ θὰ πρέπει ν' ἀποτελοῦν τὸ κίνητρον εἰς τὰς καθ' ἡμέραν ἐκδηλώσεις του.

Ἡ μετανάστευσις εἶναι ἓνα κοινωνικὸν φαινόμενον, παλαιὸν ἀλλὰ καὶ σύγχρονον, τὸ ὅποιον δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς Ἐκκλησίας, διότι στενότερα σχετίζεται μὲ τὸ θέμα τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης. Ἐκ τῶν πέντε ἀνθρώπων πού συναντῶμεν ὁ ἓνας εἶναι μετανάστης. Καὶ ἐνῷ αἱ μεταναστεύσεις πρὸς τὰς πέραν τῶν ὠκεανῶν ἡπείρους ἐμειώθησαν παρ' ἡμῖν τὰ τελευταῖα ἔτη, ἀντιθέτως ἡ ἐπιτόπιος καὶ ἡ ἐνδοευρωπαϊκὴ.

Ἔργον ἀγάπης

Τὴν ἐμπράκτον αὐτὴν ἐφαρμογὴν τῶν λειτουργικῶν ἀρχῶν τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς βοηθείας πρὸς τοὺς ξένους μετανάστας βλέπομεν εἰς κάθε ἐποχὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας. Οὕτως ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος, ἀναφερόμενος εἰς τὴν ὀργανωμένην πρόνοιαν εἰς τὰς κοινότητας τῆς Μ. Ἀσίας, λέγει: «... καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀπόροις καὶ ἐνδέσει κοινωνεῖν, πάντα τε ἀνθρώπων ὁμογενῇ δεξιούσθαι καὶ τὸν νενομισμένον ξένον, ὡσὰν νόμῳ φύσεως οἰκειότατον καὶ ἀδελφὸν γνωρίζειν» (Ρ.Γ. 21,42).

Ἡ κινητήριος δύναμις διὰ τὴν ἐμπράκτον αὐτὴν ἀγάπην ἦτο ἡ πεποίθησις τῶν πιστῶν ὅτι αὐτοὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐσαρκώθη διὰ τὸν ἄνθρωπον. Δι' αὐτὸν ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. Αὐτὸν ζητεῖ νὰ βοηθήσῃ. Ὁ ἴδιος πόθος ἀκριβῶς ἐφλέγε τοὺς πιστοὺς. Ὁ ἴδιος πόθος δέον νὰ ἐμπνέῃ κάθε τοπικὴν ἐκκλησίαν, κάθε κοινότητα καὶ κάθε πιστόν. Διότι ὁ καθείς μας εἶναι ἓνας μικρὸς κόσμος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀγίας Ἐκκλησίας του. Μυστηριακὴ εὐχαριστία καὶ κοινωνία ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐμπράκτος διακονία, ἀποτελοῦν ἓνα ἀδιάσπαστον τρίπτυχον.

Ἡ ἐποχὴ μας ἐμφανίζει μίαν φοβεράν ἀσυνέπειαν. Τὸ διαχωρίζον τοὺς χριστιανούς μας μὲ τὴν σημερινὴν πραγματικότητα δὲν εἶναι τόσο ἡ ἄβυσσος τοῦ «κόσμου» καὶ τῆς πνευματικῆς Ἐκκλησίας. Κυρίως εἶναι ἡ ἀντινομία. Εἶναι αἱ μᾶζαι ἐκείνων οἱ ὅποιοι λέγουν τυπικῶς τὸ «Κύριε, Κύριε... ἀλλὰ μὴ ποιοῦντες...». Ὅσοι εἰς στιγμὴν ἐνθουσιασμοῦ, χωρὶς νὰ σταθμίσουν τοὺς δεσμευτικούς ὅρους τῆς κλήσεως, λέγουν κατὰ τὴν διήγησιν τῆς παραβολῆς τῶ: «ἰδοὺ, ἔτοιμος Κύριε ὁ δούλος», ἀλλὰ δὲν πράττουν, δὲν ἀναγνωρίζουν τὴν κυριότητα τοῦ Χριστοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τοῦ πλησίον. Θεωροῦν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας των ὡς παράρτημα καθιερωθὲν τῆς ὅλης δημοσίας παραδοσιαρχικῆς ζωῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

Τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν ὅμως εἶναι Εὐαγγέλιον συνδιαλλαγῆς, διακονίας, καταλλαγῆς, συναρμολογήσεως ἐνὸς κόσμου κατατετμημένου καὶ διτρημένου. Τὸ ὑπόργημα τῆς συμφιλώσεως εἶναι ἐμπεπιστευμένον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δηλαδὴ εἰς ἓνα ἕκαστον ἀπὸ ἡμᾶς, δοθέντος ὅτι εἰς ἕκαστος ἀπὸ ἡμᾶς συγκροτεῖ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ κόσμος δὲν εἶναι τόσο κακός. Καὶ ἡ προσφορά μας πρὸς τοὺς Μετανάστας δὲν εἶναι πρωτοποριακὴ. Ὁ ἀγρὸς εἶναι ἤδη ἡλθακωμένος, ἐσπαρμένος. Χιλιάδες πρὸ ἡμῶν προηγήθησαν καὶ ἐπεμελήθησαν τοῦ ἀγροῦ. Γενναῖοι ὁμογενεῖς κατηνάλωσαν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῶν κοινῶν. Τὰ ἔχνη των θὰ συνεχίσωμεν. Αἱ παροικαὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὑπὸ τὴν θερμουργὸν πνοὴν τῆς Μητρὸς μας Ἐκκλησίας, εἰς παλαιούς καιροὺς ἔδιδον θαλπωρὴν καὶ προετασίαν εἰς τοὺς ἐν ἀνάγκαις ἀδελφούς. Τούτων τὸ παράδειγμα καλούμεθα οἱ σύγχρονοι Μετανάσται νὰ ἀκολουθήσωμεν.

★

Ἡ σημερινὴ Θεολογία καλεῖται νὰ προσγειωθῇ. Νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἀγωνιώδη προβλήματα τοῦ μεταπολεμικοῦ κόσμου. Ἐξ οὗ καὶ ἐμφανίζονται νέαι ἐργασίαι καὶ πρακτικαὶ ἀπόψεις: Ποιμαντικὴ Θεολογία τοῦ Ξένου, Θεολογία τοῦ Τουρισμοῦ, Θεολογία τοῦ Ναυτικοῦ κ.ἄ. Μέρος μόνον τῶν παρ' ἡμῖν κενῶν ἔρχεται νὰ καλύψῃ ἡ ὡς ἄνω ἐργασία, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς βάσις προετοιμασίας ποιμαντικοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν μεταναστῶν μας, παλαιῶν καὶ νέων.

Ἄς μὴ λησμονοῦνται αἱ ἐν προκειμένῳ δυσκολίαι. Πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν μας ζοῦν ἐν τῇ ἀγνώστῳ. Προτιμοῦν τὴν ἀνωνυμίαν. Δὲν ἐμφανίζονται καὶ δὲν ἐννοοῦν νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ κρυψόφυτόν των. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρὸς συνάντησιν καὶ ἀνακάλυψιν αὐτῶν θὰ κινηθοῦν οἱ καλοὶ πιστοί. Ἔργον ὁμολογουμένως ἄχαρι καὶ λεπτόν. Ἡ δυσκολία τοῦ ἔργου ἐκτιμᾶται ὅταν θὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι, ἡ Κυριακὴ ἀργία, ἐνῷ θὰ ἔπρεπε νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τοὺς μὲν μὲ τοὺς δέ, ἀντιθέτως τοὺς ἀπομακρύνει καὶ τοὺς σκορπίζει. Αἱ πόλεις ἐρημῶνονται τὰς Κυριακάς. Ἐκαστος φεύγει πρὸς ἄγνωστον διεύθυνσιν. Αἱ εὐκολίαι τῆς ζωῆς καὶ τῶν μετακινήσεων ὑποβοηθοῦν τὴν ὁμαδικὴν αὐτὴν ἐξοδὸν καὶ τὴν ἀναπόφευκτον ἀραίωσιν τοῦ ἐκκλησιάσματος. Πλεῖσται ἄλλαι ἀσυχολίαι καὶ ἀνέσεις ἐλκύουν τὸν ἄνθρωπον μακρὰν τῆς κοινῆς λατρείας.

Συνέπεια τούτου εἶναι ἡ αὐξήσις τοῦ ἀτομικισμοῦ. Ἡ ἐνορία συγκεντρώνει πολλὰ άτομα, οὐχὶ ὅμως ἵνα παραμένουν άτομα ἄγνωστα, ἀλλ' ἵνα ἐνσωματωθῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Ἀλλοίμονον ἐὰν δὲν ἐπιτυγχάνεται εἰς τὰς παροικίας μας ἡ ἀλληλεπικοινωνία καὶ ἡ ἐξατομίκευσις αὐτῇ. Ἀλλοίμονον ἐὰν εἰς τὸ ἔργον τοῦ κοινωνικοῦ συνδέσμου ὁ καθεὶς τὰ περιμένη ἀπὸ τοὺς διοικοῦντας, οἱ διοικοῦντες ἀπὸ ἄλλους καὶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους... Ἐκαστος εὐθύνεται καὶ ἔχει ὑποχρεώσεις.

Μία γνησίᾳ χριστιανικὴ ἀναγέννησις κοινωνικὴ πρέπει νὰ ἐκινήσῃ ἀπὸ μίαν λειτουργικὴν ἀφύπνισιν. Δοθέντος ὅτι ἕκαστος Λαϊκὸς θὰ γνωρίζῃ τὴν θέσιν του, καὶ θὰ εὕρῃ τὴν θέσιν του, θὰ προέλθῃ νέον εἶδος παροίκων ἐργαζομένων μὲ ἀδελφικὸν ἐνθουσιασμόν τῶν μὲν ὑπὲρ τῶν δέ, τῶν παλαιῶν ὑπὲρ τῶν νέων, ὑπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας.

Ἡ πολλαχού τῆς Ἀγίας Γραφῆς συναντωμένη συνταύτισις τοῦ Χριστοῦ μὲ τοὺς πτωχοὺς καὶ μὲ τοὺς ξένους ἀποτελεῖ ἀρίστην παιδαγωγικὴν μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἐξυψώσις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ εὐεργετοῦντος. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐλκυσθῇ ὁ ψυχρὸς ἄνθρωπος πρὸς τὸν Θεόν καὶ τὸν πλησίον. Τοῦτο παρετήρησεν ἡδὴ ὁ ἱ. Χρυσόστομος: «Πῶς αὐτὸς δοῦναι, φησὶν, ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἡμετέρας οὐδὲν ἀπολαύει; Ὡς περ οὖν καὶ πεινῇ λέγεται, καὶ διψῇ· πάντα γὰρ οἰκιοῦται τὰ ἡμέτερα, ἵνα κἂν οὕτως ἡμᾶς ἐφελκύσεται, καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς ὕβρεις, ἵνα κἂν οὕτω φοβηθῶμεν» (Ὁμιλία 4 εἰς α' Τιμοθ. P.G. 62,523).

Τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ σύσφιγξις τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν πιστῶν. Ἡ ἐμπρακτος ἀγάπη. Ἡ ἀλληλοβοήθεια καὶ ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς χαρὰς καὶ τὰς λύπας τοῦ πλησίον. Ἡ πρόθυμος ἐξυπηρέτησις τῶν διαφόρων ἀναγκῶν τῶν ἀπείρων καὶ ἀκαταρτίστων νεωτέρων ἀδελφῶν μας. Αὐτὸς ὁ χριστιανικὸς κοινωνισμὸς εἴπερ ποτὲ πρέπει σήμερον νὰ δειχθῇ ὡς βασικὸς σκοπὸς τῶν ὁμογενῶν μας Κοινοτήτων, ὥστε νὰ προφυλάξωμεν τὴν σημαντικὴν αὐτὴν τάξιν τῶν ξενητευομένων ἀπὸ τοὺς καιροφυλακτοῦντας κινδύνους, ἡθικοὺς καὶ ἐθνικοὺς. Συχνότατα ἐν τῇ πλαισίῳ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινή-

σεως διοργανώνονται σχετικὰ ἐπὶ τῆς Μεταναστεύσεως συνέδρια καὶ εἰς αὐτὰ καλεῖται ἡ Ἐκκλησία μας νὰ προσέρχεται μὲ ἐκ τῶν προτέρων κατεστρωμένα σχέδια. Μὲ αὐτὰ δύναται νὰ διευρύνῃ τὸ ἔργον τῶν Κοινοτήτων, ὥστε νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς νεοερχομένους Μετανάστας μας κάθε βοήθειαν καὶ ἐνίσχυσιν.

★

Ἡ ἐννοια τῆς ψυχικῆς κοινότητος ἦτο τόσον στενὴ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ὥστε μόνον ἡ περὶ τὸ δόγμα πλάνη καὶ ἡ ἀποστασία ἡδύνατο νὰ διακόψῃ τοὺς δεσμούς. Ὁ σύνδεσμος αὐτὸς εὗρισκε τὴν τελείαν ἐκφρασίαν του εἰς τὴν κοινωνίαν ἐκ τοῦ ἰδίου Σώματος καὶ Αἵματος. Οἱ πιστοὶ ἦσαν τόσον ἡνωμένοι μὲ τὴν κεφαλὴν καὶ μὲ τὰ μέλη, ὥστε ἦτο ἀκατανόητον νὰ μείνουν μυστηριακῶς ἀκοινωνήτοι. Μετέφερον μάλιστα εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν μαζύ των διὰ νὰ μὴ διακοπῇ ὁ ἐσωτερικὸς σύνδεσμος μὲ τὴν μυστικὴν Κεφαλὴν, τὸν Χριστόν. Ἀποχὴ ἐκ τῆς Θεῖας Κοινωνίας ἐσήμαινε σοβαρὰν ἡθικὴν νόσον καὶ πτώσιν. Μόνον οἱ πεσόντες εἰς βαρύντατα θανάσιμα ἁμαρτήματα ἀπεκλείοντο. Τόσον πολὺ δὲ ἐθεωρεῖτο ἡ ἀραιὰ Κοινωνία καὶ προσβλητικὴ, ὥστε ὁ Μακεδόνιος, αἰρετικὸς Πατριάρχης, ὑπεχρέωνε τοὺς πιστοὺς νὰ κοινωνοῦν ἀπὸ τὰς χειρὰς του. Ἐνώπιον δὲ τῆς εὐνοήτου ἀρνήσεως τοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τότε ὁ αἰρεσιάρχης διὰ τῆς βίας ἤνοιγε τὸ στόμα των καὶ μετέδιδε τὴν θεῖαν τροφήν. Ἐξ ἄλλου οἱ πιστοί, λόγῳ ἐργασίας ταξειδεύοντες εἰς χώρας ἐθνικῶν ἢ αἰρετικῶν, μετέφερον τὴν ἰδίαν Θεῖαν Κοινωνίαν, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶν καὶ καταφύγουν εἰς αἰρετικούς.

★

Προκειμένου περὶ τῶν ταξειδιωτῶν καὶ τῶν μεταναστευόντων ἀπὸ μιᾶς χώρας εἰς τὴν ἄλλην, οὗτοι ἐφωδίζοντο διὰ συστατικῶν γραμμάτων, εἶδος διαβατηρίων ποιμαντικῶν, ὑπογεγραμμένων ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων. Διεσώθησαν τοιαῦτα γράμματα καὶ εἶναι γνωστὰ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα: *litterae communicariae*, *litterae commendatae*, *pacificae*, *litterae pacis*. Ἦσαν χρησιμώτατα, διότι παντοῦ οἱ χομιζαὶ των συνήντων φιλοξενίαν καὶ βοήθειαν εἰς ξένους τόπους. Ἐκαστος ἐπίσκοπος κατεῖχε πλήρη κατάλογον τῶν κανονικῶν ἐπισκόπων πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπηρθύνετο καὶ συνίστα τοὺς ταξειδεύοντας πιστοὺς του. Οὕτω συνεκρετεῖτο ἡ κοινωνία καὶ ἡ διακονία τῶν ἁγίων. Ἡ γνησιότης τῶν συστατηρίων κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐξηλέγχετο ἅμα τῇ ἀφίξει των. Π.χ. εἰς τοὺς ἔξω τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀφρικῆς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους δὲν ἐμνημονεύετο τὸ ὄνομα τοῦ ἀντικανονικοῦ δονατιστοῦ ἐπισκόπου, ὥστε ὁ ἱ. Αὐγουστίνος ἡδύνατο νὰ τοῦ γράψῃ: «Δός, ἐὰν θέλῃς, ἓνα συστατήριον διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἢ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ θὰ ἴδωμεν ἐὰν θὰ εὐρεθῇ τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων»¹.

1. Κατὰ J. Hamer: L' Eglise est une communion, p. 181; Unam Sanctam; edit. Cerf, Paris 1962.

Ἡ χριστιανικὴ κοινωνία συνειδητοποιεῖ τοὺς ὑφισταμένους δεσμοὺς τῶν μελῶν τῆς μετ' ἐκδήλας εἰς τὴν παροικιακὴν ζωὴν αἰσθητὰ σημεία. Ἡ ἐπανεξέτασις τῶν μυστηριακῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐνότητος τῶν μελῶν διὰ τῆς Λειτουργίας ἔχει μεγίστην σημασίαν εἰς τὴν μόρφωσιν ὑγιоὺς εὐσεβοῦς φρονήματος. Θὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὴν ἐννοίαν ὅρων συντόμων οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔλεγον πολλὰ ὡς *communio, corpus, universitas* ὡς καὶ εἰς τὸν μοναστικὸν τομέα ἐπίσης, διὰ τῶν ὅρων: *conventus, fraternitas, cum-fraternitas*. Περιττὸν εἶναι ἐδῶ νὰ ἐπαναληφθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ προσφερομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σωτηρία εἰς τοὺς ἀνθρώπους τελεῖται διὰ σημείων αἰσθητῶν, ἀκριβῶς λόγῳ τοῦ διφυοῦς χαρακτῆρός μας.

Ἡ περίοδος τῆς Διαμαρτυρήσεως ἀντιθέτως ἀπὸ ἀντίδρασιν εἰς μίαν κατὰπτωσιν μυστηριακὴν ἀνοίγει τὸν ἀτομικισμόν. Διασπᾷ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν. Συμβαδίζει ἐν τούτῳ μετ' τὸν Οὐμανισμόν τῆς Ἀναγεννήσεως ὁ ὁποῖος φθάνων εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον, θεοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, δοξάζει τὰς ἱκανότητάς του, ὥστε νὰ μὴ αἰσθάνεται πλέον οὗτος τὴν ἀνάγκην νὰ προστρέχῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν Λατρευτικὴν ζωὴν. Εἶναι ἡ ἐπικίνδυνος περίοδος τῆς αὐτοσωτηρίας καὶ ἡ παραθεώρησις τῆς ἑτεροσωτηρίας, κατὰ συνέπειαν δὲ τῆς χριστοσωτηρίας.

Τὴν ρεαλιστικὴν αὐτὴν σύνθεσιν τῆς θείας χάριτος διὰ τῆς Λατρευτικῆς ζωῆς μετ' τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγωνιζομένου ἀνθρώπου τὴν ἀντελήφθη ὁ ἱ. Αὐγουστίνος εἰς τὸ περίφημον ἔργον του *Contra Faustum* (XIX,2), ὅπου ἐκθέτει ἐνώπιον τῆς ἀνεπαρκείας καὶ τῆς ἀσθενείας μας τὴν ἀνάγκην τῆς θείας ἐπεμβάσεως.

Ἡ δικαίωσις τῶν μυστηριακῶν αὐτῶν μέσων φαίνεται ἀπὸ τὴν ἰδιάζουσαν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου. Γεννώμεθα ἐνδεεῖς, ἀτελεῖς. Ὁ εἰς χρειάζεται τὸν ἄλλον. Τὰ ζῶα γεννῶνται μετ' ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐνδύματα. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται γυμνός. Δεῖται τῶν προϊόντων τῶν ἄλλων, τῆς διατροφῆς, κατοικίας. Ὡστε ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐμφανίσεώς του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν: γονεῖς, συγγενεῖς, σύνολον.

Πλὴν καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν του αὔξησιν, δὲν ἔχει ὀλιγώτερον τὴν ἀνάγκην τοῦ πλησίον (Ἀριστ. Ἠθικὰ VIII, 9 ἴδε P. Philippe: *L'e rôle de l' amitié dans la vie chrétienne*, Rome 1938). Κλυδονίζεται συχνά. Ἐπηρεάζει καὶ ἐπηρεάζεται θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς. Ζητεῖ στήριγμα διὰ νὰ μὴ πέσῃ. Ἀληθέστατον τὸ «οὐαί τῷ ἐνί!».

Ἐξ ἄλλου τὸ ἠθικὸν τέλος καὶ τὸ ὕψιστον ἀγαθὸν τοῦ ἀτόμου συμπύπτει μετ' ὅ,τι ποθεῖ ἡ ὁλότης. Καὶ ἀντιθέτως, ὅ,τι διψᾷ τὸ σύνολον, διψᾷ καὶ τὸ ἀτομον. Αὕτη εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς χριστιανικῆς κοινωνιολογίας τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτη τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος συνοψίζει: «Ἐὰν τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου ᾗτο ἐν ὀρισμένον ἀγαθόν, ὑπάρχον ἐν αὐτῷ τούτῳ, τότε καὶ τὸ τέλος τοῦ συνόλου θὰ ἔπρεπε ν' ἀποκτήσῃ ἐν τοιοῦτον ἀγαθόν καὶ νὰ ἐμμεῖνῃ ἐν αὐτῷ».

Τὸ ὑπατον ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀπόκτη-

σις τοῦ Θεοῦ, τῆς χάριτος καὶ δόξης του. Μεταδιδομένη ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον γίνεται κοινὸς πόθος καὶ κοινὸν ἀγαθόν. Ἡλεκτρίζει τὸν ἕνα καὶ μεταδιδόμενον, λόγῳ τῆς πνευματικῆς συγγενείας, ἐπηρεάζει καὶ τὰ ἄλλα μέλη. Ὁμόφυχοι καὶ σύμφρονες διαμοιράζονται ἀπὸ κοινοῦ ὅ,τι καλὸν ἐδέχθη ἕκαστος ἰδιαιτέρως καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἀνωθεν.

«Ὅσα πράγματα ἔχουν ἐν μόνον τέλος, πρέπει νὰ ἔχουν μίαν σχέσιν καὶ ὀρισμένην ἑνωσιν... Ἐντεῦθεν καὶ εἰς τὴν πολιτείαν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἡνωμένοι μετ' ἑκὼν κοινὴν συμφωνίαν, ἵνα ἐπιτύχουν τὸ ἀγαθὸν τῆς πόλεως. Κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ οἱ στρατιῶται εἰς τὸν πόλεμον πρέπει νὰ εἶναι ἡνωμένοι καὶ σύμφωνοι ἵνα φέρουν τὴν νίκην, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κοινὸν τέλος των. Τὸ ὑπατον ἀγαθὸν πρὸς τὸ ὁποῖον φέρεται ὁ ἄνθρωπος μετ' ἡν βοήθειαν τῆς Θείας Χάριτος εἶναι ἡ ὄψις τοῦ Θεοῦ νοερῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦτο τὸ ὑπατον ἀγαθὸν προσφέρεται τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ» (Ἀκινάτης III, *Contra Gentiles*, 151).

Ἀλλ' ἡ χάρις δὲν κοινωνεῖ τῷ ἀνθρώπῳ ἄνευ τῆς συνοδείας τῆς ἀγάπης. Οὕτως ἡ ἀγάπη ἐν τῷ βίῳ ἐκδηλουμένη γίνεται φορεὺς τῆς Θείας Χάριτος: «Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον πολίτης τῆς ἐπιγείου πολιτείας, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τῆς οὐρανίου Ἱερουσαλὴμ, ἥς κύριος εἶναι ὁ Κύριος καὶ οὐ οἱ πολῖται εἶναι ὅλοι οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ ἅγιοι, εἴτε βασιλεύουν ἐν τῇ δόξῃ καὶ ἀναπαύονται εἰς τὴν πατρίδα, εἴτε βαδίζουν ἀκόμη ἐπὶ γῆς... Ἴνα μετάσχῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν πολιτείαν αὐτὴν ἡ φύσις δὲν ἀρκεῖ. Προσ απαιτεῖται καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἵνα τὸν ἀνυψῶν ἔκειν». (Ἀκινάτης: *De virtutibus in Communia*. 9 corp.).

★

Ἐτέρα ἐκδήλωσις τοῦ δόγματος τῆς κοινωνίας τῶν ἁγίων εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι καὶ ἡ ἀποδοχὴ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς τὰ ἑορταστικὰ ἡμερολόγια μαρτύρων καὶ ὁμολογητῶν ἐξ ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Οἱ ἅγιοι δὲν εἶναι μονοπώλιον μιᾶς ὀρισμένης Κοινότητος. Λόγῳ τῶν στενῶν δεσμῶν μεταξύ τῶν ἐπὶ μέρους μελῶν, ἀνήκουν εἰς ὁλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅχι μόνον ἡ διάστασις ὑπογραμμίζεται τῆς καθολικότητος τῶν ἁγίων, ἀλλὰ διασχίζεται καὶ ἡ χρονικὴ ἀπόστασις. Παλαιοὶ ἀθλήσαντες ἅγιοι τιμῶνται καὶ μεταγενεστέρως, ὥσάν νὰ εὐρίσκωνται αὐτὴν τὴν στιγμὴν, τώρα ἐνώπιόν μας. Αὐτὸ τὸ αἶσθημα, πράγματι, ἔχει ὁ συμμετέχων εἰς τὴν Λειτουργίαν. Ἐπικαλούμενος τὴν μεσιτείαν των καὶ συμπροσφέρων μετ' αὐτῶν, ἐνεργεῖ ὥσάν νὰ εἶναι πράγματι πλησίον των. Οἱ νεώτεροι ὀφείλουν νὰ ἐνθυμῶνται τοὺς παλαιούς. Αὐτὸς ὁ σύνδεσμος ἐμπνέει μὲν τοὺς νεωτέρους εἰς παρόμοια ἀνδραγαθήματα, μαρτυρεῖ δὲ τὴν ὑφισταμένην ἐνότητα καὶ τὸν ἐν πνεύματι σύνδεσμον.

Οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ καθίστανται ὄργανά Του διὰ τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θελήματός Του εἰς τὸν Κόσμον. Σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐννοία τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας γίνεται συνείδησις βαθυτέρα μεταξύ τῶν πιστῶν. Ἡ ἐνότης συν-

ΘΕΩΡΙΑΙ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΝ UNAM SANCTAM

Δ'

Ὁ συνάδελφος κ. Afanassieff ἀναζητεῖ στήριγμα τῆς θεωρίας του περὶ εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας καὶ εἰς τὸ ὅτι «ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ὁργανισμὸς καθολικὸς (οἰκουμηνικός, universel) περιλαμβάνων πάσας τὰς τοπικὰς ἐκκλησίας, αἵτινες ὑπάρχουν ἐπὶ τῆς γῆς. Πᾶσαι αἱ ιδιότητες τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀγιότης, ἡ ἐνότης, ἡ καθολικότης καὶ ἡ ἀποστολικότης ἀναφέρονται εἰς τὸν οἰκουμηνικὸν αὐτὸν ὁργανισμόν. Αἱ τοπικαὶ δὲ ἐκκλησίαι, ὡς τμήματα τῆς οἰκουμηνικῆς Ἐκκλησίας δὲν κατέχουν αὐταὶ καθ'ἑαυτὰς τὰς ιδιότητας ταύτας παρὰ μόνον διὰ τῆς οἰκουμηνικῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι ἀποτελοῦν τμήματα αὐτῆς. Αὕτη εἶναι, κατὰ τὸν συνάδελφον, ἡ θεμελιώδης θέσις, τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζει ὁ Κυπριανός, καθὼς καὶ ἡ νεωτέρα οἰκουμηνικὴ θεολογία». Διὰ τῆς θεωρίας ὅμως, τὴν ὁποίαν εἰσηγεῖται ὁ αἰδ. κ. Afanassieff, τῆς εὐχαριστιακῆς δηλαδὴ ἐκκλησιολογίας, ἡ τοπικὴ ἐκκλησία ὡς πλήρης ἐκδήλωσις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ παρόντι σωματικῶς διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας Χριστῷ ἔχει καὶ καθ'ἑαυτὴν τὰς ιδιότητας ταύτας τῆς Ἐκκλησίας (σελ. 452).

Θὰ ἐπεθυμοῦμεν ἀκόμη περισσότερον νὰ τονισθῇ, ὅτι ἡ τοιαύτη περὶ εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας θεωρία οὔσα καινοφανὴς δὲν ἔχει ἐρείσματα ἐν τῇ Πατερικῇ παραδόσει, καὶ αὐτῇ ἔτι τῇ κατὰ ἡμῖς παλαιότερᾳ τοῦ Κυπριανοῦ (+258). Διότι πρὸς τὸν Κυπριανὸν κατ'οὐσίαν εὐρίσκεται σύμφωνος καὶ ὁ κατὰ πεντήκοντα ἔτη προγενέστερός του Εἰρηναῖος, ὅστις ἐπὶ τῆς ἐν ὁ τ η τ ο ς τ ῆ ς δι δ α σ κ α λ ί α ς κυρίως βασιζων τὴν καθολικότητα

καὶ οἰκουμηνικότητα τῆς Ἐκκλησίας διακηρύττει σαφῶς, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παραλαβοῦσα τὴν...πίστιν καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἓνα οἶκον οἰκοῦσα καὶ ὁμοίως πιστεύει τοῦτοις ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσαν καρδίαν καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν ὡς ἐν στόμα κεκτημένη. Καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιοι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἰδρυμέναι ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστευκασιν ἢ ἄλλως παραδιδάσιν, οὔτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὔτε ἐν Κελτοῖς, οὔτε κατὰ τὰς ἀνατολάς, οὔτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὔτε ἐν Λιβύῃ, οὔτε αἱ κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἰδρυμέναι· ἀλλ' ὥσπερ ὁ ἥλιος, τὸ κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς καὶ ὁ αὐτός· οὕτω καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας πανταχῇ φαίνει... Καὶ οὔτε ὁ πάνυ δυνατὸς ἐν λόγῳ τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις προεστώτων ἕτερα τούτων ἐρεῖ (οὐδεὶς γὰρ ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον), οὔτε ὁ ἀσθενὴς ἐν τῷ λόγῳ ἐλαττώσει τὴν παράδοσιν» (Ἐλεγχος Ψευδ. γνώσ. Α, Χ, 2).

Σύμφωνος πρὸς τὸν Εἰρηναῖον παρουσιάζεται καὶ ὁ Κυπριανός, ὀρθῶς κατανοούμενος. Διότι τί λέγει καὶ οὗτος; «Δὲν ὑπάρχει παρὰ εἰς Θεός, εἰς Χριστός, μία Ἐκκλησία, μία ἐπισκοπικὴ καθέδρα, τὴν ὁποίαν ὁ λόγος τοῦ Κυρίου καθίδρυσεν ἐπὶ τοῦ Πέτρου ὡς θεμελίου. Αὕτη δὲ ἡ καθέδρα κατέχεται ὑπὸ τοῦ σώματος τῶν ἐπισκόπων ὁλοκλήρου εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστος ἐπίσκοπος εἶναι διάδοχος τοῦ Πέτρου. Τί ἄλλο σημαίνει τοῦτο, παρὰ ὅτι εἰς ἄμβων καὶ ἐν κήρυγμα καὶ μία διδασκαλία καὶ μία πίστις ἀπαραχάρακτος καὶ πανταχοῦ ἡ αὐτὴ ὑπάρχει καὶ κηρύττεται καθ' ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ διὰ τῶν ἀπανταχοῦ πολυαριθμῶν ἐπισκοπικῶν στομάτων συμφωνία καὶ ἐπιτυγχανομένη ἐνό-

δέεται τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν καθολικότητα. Οἱ πρῶτοι τιμηθέντες ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν ἦσαν οἱ μάρτυρες. Οὕτως εἰς τὸ ρωμαϊκὸν ἐορτολόγιον τοῦ 354 συναντῶνται αἱ Ἀγίαι Περπέτουα καὶ Φελισιτὴ καὶ Κυπριανός, καὶ οἱ τρεῖς προερχόμενοι ἐκ τῆς Καρθαγένης. Σὺν τούτοις εὐρίσκονται καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μνήμαι ἁγίων καταγομένων ἐξ ἄλλων περιοχῶν. Τέλη τοῦ Δ' αἰῶνος τιμῶνται ἐν Βυζαντίῳ ὁ ἐξ Ἀφρικῆς ἅγιος Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ ἱ. Κυπριανός (ἴδε πανηγυρικοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ὑπὸ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ P.G. 35, 1082—1128 καὶ 1169—1193). Τὸν Ε' καὶ ΣΤ' αἰῶνα, τόσον ἐν Ἀνατολῇ ὅσον καὶ ἐν τῇ Δύσει, ὁ ἐμπλουτισμὸς αὐτὸς τῶν ἁγίων ἐξ ἄλλων Ἐκκλησιῶν αὐξάνει ἔτι περισσότερον καὶ γίνεται πλεόν ἔθος.

Ὅπισθεν τοῦ καθαρῶς ἐορτολογικοῦ χαρακτήρος υφίσταται ἔντονος ἡ πεποιθήσις, ὅτι τὸ ἐκχυθὲν ὑπ'

αὐτῶν αἷμα δὲν ἀφεώρα μίαν τοπικὴν μόνον Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὁλόκληρον τὴν ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ξένοι μάρτυρες υἱοθετοῦνται αὐτομάτως, διότι ἀποτελοῦν θησαυρὸν κοινὸν καὶ κληρονομίαν συμπάσης τῆς οἰκογενείας. Ἡ Καρθαγένη τιμᾷ οὐ μόνον τοπικοὺς ἁγίους ἢ τοὺς ἐκ Ρώμης μόνον καταγομένους, ἀλλ' ἐπίσης γεραίρει καὶ τὴν ἁγίαν Εὐθυμίαν ἐκ Χαλκηδόνος. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν ἀναμφιβόλως καὶ ἡ ἀρξαμένη ζήτησις καὶ διανομὴ μετ' εὐλαβείας τῶν λειψάνων τῶν ἁγίων. Ἦρκει ἡ ἀφιξίς τοῦ σκήνου ἐνὸς ἁγίου εἰς μίαν πόλιν ἀλλαχόθεν, διὰ νὰ εἰσαχθῇ καὶ στερεωθῇ εἰς μίαν τοπικὴν Κοινότητα ἢ τιμὴ του καὶ ὁ τακτικὸς ἐορτασμός του. Ἡ ὑπαρξίς ἀφ' ἐτέρου θαυματουργῶν λειψάνων τῶν ἁγίων ἐλκύει πανταχόθεν ἰδιαίτερον σεβασμὸν καὶ συντελεῖ εἰς τὴν γενίκευσίν των πανταχοῦ. (ἴδε H. Delahaye: Les origines du culte des martyrs, 2e edit. pp. 50-91).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μελὸς ΑΙΜΙΑΙΑΝΟΣ

της ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἐξασφαλίζει τὴν οἰκουμενικότητα καὶ καθολικότητα καὶ εἰς μίαν ἐκάστην τῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν ; "Οχι· δὲν ἐξαρτᾶται τόσον ἐκ τῶν προσωπικῶν δεσμῶν τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης τῶν ἐπισκόπων καὶ τῆς ὁμονοίας αὐτῶν ἢ ἐνότης καὶ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἰδιαίτερος τονίζει αὐτὴν ὁ αἰδ. κ. Afanassieff, ὅσον ἐκ τῆς συμφωνίας αὐτῶν ἐν τῇ ὀρθῇ διδασκαλίᾳ καὶ πίστει, ἐν τῇ ἐνότητι τῆς διδασκαλίας. Δύο τοπικῶν ἐκκλησιῶν οἱ ἐπίσκοποι ἐπὶ παραδείγματι ἐνδέχεται δυσμενῶς νὰ διάκεινται πρὸς ἀλλήλους καὶ ἥκιστα νὰ καλλιεργῶσι τὰς ἐν Χριστῷ ἀδελφικὰς σχέσεις τῆς ἀγάπης. Ὁρθοτομοῦσιν ὅμως ἀμφοτέροι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ ὑγιῶς ἔχοντες περὶ τὴν πίστιν ὀρθοδοξοῦσιν ἐν τοῖς κηρύγμασιν αὐτῶν. Δὲν ἀποτελοῦσιν ἀμφοτέροι μετὰ τῶν ἐκκλησιῶν τῶν μέλη τῆς μιᾶς καθολικῆς Ἐκκλησίας ;

"Ὅτι δὲ ἡ ἐνότης καὶ συμφωνία ἐν τῇ ὀρθῇ διδασκαλίᾳ ἀποτελεῖ καὶ τὴν βᾶσιν τῆς καθολικότητος, ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ ὑγιὲς δόγμα οὐδεὶς οὐδέποτε ἀκινδύνως θὰ ἠδύνατο νὰ μὴ ἀποδεχθῇ. Ἐνῶ διὰ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν ἀναγνωρίζει καὶ αὐτὸς ὁ αἰδ. κ. Afanassieff, ὅτι ὑπῆρχον περιστάσεις, καθ' ἃς καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πρὸ τοῦ Κυπριανοῦ ἐποχὴν ἐκκλησίαι συντεταγμέναι εἰς τὴν μίαν οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν δὲν ἀπεδέχοντο αὐτήν. "Ὅταν δηλαδὴ ἐκκλησία τις ἐκηρύττετο ἀκοινωνήτος, τότε αἱ διακόπτουσαι τὴν μετ' αὐτῆς σχέσιν ἐκκλησίαι, ὁμολογεῖ ὁ αἰδεσιμολογιώτατος, οὔτε τὴν εὐχαριστίαν τῆς ἐδέχοντο, οὔτε εἰς εὐχαριστιακὴν τῆς σύναξιν μετείχον. Ἀφίνω, ὅτι κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Κυπριανοῦ καὶ μέχρι σήμερον συνεχιζομένους χρόνους διὰ τὰ ὑπὸ σχισματικῶν καὶ αἰρετικῶν τελούμενα μυστήρια ὅχι ἀπλῶς δικαιούμεθα οἱ θέλοντες νὰ ἐμμένωμεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλ' ἔχομεν καθῆκον νὰ εἴπωμεν πρὸς αὐτοὺς : Δὲν μετέχομεν τῶν μυστηρίων σας, οὐδὲ ἀναγνωρίζομεν ταῦτα ὡς ἔγκυρα, διότι ἐτελέσθησαν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι λοιπὸν δεδομένον καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αἰδου. συναδέλφου, ὅτι ἐτι καὶ κατὰ τὸν δεῦτερον αἰῶνα θὰ ἐλέγετο ἐκ μέρους τῆς μιᾶς καθολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, ἥτις διετέλει ἐν ἀκοινωνησίᾳ καὶ ἀπομονώσει, ἅτε κεχωρισμένη τῶν λοιπῶν : Δὲν δεχόμεθα τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας, τὸ ὁποῖον ἐτέλεσας, οὔτε μετέχομεν εἰς αὐτό. Ἐὰν ὅμως ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἀποκηρύττων αἰρετικὸν τινα τῆς ποιμένης του ἐκυκλοφορεῖ μίαν ἐγκύκλιον, περιλαμβάνουσαν ὁμολογίαν ὀρθῆς καὶ ὑγιούς πίστεως, τίς θὰ ἐτόλμα νὰ τὴν ἀποκηρύξῃ ; "Η ποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ : Δὲν τὴν δέχομαι ;

Ἀλλὰ παρασυρόμενός τις ἐκ τῶν περιορισμένων γεωγραφικῶν ὁρίων τοπικῆς τινος ἐκκλησίας, ὅταν μάλιστα συμβῇ αὕτη νὰ εἶναι μεμακρυσμένη καὶ ὀλιγομελής, δυσκολεύεται ἀληθῶς νὰ παραδεχθῇ καὶ νὰ πληροφορηθῇ, ὅτι πράγματι καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ταύτης, τῆς διακονουμένης ἰσως ὑπὸ μόνον πρεσβυ-

τέρου τινός, θὰ ἠδύνατο νὰ κατηγορηθῇ ἡ ιδιότης τῆς καθολικότητος καὶ οἰκουμενικότητος. Δὲν πρέπει ἐν τούτοις νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἡ καθολικότης δὲν εἶναι μόνον τοπικὴ, ἀλλὰ καὶ χρονικὴ. Ὅπως ἀκόμη δὲν εἶναι μόνον ἐνεργητικὴ, ἀλλὰ καὶ δυναμικὴ. Ὡς χρονικὴ δὲ καὶ δυναμικὴ ἡ καθολικότης ἀπαραγνώριστως κατηγορεῖται ἐπὶ οἰασδήποτε τοπικῆς ἐκκλησίας, ἀρκεῖ αὕτη νὰ κρατῇ στερρῶς τὴν μίαν ἀνόθευτον καὶ ἀπαραχάρακτον πίστιν καὶ παράδοσιν, τὴν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων ὡς πολῦτιμον παρακαταθήκην παραδοθεῖσαν εἰς τὴν μίαν, ἁγίαν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Διότι ἡ πίστις καὶ ἀλήθεια αὕτη εἶναι χρονικῶς ἀκατάλυτος καὶ αἰωνία, καὶ ὁ λ ο κ ὶ ο ν ἐγείρουσα καὶ διὰ μέσου πάντων τῶν αἰώνων καὶ τῶν φυλῶν τῆς οἰκουμένης καὶ πασῶν τῶν γενεῶν τὸ τρόπαιον αὐτῆς, ἐξ Ἰσου νικῶσα τὸν κόσμον καὶ διὰ τῆς τοπικῆς ταύτης ἐκκλησίας, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἐπὶ εὐρυτέρων γεωγραφικῶν ὁρίων ἐκτεινομένης καὶ ἐκ συγκροτήματος πολυαριθμῶν τοπικῶν ἐκκλησιῶν συναποτελουμένης καὶ τὴν αὐτὴν ὀρθὴν πίστιν κηρυττοῦσης Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ καὶ δυναμικῶς καθολικὴ οἰαδήποτε ὀρθοδοξοῦσα τοπικὴ ἐκκλησία, διότι κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον τὸ ἐνέχον τὴν δύναμιν, ὅπως κατακτήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ὡς μετέχουσα καὶ αὐτὴ ἐξ Ἰσου πρὸς πᾶσαν ἄλλην ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ὅπως μαθητευθῶσιν εἰς αὐτὸ πάντα τὰ ἔθνη. Ἰνα δὲ ἀντιληφθῇ τις καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν οὕτως εἰπεῖν ἀνάγλυφον τὴν ἀνωτέρω ἀλήθειαν περὶ χρονικῆς καὶ δυναμικῆς καθολικότητος, ἃς ἐνθυμηθῇ τὸ πρῶτον κήρυγμα τοῦ Πέτρου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς καὶ τὸ μετ' αὐτὸ βάπτισμα τῶν τρισχιλίων. Δὲν ἦσαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς Ἱερουσαλὴμ «ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν» ; «Πάρθοι καὶ Μηδοὶ καὶ Ἑλαμίται καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ρωμαῖοι, Ἰουδαῖοι τε καὶ προσήλυτοι, Κρήτες καὶ Ἀραβες». Ἀπὸ αὐτοὺς ὅλους, οἵτινες ὑπῆρξαν ἀκροαταὶ τοῦ πρώτου ἀποστολικοῦ κηρύγματος, περιέλαβεν ἡ ἀρτισύστατος Ἱεροσολυμιτικὴ ἐκκλησία ἀρκετοὺς εἰς τὰ μέλη της. Τί φρονεῖτε ; Δὲν ἦτο ἡ Ἐκκλησία ἐκείνη αἰσθητῶς καὶ προδήλως τοπικὴ ; Ποῖος ἐν τούτοις θὰ τῆς ἠρνεῖτο τὴν καθολικότητα καὶ οἰκουμενικότητα ; Ναί· ἦτο μὲν ἐνεργεῖα καὶ γεωγραφικῶς τοπικὴ, δυνάμει ὅμως ἦτο καθολικὴ καὶ οἰκουμενικὴ. Ἀλλοίμονον ἐὰν ἐδεχόμεθα, ὅτι τὰς ιδιότητας αὐτῆς ἡ Ἐκκλησία, ἡ Νύμφη τοῦ Χριστοῦ, ἢ εἰς ἐν Σῶμα μετ' αὐτοῦ ἡνωμένη, ἀπέκτησε βαθμιαίως καὶ κατὰ χρονικὰ διαστήματα διάφορα.

Ἄλλως τε τὸ ὅτι κατηγοροῦμεν τῆς Ἐκκλησίας διαφόρους ιδιότητας καὶ ἐξετάζομεν ταύτας κεχωρισμένως πρὸς βαθυτέραν γνῶσιν καὶ διακρίβωσιν τῆς ἐννοίας των, σημαίνει, ὅτι καὶ πράγματι εἶναι δυνατὴ ἡ ἀπ' ἀλλήλων διάσπασις αὐτῶν καὶ ἡ ὑπαρξὶς μιᾶς τούτων χωρὶς μετ' αὐτῆς νὰ συνυπάρ-

ΤΟ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟΝ ΣΗΜΕΡΟΝ

Καὶ πάλιν σὺναξις φαιδρὰ καὶ ἐορταστικὴ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ τοῦ Ἱεραποστολικοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Καὶ πάλιν αἱ καρδίαι πάντων ἡμῶν πληροῦνται πνευματικῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως.

Καὶ πῶς νὰ μὴ χαρώμεν; Ἐνώπιον ἡμῶν ἔχουν συναχθῆ, ὡς ἐλπιδοφόροι καὶ φιλόχριστοι στρατιῶται τῆς Ἐκκλησίας, οἱ νέοι Κατηχηταί. Καὶ εἶναι οἱ συγκεντρωθέντες φοιτηταὶ καὶ σπουδασταὶ Ἀνωτάτων Πανεπιστημιακῶν καὶ Παιδαγωγικῶν Σχολῶν. Καὶ Ἀδελφαὶ Νοσοκόμοι, ὑπηρετοῦσαι μετ' ἀξιοθαυμάστου αὐταπαρνήσεως εἰς Νοσηλευτικὰ Ἰδρύματα τῆς πρωτεύουσας. Ὑπῆκουσαν ἅπαντες ἀμέσως εἰς τὴν φωνὴν τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας, προκειμένου νὰ φοιτήσουν εἰς τὸ Φροντιστήριον Ὑποψηφίων Κατηχητῶν. Καὶ ἐδέχθησαν νὰ διαθέσουν ἐπὶ ὁλόκληρον πεντάμηνον πολύτιμον χρόνον ἐκ τῶν σχολικῶν ἢ ἐπαγγελματικῶν τῶν ἐνασχολήσεων. Καὶ νὰ ὑποστοῦν, εὐχαρίστως θὰ ἔλεγον, τὰς ταλαιπωρίας καὶ τοὺς κόπους ποὺ συνδέονται μετὰ τὴν ἀκρόασιν μαθημάτων καὶ τὴν προετοιμασίαν πρακτικῶν ἀσκήσεων. Καὶ ταῦτα πάντα ἄνευ προσωπικοῦ ὑπολογισμοῦ. Καὶ μάλιστα καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ πάντα κρίνονται μετὰ τὸν πῆχυν τοῦ ὕλιστικοῦ συμφέροντος. Ἀποκλειστικὸς σκοπὸς τῶν εἶναι ἡ ἀπόκτησις τῶν ἀπαραιτήτων γνώσεων καὶ ἱκανοτήτων διὰ τὴν ἐπιτυχή διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς κατηχήσεως τῶν παιδιῶν.

* Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα τῇ 18 Ἀπριλίου ἐν τῇ αἰθούσῃ διαλέξεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐπὶ τῇ ἀπονομῇ τῶν πτυχίων εἰς τοὺς ἀποφοιτήσαντας ἐκ τοῦ Φροντιστηρίου τῶν Κατηχητικῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

χουν καὶ αἱ λοιπαὶ ; Ἐκκλησία τις τοπικὴ, ἐφ' ὅσον κρατεῖ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν ἀνόθευτον καὶ γνησίαν, εἶναι ἀναντιλέκτως ἀποστολική. Ὡς ἀποστολικὴ δὲ εἶναι καὶ μία, διότι κρατεῖ μεθ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας τὴν μίαν πίστιν, τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εὐαγγέλιον, ὅπερ μᾶς παρέδωκαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ διδάσκεται ὑπὸ τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας. Εἶναι δὲ καὶ καθολικὴ, διότι κηρύττει, πιστεύει καὶ ζῇ τὴν αἰωνίαν ἀλήθειαν, τὴν νικήσανσαν καὶ νικῶσαν τὸν κόσμον καὶ κηρυχθεῖσαν ὑπ' Ἐκείνου, "Ὅστις «ἐξῆλθε νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ». Ἐπὶ τούτοις δὲ εἶναι μία, ἁγία, καθολικὴ καὶ ἀποστολική, διότι μίαν μετὰ πασῶν τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων τοπικῶν ἐκκλησιῶν ἔχει Κεφαλὴν, ὑπὸ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ζωοποιεῖται καὶ ἁγιάζεται καὶ ἐμπνέεται Πνεύματος, ἐν μετ' αὐτῶν ἔχει θυσιαστήριον, εἰς ἄρτος, ἐν σῶμα μετ' αὐτῶν ἐστίν. Ὅτι κατηγορεῖται εἰς τὴν μίαν οἰκουμένην Ἐκκλησίαν ὡς σύνολον, κατηγορεῖται καὶ εἰς τὰ σ υ ν ο π ο τ ε λ ο ὕ ν τ α αὐτὴν μέλη, τὰς κατὰ τόπους δηλαδὴ μερικὰς ἐκκλησίας. Εἰς περίπτωσιν δέ, καθ' ἣν ἐκ τῶν τοπικῶν τούτων ἐκκλησιῶν μία ἢ πλεονες

Ἐπιθυμία τῶν εἶναι νὰ λάβουν τώρα τὴν εὐλογίαν καὶ τὰς χρυσὰς ὑποθήκας τοῦ ἐκπροσωποῦντος τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χρυσόστομον. Εἶναι ἔτοιμοι καὶ πρόθυμοι νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τὴν κατηχητικὴν διακονίαν. Ἐχουν ζωηρὰν συναίσθησιν τῆς εὐθύνης. Διαθέτουν φλογερὰν ἀγάπην. Δεικνύουν βαθεῖαν ταπείνωσιν. Προσφέρουν αὐθόρμητον ὑπακοήν. Σκοπὸς τῶν εἶναι νὰ ἀγωνισθοῦν γενναίως καὶ εὐθαρσῶς καὶ ἐθελοντικῶς. Ἐπιδιώξιν τῶν εἶναι νὰ ὑποβοηθήσουν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς χαμηλῆς πνευματικῆς στάθμης τῶν παιδιῶν μας. Καὶ νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν ἀναστήλωσιν τοῦ πεπτωκότος, δυστυχῶς, θρησκευτικοῦ φρονήματος τῆς δεινῶς ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν χειμαζομένης παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας.

Ἐκ τῶν 189 ἐγγραφέντων κατὰ τὴν τρέχουσαν ἀκαδημαϊκὴν περίοδον 1963—64 οἱ 128 παρηκολούθησαν μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας τὰ τε θεωρητικὰ μαθήματα καὶ τὰς πρακτικὰς ἀσκήσεις. Ἐνωτίσθησαν τῶν λόγων καὶ τῶν διδασκῶν εἰδικῶν καὶ ἐμπείρων περὶ τὸ κατηχητικὸν ἔργον διδασκάλων, Κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Κατηρτίσθησαν κατὰ τὸ δυνατόν πληρέστερον εἰς τὴν εἰδικὴν ταύτην κατηχητικὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἀναμένουν πλέον μετὰ ζωηρὰν νοσταλγίαν, βαθύτατον σεβασμὸν καὶ δὴ καὶ ὡς δικαίαν, τρόπον τινά, ἐπιβράβειυσιν καὶ ἀναγνώρισιν τῆς ἀναφερθείσης εὐγενοῦς προσφορᾶς τῶν νὰ λάβουν τὴν σχετικὴν βεβαίωσιν, ἥτις καὶ θὰ ἀποτελέσῃ τὸν ἀρραβῶνα τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἀδιασπάστου δεσμοῦ αὐτῶν μετὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀφετηρίαν ἐνὸς θαρραλέου πνευματικοῦ ἀγῶ-

ἤθελον ἀποσπασθῇ τοῦ συνόλου, ἐκτίθενται εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον, εἰς τὸν ὅποιον καὶ τὰ ἀποσπώμενα ἢ καὶ ὅλως ἀποκοιπτόμενα μέλη ἀπὸ τοῦ ζῶντος ὁργανισμοῦ, εἰς τὸν ὅποιον φυσικῶς ἀνήκουσιν. Οὐδεμία ἀνθρωπίνη θεωρία δύναται ἐν προκειμένῳ νὰ ἐξεύρῃ φάρμακον ἢ ἐμβόλωμα θεραπευτικόν, μόνον δέ, ὅπερ ἀπομένει, εἶναι, ἀντὶ νὰ κενεμβατώμεν «ἐν κόσμῳ δογματίζοντες» νὰ ἐπαφίνωμεν εἰς τὴν σοφίαν καὶ ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ ἐξεύρεσιν τρόπων οἰκονομίας τῶν κατ' ἀνθρώπον ἀνοικονομήτων. Περί εὐχαριστιακῆς δὲ ἐκκλησιολογίας ὁμιλοῦντες ἂς μὴ λησμονώμεν, ὅτι τὸ θυσιαστήριον τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐν καὶ ἀδιάαιρετον καὶ συνεπῶς οἱ ἐκ τῆς μιᾶς Ἐκκλησίας χωριζόμενοι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συναποκομίζουσιν μεθ' ἑαυτῶν τὸ θυσιαστήριον ταύτης, ἀλλ' ἀναγκάως χωρίζονται οὗτοι καὶ ἀπ' αὐτοῦ. Εἰς ὃ ἄρτος, ὃ ἐξ οὗ οἱ πάντες ἐσθίωμεν, μελιζόμενος μὲν, ἀλλὰ μὴ διαιρούμενος, ἐν δὲ καὶ τὸ θυσιαστήριον παρὰ τὴν δυσεξαρίθμητον πληθύν τῶν ναῶν μας καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἁγίων τραπεζῶν.

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

νος, ἀποβλέποντος εἰς τὴν τόνωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος τῆς νεολαίας, ὑπὸ τὴν ἀσφαλῆ πάντοτε καθοδήγησιν τῶν κατὰ τόπους Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐνορίαις εὐσεβεστάτων Ἐφημερίων.

Σπουδαῖον ἔργον εἶναι ὁ καταρτισμὸς ἱκανῶν κατηχητῶν. Ἀλλ' ἡ σπουδαιότης τῆς προσπάθειας ταύτης ἐπαυξάνει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἄνθρωπος τοῦ 20οῦ αἰῶνος κατὰ τὰ στάδια κυρίως τῆς παιδικῆς, ἐφηβικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας ἐπικινδύνως νοσεῖ καὶ δὴ μέχρι σημείου, ὥστε ἡ διακυβέρνησις καὶ χειραγώγησις αὐτοῦ νὰ ἐκφεύγῃ σήμερον ἐν πολλοῖς τῶν χειρῶν τῶν γονέων, διδασκάλων καὶ αὐτῆς, ἃς τὸ ὁμολογήσωμεν, τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι γνωστὰ αἱ σοβαραὶ μεταβολαί, αἵτινες ἐσημειώθησαν εἰς τὴν οἰκογενειακὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ὡς καὶ κατὰ τὴν πρώτην μεταπολεμικὴν περίοδον. Καὶ τὸ τραγικὸν εἶναι ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται λίαν αἰσθητῶς ἐπηρέασαν τὴν ζωὴν τῶν παιδῶν μας. Διετάραξαν τὴν προσωπικότητά των. Διέφθειραν τὸν χαρακτῆρά των. Ἐκλόνισαν τὴν πίστιν των εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ὀρθοφροσύνην τῶν ἐνηλίκων καὶ αὐτῶν τῶν γονέων των. Καὶ οὕτω διεπιστώθη ὅτι τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ αὐτὸ προσέτι τὸ οἰκογενειακὸν δὲν ἤσκησεν, ὡς ἔπρεπε, ἡθιοπλαστικὴν καὶ μορφωτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν παιδῶν. Ἐξ ἀντιθέτου, ἐξώφθαλμος εἶναι ἡ «παρὰμορφωτικὴ» ἐπίδρασις αὐτοῦ. Ἰδοὺ διατὶ παρατηρήθη ὁ παραμερισμὸς τῶν εὐγενῶν ἰδανικῶν, τὰ ὅποια ἐδέσποζον ἐπὶ τῶν παιδικῶν γενεῶν τοῦ παρελθόντος. Ἰδοὺ διατὶ αἱ καθημερινῶς αὐξανόμεναι νευρωτικαί, ἐπαναστατικαὶ καὶ ἐγκληματικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν παιδιῶν. Θὰ ἡδυνάμεθα εὐχερῶς νὰ προσκομίσωμεν ἅπειρα σχετικὰ γεγονότα τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Αἱ διὰ τῶν ἐφημερίδων πάντως ἐρχόμεναι εἰς τὸ φῶς ταραχῶδεις καὶ ἀνώμαλοι τῶν παιδιῶν ἐνέργειαι διαπιστώνουν τὴν τραγικότητα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς μας.

Σὺν τοῖς ἀνωτέρω δὲν θὰ πρέπει νὰ λημονηθῇ καὶ ὁ παράγων ὕλισμός. Εἶναι βεβαίως ἀληθές, ὅτι ὁ ὕλισμός ὑπὸ τὴν θεωρητικὴν αὐτοῦ μορφήν ἔχει πρὸ πολλοῦ καταπέσει. Οὐδεὶς σοβαρὸς ἐπιστήμων δύναται νὰ ὁμιλήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὑλοφροσύνης εἶναι διάχυτον εἰς τὴν ἐποχὴν μας. Τὸ πᾶν ὑπολογίζεται βάσει τοῦ κέρδους. Τὸ πᾶν γίνεται διὰ τὴν προσωπικὴν ὕλικὴν ὠφέλειαν. Καὶ τὸ τραγικώτερον εἶναι, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο τῆς ὑλοφροσύνης εἰσέδουσε καὶ εἰς αὐτὸν τὸν παιδικὸν κόσμον. Καὶ οἱ μαθηταί, τί περὶ ἔργον! κρίνουν βάσει ὕλικῶν κατὰ τὸ πλεῖστον κριτηρίων καὶ συμφεροντολογικῶν ὑπολογισμῶν.

Ἀλλ' ὁ ἀγαπῶν τὴν κοινωνίαν καὶ δὴ τὸν ἄνθρωπον, «ὕπερ οὗ Χριστὸς ἀπέθανεν», δὲν πρέπει νὰ διαπνέεται ὑπὸ πνεύματος ἀπαισιοδοξίας καὶ νὰ θρηνῇ ἐπὶ τῶν ἐρεπίλων καὶ τῶν πληγῶν. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ πρὸ μιᾶς τοιαύτης ἀξιοθρηνητοῦ καταστάσεως δὲν ὑπνῶνται. Μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος παρα-

κολουθεῖ. Καὶ ἐνεργῶς συμμετέχει εἰς τὴν ἀγωνίαν. Εἰσέρχεται εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου καὶ ἀντιμετωπίζει τὰ πολὺπλοκα προβλήματα τῆς ἐποχῆς. Συμπαρίσταται μὲ μίαν παρουσίαν μοναδικήν. Διότι ὁ Χριστιανισμὸς ὡς ἀπόλυτος καὶ ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκεία, ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων του. Συμπορεύεται μαζί του εἰς τοὺς δαιδαλώδεις δρόμους τῆς σκέψεώς του καὶ δίδει ἀπάντησιν, τὴν μόνην καὶ σωτηριώδη ἀπάντησιν εἰς τὰ συγχρονιστικὰ θέματα ποὺ τὸν ἀπασχολοῦν.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, μέγας Καθηγητὴς καὶ Θεὸς Διδάσκαλος μὲ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς θείας προσωπικότητός Του, μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς αἰωνίας ἀληθείας Του, μὲ τὴν σταυρικὴν θυσίαν καὶ κυρίως μὲ τὴν Ἀνάστασιν Του ἀνακαινίζει καὶ ἀναμορφώνει καὶ ζωοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, τὸν καθιστᾷ «ἄρτιον» καὶ πρὸς «πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένον» (Β' Τιμ. γ' 17).

Ἀλλ' εἰδικώτερον, τὸ μεγαλεῖον τῆς μέχρι σταυροῦ ἐξικνουμένης ἀγάπης ἀπαστράπτει ὅταν ἡ Ἐκκλησία ἐκδηλοῦται μιμουμένη τὴν τόσον συγκινητικὴν καὶ χαριτωμένην σκηνὴν τοῦ Κυρίου, εὐλογοῦντος τὰ παιδιά (Ματθ. 19, 14—15). Διότι πράγματι ἡ Ἐκκλησία, ὡς φιλόστοργος μήτηρ, ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ μικρὰ κατὰ τὴν ἡλικίαν τέκνα τῆς, τὰ προσφυῶς καλούμενα ἐν τῇ Εὐαγγελίῳ «ἄρνια τοῦ Χριστοῦ». Τὰ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀνεγειρόμενα παντοῖα ἰδρύματα προστασίας παιδῶν, ὀρφανοτροφεῖα, συσσίτια κλπ. ἀποτελοῦν μέρος μόνον τῆς ὅλης ἀνυστάκτου καὶ ἀδιάπτωτου ἐκκλησιαστικῆς μερίμνης ὑπὲρ τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Τὸ ἔργον τοῦτο ὁλοκληροῦται καὶ ἐπισφραγίζεται διὰ τοῦ λαμπροῦ θεσμοῦ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μεταδίδεται εἰς τὰ παιδιά ἄφθονον τὸ «λογικὸν ἄδολον γάλα, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθοῦν εἰς σωτηρίαν» (Β' Πέτρ. β' 2).

Εἶναι γνωστὴ ἡ μεγαλειώδης ἱστορία τοῦ Κατηχητικοῦ σχολείου, τὸ ὅποιον παρὰ τὰς κατὰ τὸ παρελθὸν περιπετείας του, κατέστη πλεον ἡ φυσικὴ ἐκδήλωσις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ἡδὴ ἐπιδιώκει νὰ διαπλάσῃ τὰ «ζῶντα μέλη τῆς Ἐκκλησίας», χριστιανούς μὲ ἔντονον ἐκκλησιαστικὸν ἐνδιαφέρον, ἡνωμένους μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, ζῶντας δι' αὐτῆς, τροφοδοτούμενους ὑπ' αὐτῆς καὶ δρῶντας ἐν αὐτῇ καὶ ὑπὲρ αὐτῆς.

Ὡς πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην ἐκδήλωσιν, ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασιν, δηλαδή, τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου, ζωηρὰ ἀνησυχία διακατέχει ἡμᾶς. Ἡ γενικὴ πτώσις τοῦ ἡθικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς συγχρόνου κοινωνίας ἐπηρεάσε τὸν παιδικὸν κόσμον μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε παιδιὰ, μὴ παρασυρθέντα εἰς ἐκνόμους καὶ ἀνωμάλους ἐκδηλώσεις νὰ ἐπιδεικνύουν, ἐν τούτοις, μίαν ἀδιαφορίαν καὶ δὴ καὶ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον. Καὶ δὲν θὰ θεωρηθῶ ὡς ὑπερβολικός, πιστεῦω, ἂν ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἰς τὰς ἡμέρας μας δὲν πρέπει νὰ γίνεται λόγος περὶ Ἀνωτέρων Κατηχητικῶν, τὰ ὅποια, καὶ ὅπου ὑφίστανται λειτουργοῦν μὲ μαθητὰς μόλις ἀνερχομένους εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 10—20. Σοβαρωτάτη ἐπίσης εἶναι καὶ ἡ κρίσις τῶν Μέσων Κατηχητικῶν,

Μόνον εἰς τὰ Κατώτερα δυνάμεθα καὶ πρέπει νὰ σταθῶμεν. Αὐτά, δυστυχῶς μόνον αὐτά, καλύπτουν τὴν σύγχρονον κατηχητικὴν κίνησιν. Μήπως θὰ πρέπει τώρα νὰ τονισθῇ, ὅτι εἰς τὰ Κατώτερα πρέπει νὰ συγκεντρωθῇ ὁλόκληρον τὸ βάρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐνδιαφέροντος; Ἡ λειτουργία των πρέπει νὰ καταστῇ ἰδεώδης. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν Κατωτέρων Κατηχητικῶν, μετὰ τὴν πλήρη ἀναδιοργάνωσίν των, θὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν Μέσων, τὰ ὁποῖα καὶ θὰ ἀποτελέσουν ἐν συνεχείᾳ τὰς προϋποθέσεις τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῶν Ἀνωτέρων ὡς καὶ τῶν Κατηχητικῶν Ἐργαζομένων.

Ἄλλ' ἐν προκειμένῳ πρέπει νὰ ληφθοῦν τολμηραὶ ἀποφάσεις, νὰ δοθοῦν ριζικαὶ λύσεις, νὰ μεταβληθῇ τὸ σύστημα διδασκαλίας, νὰ γίνη ἡ δέουσα προσαρμογὴ πρὸς τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας καὶ τὰ ἠθικὰ προβλήματα τῶν παιδιῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον πρέπει νὰ παύσῃ νὰ εἶναι σχολεῖον. Πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς μορφωτικὸν θερμοκήπιον. Μόνον ἐντὸς τοιοῦτου περιβάλλοντος ἡ τρυφερά τοῦ παιδιοῦ ὑπαρξὶς θὰ ἀνευρίσκῃ τὸ ὑγιὲς περιβάλλον, τόσον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ὁμαλὴν ψυχικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν μὀρφωσιν γνησίου χριστιανικοῦ χαρακτῆρος, ἀνταποκρινομένου εἰς τὰς προσδοκίας τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πραγματικοῦ συμφέροντος.

Βαρυσήμαντοι εἶναι οἱ λόγοι τοῦ διαπρεποῦς Ρώσου συγγραφέως Ντοστογιέφσκυ: «ἓνα ἀξιοπρεπὲς χριστιανικὸν περιβάλλον, ὡς πρέπει νὰ εἶναι τὸ Κατηχητικόν, ἡμπορεῖ καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ άτομον εἰς τὸ ὁποῖον ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἔχει ἤδη σβυσθῇ νὰ τὸ κάμῃ καὶ πάλιν ἄνθρωπον». Καὶ εἶναι ἀποδεδειγμένον διὰ τῆς πείρας ὅτι ἐντὸς τῆς χριστιανικῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ Κατηχητικοῦ ἡ ψυχὴ τοῦ μαθητοῦ περιχαράσσεται καὶ θωρακίζεται διὰ τοῦ θρησκευτικοπνευματικοῦ θώρακος. Διαφυλάσσεται ἀλώβητος κατὰ τὸ δυνατόν ἀπὸ τὰ παντοῖα ἀλληλοσυγκρουόμενα κοινωνικὰ ρεύματα. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐνέχει καθ' ἡμᾶς τὴν μεγίστην βαρύτητα. Διότι σκοπός, ὡς κατ' ἐπανάληψιν ἔχει τονισθῇ, δὲν εἶναι τόσον ὁ πλουτισμὸς τοῦ νοῦ με περισσοτέρας καὶ σαφεστέρας θρησκευτικὰς γνώσεις, ἄν καὶ αὐτὸ ἔχῃ τὴν μεγίστην ἀξίαν, ὅσον ἡ καλλιέργεια τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δεξιότητων τοῦ παιδιοῦ πρὸς ἁρμονικὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του. Εἶναι ἡ ἐμφύτευσις εἰς αὐτὸ τῆς συναισθήσεως περὶ τῆς ἀξίας του καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων, περὶ τῆς θέσεώς του εἰς τὴν οἰκογένειαν, εἰς τὸ Σχολεῖον, εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸ ἔθνος, περὶ τῶν δικαιωμάτων του ἀλλὰ καὶ τῶν εὐθυνῶν του. Εἶναι ἡ μὀρφωσίς του εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ» διὰ νὰ ἀναδειχθῇ προσωπικότης καὶ δημιουργικὸς παράγων εἰς τὴν κοινωνίαν, πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον τέκνον τῆς Ἐκκλησίας, ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος γνωρίζει διατὶ ζῇ καὶ πῶς νὰ ζῇ εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἄλλ' ὁ μεγαλειώδης αὐτὸς σκοπὸς τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου δὲν ἐπιτυγχάνεται μετὰ τὰ ὀλίγα, μετὰ τὴν ἥσσονα προσπάθειαν. Ἀπαιτεῖ πολλά. Δυστυχῶς

ἀρκούμεθα εἰς τὰ ὀλίγα. Ἐχομεν συνήθως πρὸς ἀποδείξιν τῆς καλῆς μας ἐργασίας εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, τοὺς καταλόγους, τὰς παρουσίας, τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν. Μᾶς εἶναι ἀρκετὸν ὅτι οἱ μαθηταὶ ὅλοι ἐπαναλαμβάνουν τὸ ρητὸν καὶ τὸ δίδαγμα καὶ σχηματίζουν εὐχερῶς αὐτοσχεδίου προσευχάς.

Ἐπιβάλλεται, ὅμως, νὰ προσέξωμεν μετὰ ἰδιαίτησαν σοβαρότητα καὶ συναισθήσιν τῆς εὐθύνης, τοὺς λόγους, ἔστω καὶ προχριστιανικοῦ συγγραφέως, τοῦ Πλουτάρχου: «Διδασκάλους ζητῆτε τοῖς τέκνοις οἳ καὶ τοῖς βίοις εἰσὶ ἀδιάβλητοι καὶ τοῖς τρόποις ἀνεπίληπτοι καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἄριστοι». Χρειαζέται, πράγματι, ὁ Κατηχητὴς μετὰ τὸν φλογερὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸν δημιουργικὸν παλμόν, τὴν βαθεῖαν πίστιν καὶ τὴν θερμὴν ἀγάπην, ἄνευ τῶν ὁποίων τὸ Κατηχητικὸν ἔργον καταντᾷ ἀναιμικὸν καὶ ἄψυχον. Ὁ Κατηχητὴς πέραν τοῦ ζωντανοῦ μαθήματος θὰ ἀναλάβῃ εὐχαρίστως, ὡς κάτι τὸ αὐτονόητον, κόπον καὶ μόχθον. Θὰ ὑποστῇ τὴν θυσίαν πολλὰκις. Θὰ κύψῃ μετὰ ἀπλότητα καὶ διεισδυτικότητα εἰς μίαν ἐκάστην παιδικὴν ψυχὴν. Θὰ ἀνακαλύψῃ τὰ ἰδιαίχοντα χαρακτηριστικά. Θὰ ἐνισχύσῃ τὰς ἀγαθὰς κλίσεις καὶ θὰ περιορίσῃ τὰς κακὰς. Θὰ ἐργασθῇ ἀόκνως διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ παιδί εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ ὁλοκλήρωσιν τοῦ ψυχικοῦ του κόσμου. Μετὰ τὴν παιδαγωγοῦσαν ἀγάπην του, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Κυρίου, μετὰ τὸ ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον του, ὁ Κατηχητὴς θὰ μοχθήσῃ διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς μικροὺς μαθητὰς ὅσον τὸ δυνατόν ὠφελιμωτέρας γνώσεις καὶ κυρίως ζωὴν ἀπὸ τὴν ζωὴν του καὶ δυνάμεις καὶ ἱκανότητας διὰ νὰ ζήσουν ἐν Χριστῷ καὶ διὰ Χριστόν.

Πόσον ὅμως δυσχερὲς εἶναι τὸ ἔργον τοῦ Κατηχητοῦ! Ἴδου διατὶ μᾶς εἶναι ὅλως ἀπαραίτητος τοῦ οὐρανοῦ ἡ δύναμις. Ἰδιαίτερος ὅμως ὅταν διαπιστώνωμεν τὴν ἰδικὴν μας ἀδυναμίαν, ὅταν αἱ προσπάθειαι μᾶς μένουν χωρὶς ἀποτέλεσμα, ὅταν τὸ σκληρὸν ὕλικόν τῶν παιδιῶν ἀνθίσταται κάτω ἀπὸ τὴν σμίλῃν. Οἱ ἀγιογράφοι τοῦ παρελθόντος ἐνήστευον καὶ προσηύχοντο πρὶν πιάσουν τὸ πινέλλο διὰ νὰ ζωγραφίσουν ἀγγέλους ἢ ἁγίους. Καὶ ὁ Κατηχητὴς, ποιητὴς καὶ αὐτὸς καὶ καλλιτέχνης ὥραϊον καὶ ἁγίων ψυχῶν, πρέπει νὰ προσεύχεται, νὰ ἐργάζεται οὕτως εἰπεῖν ἐπὶ τῶν γονάτων, διὰ νὰ ἡμπορῇ εὐχερῶς καὶ ἐπιτυχῶς νὰ σμιλεῖ τοὺς λεπτοὺς καὶ εὐγενεῖς χαρακτῆρας.

Εἶναι ὥραϊον, ὑπέροχον τὸ ἔργον τοῦ Κατηχητοῦ. Ἀναφέρεται εἰς τὴν «παίδευσιν τῆς ψυχῆς», εἰς θέμα ἐπίγειον καὶ οὐράνιον. Εἰσέρχεται εἰς τὴν περιπόθητον περιοχὴν τῆς αἰωνιότητος. Εἶναι ἔργον διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Πλάτων διεκήρυξε ὅτι «οὔτε ἀνθρώποις οὔτε θεοῖς τῇ ἀληθείᾳ τιμιώτερον οὔτε ἐστὶ οὔτε ποτὲ ἔσται».

Διὰ τοῦτο καὶ ἐπιβάλλεται πλήρης κατάρτισις καὶ πλούσιος ἐφοδιασμὸς τῶν ἀναλαμβάνόντων ἓνα τοιοῦτον Κατηχητικὸν ἔργον. Εἰς τοῦτο ἀποβλέπει καὶ τὸ παρὸν Φροντιστήριον, τὸ ὁποῖον λειτουργεῖ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1960 ἐγκρίσει τῆς Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ προσέφερε μέχρι τοῦδε περὶ τοὺς 640 κατηχητὰς, πολλοὶ τῶν ὁποίων λίαν ἀποδοτικῶς ἐργάζον-

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΜΗΣ

Αἱ Μητροπολιτικαὶ αὐταὶ Ἐπαρχίαι, αὐτοδιοικούμεναι καὶ ἔχουσαι τὰς ἑαυτῶν Συνόδους, συνεκентροῦντο περὶ τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης, ἧς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀνεδείχθη **Ἐξάρχος** τῆς Μακεδονικῆς Διοικήσεως προεδρεύων τῶν γενικῶν Ἐπαρχιακῶν Συνόδων. Αἱ μὴ συμπεριληφθεῖσαι ἐν αὐτῇ Ἑλληνικαὶ νῆσοι ἀπετέλεσαν βραδύτερον ἰδίαν Ἀπαρχίαν τῶν νήσων», ὑπὸ Μητρόπολιν τὴν Ρόδον, συνδεδεμένην διοικητικῶς μετὰ τῆς Μικρασίας.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325) Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ἦτο ὁ Ἀλέξανδρος (μετὰ τὸ 305), ὅστις εἶχεν εὐρύτατα μητροπολιτικὰ δικαιώματα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἐν τισιν Ἐπαρχίαις τῆς Δακίας καὶ αὐτῆς ἐπὶ τῆς Θράκης καίτοι διοικητικῶς ὑπερεῖχεν αὐτοῦ ὁ Πρωτογένης Ἀρχιεπίσκοπος Σαρδικῆς, πρωτευούσης τῆς Διοικήσεως τῆς Δακίας. Μετὰ μικρὸν ἀπώλεσε μὲν τὴν πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν σημασίαν αὐτῆς ἡ Σαρδικὴ ἐνισχύθη δ' ἡ Θεσσαλονίκη². Τοῦτο συνέτελεσεν εἰς μείζονα ἐνίσχυσιν καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης. Τὸ 379 τὸ Ἀνατολικὸν Ἰλλυρικὸν μετὰ τῶν δύο Διοικήσεων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Δακίας ὑπὸ τοῦ Αυτοκράτορος Γρατιανοῦ παρεχωρήθη εἰς τὸν συναυτοκράτορα αὐτοῦ Θεοδοσίον, βραδύτερον δὲ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 424—437 συνηρώθη μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Κράτους καὶ τὸ Δυτικὸν Ἰλλυρικόν. Παρὰ ταῦτα ὅμως καὶ οἱ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ Ἐπίσκοποι ἐθεωροῦντο «δυτικοί» ὥς καὶ πρὸ τῆς ἐνώσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Κράτους. Ἐντεῦθεν παρουσιάσθησαν ἰδιαίτεραι σχέσεις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης καὶ τῶν Ἐπισκόπων καθόλου τοῦ Ἰλλυρικοῦ πρὸς τοὺς τῆς Δύσεως Ἐπισκόπους καὶ δὴ πρὸς τὸν τῆς Ρώμης. Ὁ Ρώμης Δάμασος (366—386) συγκαλέσας ἐν τέλει τοῦ 369 καὶ ἐν

ἀρχῇ τοῦ 379 Σύνοδον τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας ἐν Ρώμῃ πρὸς καταδίκην τοῦ Ἀρειανισμοῦ ἔγραψε πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης καὶ τοὺς λοιποὺς Ἐπισκόπους τοῦ Ἰλλυρικοῦ ὅπως ὁμογνωμοῦντες ἐν τῇ πίστει τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἀποκρούωσι τοὺς αἵρετικούς³. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ δὲν παρουσιάζεται ὁ Πάπας Ρώμης ἀνώτερος τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Ἀρχιεπισκόπου, διότι ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ρώμης δὲν ἐξετείνετο πέραν τῆς Ἰταλίας, μὴ ἀναγνωριζομένη μάλιστα ὑπὸ πάντων τῶν Ἐπισκόπων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ. Ὅτι ὁ Ρώμης οὐδεμίαν εἶχε δικαιοδοσίαν ἐπὶ τοῦ Θεσσαλονίκης καταφαίνεται ἐκ τῶν σχέσεων αὐτοῦ καὶ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης Ἀχόλιον (360—383) κατὰ τὸν χρόνον τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καθ' ἣς ὁ ἅγιος Ἀχόλιος, ἕνεκα τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἀρετῶν καὶ τοῦ κύρους, παρίσταται ἀνώτερος τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης⁴. Ἐθεωρεῖτο ὅμως «δυτικὸς» Ἐπίσκοπος, ὥς καὶ οἱ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐπομένως ἦτο δυνατόν ἐκ συνδρομῆς διαφόρων περιστάσεων νὰ συμπεριληφθῇ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον τοῦ Ρώμης δικαιοδοσίαν, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ὁ Ἐξάρχος τοῦ Ἰλλυρικοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης δὲν κατέλαβε θέσιν Πατριάρχου ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἱεραρχίᾳ. Ὡς Ἐξάρχος ἠδύνατο νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὸν Πατριάρχην ἢ τῆς ΚΠόλεως ἢ τῆς Ρώμης. Ἀλλως τε λίαν ἐγκαίρως παρουσιάσθησαν ἀντιδράσεις ἐκ μέρους Ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ κατὰ τοῦ Θεσσαλονίκης καὶ ἀνωμαλίας συνέβαινον κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν Ἐπισκόπων, δυνάμεναι νὰ προκαλέσωσιν ἑξωθεν ἐπεμβάσεις εἴτ' ἐκ ΚΠόλεως εἴτ' ἐκ Ρώμης.

Ὅντως δὲ τῷ 386 ὁ Πάπας Ρώμης Σιρίκιος (384—398) διὰ τοῦ Ἐπισκόπου Κανδιδιανοῦ ἔγραψε πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης Ἀνύσιον (384—407) ὅτι ἀπαραίτητος ὁρος διὰ τὴν κανονικὴν χειροτονίαν τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἶναι ἡ συγκατάθεσις τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης⁵. Ἐπειδὴ δὲ καθ' ὁδὸν ἐτελεύτησεν ὁ Κανδιδιανὸς τὸ δεύτερον ἔγραψεν ὁ Πάπας πρὸς τὸν «ἀγαπητὸν ἀδελφόν» Ἀνύσιον συνιστῶν αὐτῷ νὰ εἶναι ἄγρυπνος φρουρὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς τοῦ Ἰλλυρικοῦ, νὰ μὴ ἐπιτρέπῃ ἀνωμαλίας κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν Ἐπισκόπων ἢ τὴν ἐκλογὴν ἀναξίων Ἐπισκόπων, νὰ χειροτονῇ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἢ νὰ παρέχῃ ἔγγραφον πρὸς χειροτονίαν συγκατάθεσιν. Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἐδέχθη εὐγνωμόνως συστάσεις ἐνισχυούσας τὸ κύρος αὐτοῦ ὥς Ἐξάρχου τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἵσως δὲ μάλιστα ἐν ἐπιγνώσει προὐκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης καὶ τὴν δημιουργίαν ἰδιαιτέρων

² Mansi, II, 881. Εὐσεβίου, Βίος Κωνσταντίνου Δ, 44.

ται εἰς διαφόρους τομεῖς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔργου εἰς πειοχὰς ἐντὸς ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Πιστεύομεν δὲ ὅτι ἐνισχυόμενον τὸ Φροντιστήριον μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καὶ σεπτοῦ ἡμῶν Ποιμενάρχου κ.κ. Χρυσόστομου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν πλουσίαν πεῖραν καὶ ἀγάπην εὐσεβῶν καὶ ἐκλεκτῶν συνεργατῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐν Ἀθήναις Ὀρθοσκευτικῶν Ὀργανώσεων θὰ ἀποδώσῃ πλουσιωτέρους καρποὺς πρὸς δόξαν μὲν τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας, πρὸς ὠφέλειαν δὲ τῶν παιδιῶν μας γενικώτερον, τὰ ὅποια καὶ ἀποτελοῦν, κατὰ τὴν ρῆσιν τοῦ παιδαγωγοῦ Πεσταλότσι, «τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ» ἀλλὰ προσθέτω καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος.

Ἀρχιμ. ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ ΜΠΑΡΔΑΚΟΣ

3. Mansi, III, 455 ἐξ.

4. Αὐτόθι VIII, 479.

5. Αὐτόθι VIII, 750. Πατρ. Migne λατ. XIII, 1148.

6. Mansi, III, 674. Πατρ. Migne λατ. XIII, 1173 ἐξ.

σχέσεων πρὸς αὐτὸν μᾶλλον ἢ πρὸς τὸν ἐγγὺς εὐρισκόμενον Πατριάρχην Κ/πόλεως, τὸν δυνάμενον ἀμεσώτερον νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά τοῦ Ἰλλυρικοῦ ζητήματα καὶ ἐπὶ τέλους νὰ συγχωνεύσῃ αὐτὸ μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ Πατριαρχείου Ἐπαρχιῶν, ἐνῶ ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης διὰ τῶν ἀνωτέρω σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης κατέδειξεν ὅτι ἀναγνωρίζει τὰ ἐξαρχικά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης δικαιώματα. Τοῦτο ἔτι μᾶλλον κατέδειξεν ἐν τῷ ζητήματι τοῦ αἰρετικοῦ Ἐπισκόπου Ναϊσοῦ Βονόσου, ἀρνούμενου τὴν ἀειπαρθενίαν τῆς Θεοτόκου. Παρακληθεὶς ὁ Ρώμης ὑπὸ τοῦ Θεσσαλονίκης Ἀνυσίου καὶ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ νὰ δικάσῃ αὐτὸν δὲν ἠθέλησε νὰ γίνῃ δικαστὴς Ἐπισκόπου ὑπαγομένου ὑπὸ Σύνοδον τοῦ Ἐξάρχου τοῦ Ἰλλυρικοῦ⁶. Ποῦ ὅμως ἀπέβλεπεν ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐπ. Ρώμης ἀναγνώρισις τῶν ἐξαρχικῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεσσαλονίκης ἐξεδηλώθη λίαν ταχέως. Ὁ δεῦτερος διάδοχος τοῦ Συριτικοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Ἰννοκέντιος α' (401—407) ἀναγγεῖλας τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Θεσσαλονίκης Ἀνύσιον ἀνεγνώρισεν ὅσα καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ εἶχον ἀναγνωρίσει δικαιώματα τοῦ Θεσσαλονίκης. Ἀλλ' ὅταν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνυσίου ἐξελέγῃ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ὁ Ρούφος (408—434) ὁ Ἰννοκέντιος ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον τὰ δικαιώματα ἐκεῖνα πρὸς ἐνίσχυσιν δ' αὐτῶν ἀνεκέρησε τὸν Ἐξάρχον τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ Ἀρχιεπίσκοπον Θεσσαλονίκης Βικάριον τοῦ Πάπα Ρώμης⁷.

Οὕτω λοιπόν, μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἐμορφώθη μὲν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος συγκεντρωθεῖσα περὶ τὸν Ἐξάρχον Θεσσαλονίκης ἀλλ' ὑπῆρχεν ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν ἐποπτεῖαν τοῦ Πατριάρχου τῆς Δύσεως, τοῦ Πάπα Ρώμης, ἐν ἀρχῇ τοῦ ε' αἰῶνος. Ἡ ἐποπτεία ἐκεῖνη δὲν καθήρει τὸ αὐτόνομον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διοικουμένης κατὰ τὰς κανονικάς τῶν Συνόδων διατάξεις, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι, παρῆεν ὅμως εἰς τὸν Πάπαν Ρώμης ἀφορμὰς ἐπεμβάσεων εἰς τὰ ἐσωτερικά τῆς Ἐκκλησίας ζητήματα. Οὕτω λ.χ. ἀρχομένου τοῦ ε' αἰῶνος συνέβη τὸ ἐξῆς σπουδαῖον γεγονός⁸. Ὁ Μητροπολίτης Κορίνθου ἔχων ὅφ' ἑαυτὸν πάσας τὰς Ἐπισκοπὰς τῆς Ἑλλάδος, Πελοποννήσου, Εὐβοίας, τῶν Κυκλάδων καὶ τῆς Ἐπτανήσου ἐχειροτόνησε τὸν Περιγένη εἰς Ἐπίσκοπον Παλαιῶν Πατρῶν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης δὲν ἐδέχοντο Ἐπίσκοπον ἐκλεγέντα ἄνευ τῆς συγκατάθεσεως αὐτῶν, ὁ Περιγένης ἔμεινεν ἄνευ Ἐπαρχίας μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν Μητροπολίτου Κορίνθου Ἀλεξάνδρου, ὅτε οἱ Κορίνθιοι ἐδέχθησαν αὐτὸν ὡς διάδοχον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ μετὰθεσις ὅμως αὕτη ἐγένετο ἄνευ ἀποφάσεως τῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκό-

πων τῆς Μητροπόλεως Κορίνθου, τούτου δ' ἔνεκα οἱ Κορίνθιοι ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Βονιφάτιον (418—422) ζητοῦντες τὴν ἐγκρισιν τῶν πρὸς τὴν μετὰθεσιν τοῦ Περιγένους, ἀπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς Παλαιῶν Πατρῶν εἰς τὴν Μητρόπολιν Κορίνθου. Ὁ Πάπας ἐν τῇ αἰτήσῃ τῶν Κορινθίων εὗρε παρατυπίαν, διότι ἀπετάθησαν πρὸς αὐτὸν οὐχὶ διὰ τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ρούφου, γράψας δὲ τῇ 19 Σεπτεμβρίου 419, ἐξέφραζε τὴν ἐκπλήξιν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ παρατυπίᾳ ταύτῃ. Οὐχ ἤττον μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ρούφου, ἀνήγγειλεν ὁ Πάπας εἰς τοὺς Ἐπισκόπους τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅτι ἀναγνωρίζει τὸν Περιγένην ὡς Μητροπολίτην Κορίνθου. Τινὲς ὅμως τῶν Ἐπισκόπων ἐθεώρησαν ὅλως ἀντικανονικὴν τὴν μετὰθεσιν τοῦ Περιγένους ἀπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς Παλαιῶν Πατρῶν εἰς τὴν Μητρόπολιν Κορίνθου.

Καὶ ἔγραψε μὲν ὁ Πάπας ἐκ δευτέρου πρὸς τὸν Ρούφον παραγγέλλων νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἀντισταμένους εἰς τὴν παπικὴν ἀπόφασιν. Ἀλλ' ἡ ἀντίστασις εὗρεν ἀπροσδόκητον στήριγμα τὸν ἀπὸ 14 Ἰουλίου 421 νόμον τοῦ αὐτοκράτορος Κων/πόλεως Θεοδοσίου β' δι' οὗ οἱ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ διετάσσοντο νὰ τηρῶσι τοὺς ἀρχαίους τῆς Ἐκκλησίας κανόνας, ἐν περιπτώσει δ' ἀμφιβολιῶν ν' ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν Πατριάρχην Κων/πόλεως, εἰς ὃν ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τὰ προνόμια τοῦ Ἐπισκόπου τῆς παλαιᾶς Ρώμης. Εἶναι πολὺ πιθανὸν ὅτι τὸν νόμον τοῦτον τοῦ Θεοδοσίου προὐκάλεσεν ὁ Πατριάρχης Κων/πόλεως Ἀττικὸς (406—425) ὃν δὲν ἀνεγνώριζεν ὁ Ρώμης, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ Ἰλλυρικῷ ὑπῆρχον Ἐπίσκοποι ἀποκρούοντες τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Ρώμης ἅμα δὲ τῇ δημοσιεύσει τοῦ νόμου τοῦ Θεοδοσίου οἱ Ἐπίσκοποι Θεσσαλίας προέβησαν εἰς πράξεις μαρτυρούσας ὅτι δὲν ἀνεγνώριζον τὸν ἀποδεχόμενον τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, ὡς Ἐξάρχον τῆς ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ Ἐκκλησίας. Ἐχειροτόνησαν Ἐπίσκοπον Μάξιμόν τινα καὶ καθήρεσαν τὸν Περρέβιον⁹ Ἐπίσκοπον Σαλτῶν (Φαρσάλων) ἀπέκρουσαν δὲ πᾶσαν ἀνάμειξιν τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης εἰς τὰ τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλίας ζητήματα¹⁰. Τὸ παράδειγμα τῶν Θεσσαλῶν Ἐπισκόπων ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλοι, ζητήσαντες μάλιστα παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ν' ἀναθεωρηθῇ τὸ ζήτημα τοῦ Περιγένους, ὅπερ αὐθαίρετως ὁ Πάπας Ρώμης ἔλυσε. Τὴν κίνησιν ταύτην τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ παρήγαγεν ὁ νόμος τοῦ Θεοδοσίου, δι' αὐτῆς δὲ, κυρίως εἰπεῖν, ἐζητεῖτο ἡ κατάργησις τῆς Ἐξαρχίας Θεσσαλονίκης καὶ ἡ συγχώνευσις τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ μετὰ τῶν τῆς Κων/πόλεως. Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κατέστησεν ἀμέσως γνωστὰ ταῦτα πάντα εἰς τὸν Ρώμης Βονιφάτιον, ὅστις ἔσπευσε νὰ ἐπιτιμῇ καὶ ἀπειλήσῃ τοὺς Ἐπισκόπους Θεσ-

7. Mansi, VIII, 650 ἐξ. Πατρ. Migne λατ. XX, 463 ἐξ.

8. Le Quien, Oriens Christianus II, 178. 9. Mansi, VIII, 752 ἐξ. Πατρ. Migne λατ. XX, 760 ἐξ. Σωκράτους, Ἐκκλησιολογία 7,30,40.

9. Μετέσχε τῆς Γ' Οἰκουμ. Συνόδου ὁ Περρέβιος. E. d. S c h w a r t z, Concilium Universale Ephesinum I, II, 7, σ. 56.

10. Mansi, VIII, 755 Migne λατ. XX, 776 ἐξ.

σαλίας, διατάξας αὐτοὺς νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὸν Βικάριον αὐτοῦ, ὅστις ἦτο ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Ταυτοχρόνως ὁ Πάπας ἔγραψεν ἐγκύκλιον πρὸς πάντας τοὺς Ἐπισκόπους τοῦ Ἰλλυρικοῦ, δι' ἧς προσεκάλει Σύνοδον πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τοῦ Περιγένους καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ρούφου, ὡς Βικαρίου τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας τῆς Ρώμης, ἐπὶ τῆς ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ Ἐκκλησίας. Ἰδιαιτέρως ἔγραψεν ὁ Πάπας καὶ πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης Ρούφον συνιστῶν δι' ἀγρύπνου ὀφθαλμοῦ νὰ ἐπιτηρῇ τὴν «Ἐπαρχίαν τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας», μετὰ σθένους ἀποκρούων πᾶσαν ἀντίδρασιν. Μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας κατώρθωσεν ὁ Πάπας διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως Ὁνωρίου παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Θεοδοσίου β' ν' ἀνασταλῇ ἡ ἐνέργεια τοῦ νόμου τοῦ 421. Καίτοι δ' ὁ νόμος δὲν κατηργήθη, συμπεριληφθεὶς τῷ 439 ἐν τῷ Θεοδοσιανῷ κώδικι, ἀνασταλείσθης ὅμως σιωπηρῶς τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ περαιτέρω τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀντίδρασις, οὐδ' ἐζητήθη πλέον ἡ σύγκλησις Συνόδου διὰ τὸ ζήτημα τοῦ Περιγένους, ὅστις ἔμεινεν ἀνενόχλητος ἐν Κορίνθῳ. Ὅταν δὲ μετὰ μικρὸν ἐπὶ τοῦ νέου Πάπα Ρώμης Κελεστίνου (422—432) οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Νέας Ἡπείρου ἠθέλησαν νὰ καταδικάσωσιν Ἐπίσκοπόν τινα τῆς Ἐπαρχίας αὐτῶν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Πάπα Ρώμης ὁ τελευταῖος οὗτος ἐπενέβη ὑπὲρ τοῦ ὑποδίκου Ἐπισκόπου καὶ ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους ὑπέμνησεν ὅτι δῆθεν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀπ. Πέτρου ἐπέβαλε μὲν εἰς τοὺς Πάπας Ρώμης τὴν ἀνάγκην τοῦ μεριμνᾶν περὶ πάντων ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ Ἰλλυρικὸν εὐρίσκεται μακρὰν τῆς Ρώμης οἱ ἐν αὐτῷ Ἐπίσκοποι ἔδει νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν Βικάριον τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας, οἷος ἦτο ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης. Οὕτω καὶ ὁ Πάπας Κελεστίνος ἠδυνήθη νὰ ἐπιβάλλῃ τὸν Ρούφον Ἐξάρχον τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ Βικάριον τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας Ρώμης. Ἀλλ' ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Ρούφου καὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Ἀναστασίου (434—453) ὁ αἷτιος τῶν ἀνωτέρω ἐπεισοδίων Μητροπολίτης Κορίνθου Περιγένης ἀπεπειράθη ὅπως ἀδοκῆτως νὰ καταστήσῃ τὴν Μητροπολιν Κορίνθου ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς Ἐξαρχίας Θεσσαλονίκης καὶ Αὐτοκέφαλον ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ Ἐκκλησία Κορίνθου εἶχεν ἀποστολικὴν καταγωγὴν καὶ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς τριάκοντα Ἐπισκοπὰς ἐν αἷς ἦτο καὶ ἡ τῶν Ἀθηνῶν ἡ δὲ περιοχὴ αὐτῆς πολιτικῶς καὶ διοικητικῶς ἀπετέλει ἰδίαν Ἐπαρχίαν. Τὸ νέον τοῦτο ἐπεισόδιον τοῦ Περιγένους δὲν ἔσχε σπουδαῖα ἐπακολουθήματα ὡς πρὸς τὸ ἐπασχολοῦν ἡμᾶς ζήτημα, διότι ὁ Περιγένης ὑπεχώρησεν εἰς καταλλήλους ὑποδείξεις ἀπὸ Ρώμης καὶ ἐνεργείας τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ἀποφασίσαντος ἀμέσως νὰ συγκαλέσῃ Σύνοδον. Οὕτως ἔληξε τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Περιγένους¹¹.

11. Mansi, VIII, 760. Πατρ. Migne λατ. L, 610 ἐξ.

Ἦτο ὅμως ἀνώμαλος ἡ ἐξάρτησις τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐκκλησιαστικῶς μὲν ἀπὸ τῆς Ρώμης πολιτικῶς δ' ἀπὸ τῆς Κων/πόλεως, οὐχὶ δ' ἅπαξ μετὰ τ' ἀνωτέρω γεγονότα Ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ μεταβαίνοντες εἰς Κων/πολιν ἐζήτουν τὴν προστασίαν τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως. Τοῦτο ἐθεώρουν οἱ Πάπαι Ρώμης ἐπέμβασιν τῶν Πατριαρχῶν Κων/πόλεως εἰς ξένην δικαιοδοσίαν, ἐντεῦθεν ἔχομεν παρ' αὐτῶν σειρὰν διαμαρτυριῶν μὲν πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νοθεσιῶν δὲ πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τὰ μέτρα δὲν ἦσαν ἱκανὰ νὰ συγκρατήσωσι τὴν τάσιν τοῦ Ἰλλυρικοῦ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, πρὸς ἣν πολιτικῶς καὶ ἐθνολογικῶς συνεδέετο. Ἡ ἀπὸ τῆς Ρώμης ἐξάρτησις δὲν ἠδύνατο νὰ ρίψῃ βαθεῖας ρίζας, πολλῶ μᾶλλον ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ Βικαρίου τῆς Θεσσαλονίκης πλεῖστοι προστριβαὶ καθ' ἐκάστην συνέβαινον.

Πρὸς ἄρσιν δὲ τῶν προστριβῶν ἐκείνων ἐπὶ τοῦ Πάπα Ρώμης Λέοντος β' (440—461) ἀμεσώτερα καὶ βαρυτέρα ἐγένετο ἡ ἀπὸ τῆς Ρώμης ἐξάρτησις ὅπως ξένων πρὸς αὐτὴν ἐπαρχιῶν. Ποίαν δὲ θέσιν ἔπρεπε νὰ τηρήσωσιν αὐταὶ ἐν περιπτώσει ἐνδεχομένης ρήξεως μεταξὺ τῆς Ρώμης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Ὅα ἐτάσσοντο ὑπὲρ τῆς πρώτης ἢ ὑπὲρ τῆς δευτέρας; Καὶ ἡ ρῆξις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπέλθῃ, διότι κατὰ Ἰούλιον τοῦ 484 διεκόπησαν αἱ μεταξὺ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως σχέσεις· ὁ μὲν Φήλιξ β' Ἐπίσκοπος Ρώμης, ὡς εἶδομεν, ἀνεθεμάτισε τὸν Κωνσταντινουπόλεως Ἀκάκιον, οὗτος δὲ διέγραψε τὸ ὄνομα τοῦ Φήλικος ἐκ τῶν διπτύχων.

Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης ἦτο τότε ὁ Ἀνδρέας, ὅστις, καίτοι δὲν ἦτο ἀντίπαλος τῆς ὀρθοδόξου μερίδος καὶ πολέμιος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐπῆλθεν ἡ ρῆξις μεταξὺ Ρώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως, ἴσως ὅμως διότι ἐφοβήθη τὸν αὐτοκράτορα, μεθ' οὗ συνέπραττεν ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνετάχθη μετ' αὐτοῦ, δὲν ἠθέλησε δὲ νὰ διαγράψῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀκακίου ἐκ τῶν διπτύχων, ὡς ἤξλουον οἱ ἐν Ρώμῃ. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ δὲν ἦσαν, ἄλλως τε, πάντες οἱ Ἐπίσκοποι σύμφωνοι, διότι ὁ Ἀκάκιος ἐθεωρεῖτο ὀρθόδοξος, ἦτο δὲ ἀποδεδειγμένη καὶ ἡ ὀρθοδοξία τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Εἶναι περίεργον ὅτι οἱ ἐν Ρώμῃ ἠθέλησαν νὰ προσεταίρισθῶσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν κατὰ τῆς μνήμης τοῦ Ἀκακίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοὺς Ἐπισκόπους τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ βορείου ἐκλατινισμένου Ἰλλυρικοῦ, διότι ἐν τέλει τοῦ 493 ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ 494 ὁ Πάπας Ρώμης Γελάσιος ἔγραψε τὴν περὶ ἧς ἐγένετο ἐν τοῖς ἐμπροσθεν λόγος ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Δαρδανίας, συνιστῶν αὐτοῖς ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀποφεύγωσι τοὺς αἵρετικούς Ἑλληνας καὶ νὰ ὑπακούωσι τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ τῆς Ρώμης. Παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, ἔλεγεν ὁ Γελάσιος, ἀνεφάνη πρὸ 45 ἐτῶν αἵρετικός, ὁ Εὐτυχής, ὅστις κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς μακαρίας μνήμης Πάπα Λέοντος καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, μνημεῖα δὲ τῆς νίκης τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας κατὰ τῶν Ἑλλήνων

πρόκεινται αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἐπισκόπων Ρώμης. Μὴ τολμῶντες ἀναφανδὸν οἱ Ἕλληγες νὰ κηρύττωσι τὴν αἵρεσιν, μετ' ὀλεθρίας ἐπιμονῆς ὑποστηρίζουσιν ἐκείνους, οἵτινες ὑπῆρξαν κοινωνοὶ τῆς αἵρέσεως καὶ δικαίως καταδικάσθησαν ὑπὸ τῆς ἀποστολικῆς ἔδρας. Θέλουσιν ὅπως τὰ ὀνόματα τοιούτων προσώπων μνημονεύωνται ἐν τοῖς ναοῖς, ἐνῶ ἀπέθανον ἐν τῇ παρὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης καταδίκῃ.

Μὴ ἀρκοῦμενος ὁ Γελάσιος εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραψεν ἰδιαιτέρως καὶ εἰς τινὰ Ἡγούμενον Νατάλιον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ παρακολουθῇ τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Δαρδανίας¹². Ἐστέφθησαν δὲ ὑπὸ ἐπιτυχίας αἱ ἐνέργειαι αὗται, διότι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Δαρδανίας ἔσπευσαν νὰ γράψωσι δηλοῦντες ἀπόλυτον ὑποταγὴν εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἔδραν τῆς Ρώμης καὶ συμφωνίαν πρὸς αὐτήν, ἐζήτησαν δὲ ἀντιπρόσωπον ἐν Δαρδανίᾳ πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἐκ Ρώμης ἐντολῶν. Τὴν αἴτησιν ταύτην ἐκπληρῶν ὁ Πάπας ἔγραψεν ἐκ νέου, τὰς αὐτὰς μὲν παρέχων συστάσεις, ἔτι ὅμως σαφέστερον ἀποτρέπων τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Δαρδανίας ἀπὸ πάσης σχέσεως πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, τὸν ἐπιμένοντα νὰ μνημονεύῃ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης καταδικασθέντος Ἀκακίου¹³. Ἀλλ' εἶχε τὸ δικαίωμα ὁ Πάπας νὰ καταδιᾷξῃ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως; Τοιαύτη ἀπορία τῶν Ἐπισκόπων τῆς Δαρδανίας διατυπωθεῖσα προὐκάλεσε νέαν μακρὰν ἐπιστολὴν τοῦ Γελασίου, ἐν ἣ οὗτος ἐξέθετε τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας. Προφανῶς οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Δαρδανίας ἐπέιθοντο εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Ρώμης λεγόμενα, ἐκινδύνευε δὲ ὁ Θεσσαλονίκης Μητροπολίτης νὰ ἴδῃ ἐαυτὸν ἀπογυμνούμενον τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Δαρδανίας. Ἐζήτει, τούτου ἕνεκα, ἀφορμὴν ἀποκαταστάσεως κανονικῶν σχέσεων πρὸς τὴν Ρώμην καὶ τὴν ἀφορμὴν ταύτην εὑρεν ἐν ταῖς εἰρηνικαῖς τάσεσι τοῦ νέου Ἐπισκόπου Ρώμης Ἀναστασίου β' (496—498), ἐφ' οὗ τῷ ὄντι ἀποκατεστάθησαν αἱ κανονικαὶ σχέσεις, δι' ὑποχωρήσεων μᾶλλον τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Ἀλλὰ λίαν ταχέως ἀπέθανε μὲν ὁ Ἀναστάσιος, ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Σύμμαχος (498—513) εὐρέθη πρὸ νέων δυσχερειῶν ἐν τῇ ἐπιμονῇ ἀπαιτῆσαι περὶ ἀπαλείψεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀκακίου ἐκ τῶν διπτύχων καὶ διέκοψε πᾶσαν σχέσιν οὐ μόνον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ πρὸς τὸ ὅλον Ἰλλυρικόν, διότι καὶ αὐταὶ τῆς Δαρδανίας αἱ Ἐπαρχίαι ἐπὶ τινὰ ἔτη δὲν εἶχον σχέσιν πρὸς τὴν Ρώμην. Τῷ 512 μόνον ὁ Σύμμαχος ἀπετάθη δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ αὐτοῖς Ἐπισκόποις, Πρεσβυτέροις, Διακόνους, παντὶ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, τῆς Δαρδανίας καὶ τῶν δύο Ἀκακιῶν, συνιστῶν ἐμμονὴν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ ὑποταγῇ εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἔδραν τῆς Ρώμης¹⁴.

Μετὰ τὸν Ἀναστάσιον Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης ἐξηρμάτισεν ὁ Εὐξίθεος (κατ' ἄλλην γραφὴν Εὐδόξιος) ὃν διεδέχθη ὁ Ἀνδρέας καὶ τοῦτον πάλιν ὁ Δωρόθεος (514—530), ὅστις ἔσπευσεν ἅμα τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ νὰ ἐπικοινωνήσῃ πρὸς τὴν Ρώμην. Μετ' ἐπιφυλακτικότητος ὅμως ἐδέχθη ὁ Πάπας Ρώμης τὴν ἐπικοινωνίαν ταύτην τοῦ Δωροθέου, ἐνῶ ἀνεπιφύλακτος ὑπῆρξε διὰ τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Δαρδανίας, βραδύτερον δὲ καὶ διὰ τοὺς τῆς παλαιᾶς Ἡπείρου. Ἡ ἐπιφυλακτικότης αὕτη τοῦ Πάπα ὡς πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων εὐλογος, διότι ἅμα τῇ πρώτῃ πάλιν ρῆξει μεταξὺ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ρώμης ὁ Θεσσαλονίκης ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὴν φορὰν ταύτην ὅμως ἡ ρῆξις ἦτο σπουδαιότερα, διότι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναφανδὸν εἰργάζετο ὑπὲρ τοῦ Μονοφυσισμοῦ. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται τὸ γεγονός ὅτι τεσσαράκοντα Ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος συνελθόντες εἰς σύνοδον ἀπέστησαν τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης καὶ συνετάχθησαν ὑπὲρ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Κατεδιώχθησαν ὅμως ἕνεκα τῆς ἀπειθείας πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης καὶ παρεκάλεσαν τὸν Ρώμης νὰ ἐπέμβῃ παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Κωνσταντινουπόλεως. Ἀντὶ τούτου ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἀπετάθη καὶ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης, μεμφόμενος καὶ ἐπιτιμῶν αὐτὸν διότι ἐπίεζε τὸν Μητροπολίτην Νικοπόλεως Ἰωάννην καὶ τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἡπείρου, ταυτοχρόνως δὲ ἀπετάθη καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλ' αἱ ἐνέργειαι αὗται ἐντελῶς ἀπέτυχον, ἀπεδιώχθησαν δὲ εὐσχήμως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως οἱ κοιμιστὰι τῶν ἐπιστολῶν λεγάτοι.

Οὐχ ἤττον ὁ νέος αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως Ἰουστίνος διὰ τοῦ ζήλου αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς εἰρήνης ἐν τῇ διηρημένῃ Ἐκκλησίᾳ κατέστησε δυνατὴν διὰ τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης εὐνοικὴν πᾶσαν ἐνέργειαν, ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ. Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 519 ἀπέστειλεν, ὡς εἶδομεν, ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Ὁρμίσδας εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἰδικὴν ἀποστολὴν, ἥτις εἶχεν ἐντολὴν νὰ δεχθῇ εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὴν Ρώμην πάντα Ἐπίσκοπον ὑπογράφοντα τὸν γνωστὸν λιβέλλον πίστεως συντεταγμένον ἐν Ρώμῃ. Ἡ ἀποστολὴ ἤρξατο τοῦ ἔργου αὐτῆς ἀπὸ τῆς νέας Ἡπείρου μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης, μόνον δὲ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πόλει εὑρεν ἀντίστασιν, ἥτις προσέλαβε θλιβερωτάτας διαστάσεις. Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Δωρόθεος δὲν ἐδέχθη αὐτοὺς εὐμενῶς, εἰς τὰς προτάσεις δὲ αὐτῶν ὅπως ὑπογράψῃ τὸν ἐκ Ρώμης λιβέλλον πίστεως κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντέταξεν ἄρνησιν, εἰτα δὲ ἐδήλωσεν ὅτι δύναται νὰ ὑπογράψῃ μετὰ τὸ Πάσχα, ἐὰν συναθροίσας τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης εὕρῃ αὐτοὺς συμφώνους. Οἱ λεγάτοι ἐδέχθησαν, ἀπεφασίσθη δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν νὰ ἔλθῃ ἐπὶ τούτῳ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Θεσσαλονίκην καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ λιβέλλου ὑπὸ τοῦ Δωροθέου νὰ συλλειτουργήσῃ μετ' αὐτοῦ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐπελθούσης ὁμοφωνίας καὶ εἰρηνεύσεως. Κατ' Ἀπρίλιον μῆνα

12. Mansi, VII, 1906 ἐξ.

13. Αὐτόθι VIII, 46 ἐξ.

14. Αὐτόθι, VIII, 218 ἐξ.

συνήλθε τῷ ὄντι σύνοδος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὑπεγράφη ὁ λιβελλος, παρόντος καὶ τοῦ κόμητος Λικινίου, ὅστις μεταβάς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνήγγειλε τὸ γεγονός, διετάχθη δὲ ἐκεῖθεν νὰ συνοδεύσῃ εἰς Θεσσαλονίκην τὸν λεγάτον τοῦ Ὁρμίσδα Ἐπίσκοπον Ἰωάννην μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου Ἐπιφανίου. Ὁ λεγάτος, ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτοῦ εἰς Θεσσαλονίκην κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον, ἐζήτησε τὸν λιβελλον ὑπογεγραμμένον· ἀλλὰ δύο Ἐπίσκοποι μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου Ἀριστείδου ἐμφανισθέντες πρὸς αὐτὸν ἐδήλωσαν, ὅτι σημεῖα τινὰ τοῦ λιβελλοῦ χρήζουσι μεταβολῆς. Ὁ Ἰωάννης ἐδήλωσεν ἀποτόμως, ὅτι εἶναι ἀδύνατος πᾶσα μεταβολή. Τὴν ἐπαύριον ἐνεφανίσθησαν πάλιν οἱ δύο Ἐπίσκοποι μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου Ἀριστείδου διὰ τὰς αὐτὰς προτάσεις περὶ μεταβολῆς σημείων τινῶν τοῦ λιβελλοῦ· μόλις ὅμως ἤρξαντο αἱ συζητήσεις, ὄχλος Θεσσαλονικέων ὥρμησεν ἐν μεγάλῃ συστροφῇ κατὰ τοῦ λατίνου λεγάτου, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ θὰ ἐφόνευεν ἴσως αὐτόν, ἂν μὴ προλαμβάνων ἐκρύπτετο ἐν τινι ναῷ. Δύο ὑπηρεταὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ ἐφονεύθησαν, ὡς καὶ ὁ οἰκεδεσπότης τῆς οἰκίας, ἐν ᾗ διέμεινεν ὁ λεγάτος. Τὴν νύκτα ἡ ἀστυνομία τῆς πόλεως διέσωσεν αὐτὸν εἰς τὸ βαπτιστήριον, ὅπου ἀντιπρόσωποι τοῦ Δωροθέου, Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ἐλθόντες προέτρεψαν αὐτὸν νὰ ἀπέλθῃ τῆς Θεσσαλονίκης πρὸς πρόληψιν μειζόνων ταραχῶν. Ὁ Ἰωάννης δὲν ᾔσπευσε νὰ ἀπέλθῃ μυστικῶς, ἐπανελήφθησαν δὲ τῇ ἐπαύριον αἱ ταραχαί, μόλις δὲ ἐσώθη ἐκ προφανεστάτου τῆς ζωῆς κινδύνου¹⁵.

Αἴτιος τῶν ταραχῶν τούτων ἐθεωρήθη ὁ πρεσβύτερος Ἀριστείδης, ὅστις, κατὰ τὰς εἰδήσεις τῶν λεγάτων, μετὰ τοῦ Δωροθέου καὶ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων, προῦκάλεσεν αὐτὰς δῆθεν ἐξ αἰρετικῶν φρονημάτων κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας. Οἰκοθεν δὲ ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ὁρμίσδας ἐζήτησεν τὴν τιμωρίαν τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης καὶ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ εἰς Ρώμην· ἀλλὰ πᾶσαι αἱ μετὰ τὰ ἀνωτέρω τραγικὰ ἐπεισόδια ἐνέργειαι καὶ ἀνακρίσεις ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐκφρασιν λύπης δι' ἐπιτροπῆς, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέμψεν εἰς Ρώμην, καὶ τὴν ἀποστολὴν κολακευτικῆς τινος ἐπιστολῆς τοῦ Δωροθέου πρὸς τὸν Ὁρμίσδαν. Μέχρι τοσούτου δὲ ἐλθισμονήθησαν νὰ ἐπεισόδια, ὥστε οὐ μόνον εἰρηνικαὶ σχέσεις ἀποκατεστάθησαν μετὰ τὴν Ρώμην καὶ Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δωροθέου διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ ἀνωτέρω πρεσβύτερος Ἀριστείδης (530—535), ὅστις, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, καὶ ὡς Βικάριος τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας ἀνεγνωρίσθη.

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται ὅτι τὰ δικαιώματα, ἅτινα ὁ Ρώμης ὅλως τυχαίως ἀπέκτησεν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ, δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ ἀσφαλοῦς βάσεως, θάπτον δὲ ἡ βράδιον ἐμελλον παντελῶς νὰ ἐξαφανισθῶσι. Διότι ἄλλως τε αὐτὸς ὁ Ρώμης ἐν ταῖς περιπτώσεσιν ἀπειθείας τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης πρὸς τὴν Ρώμην εἰσηγείτο, ὡς εἶδομεν, τὴν ἀπειθειαν τῶν Ἐπισκόπων τοῦ Ἰλλυρικοῦ πρὸς τὴν Θεσσαλο-

νίκην. Καὶ βεβαίως ἡ εἰσήγησις αὕτη ἐγίνετο πρὸς τοὺς συνδεδεμένους μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Ἐπισκόπους· ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τῆς ἀπειθείας ἡδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ καὶ ἐπὶ τῶν μὴ τοιούτων, τῶν μὴ ἀνεχομένων μήτε τὴν ἀπὸ Θεσσαλονίκης μήτε τὴν ἀπὸ Ρώμης ἐξάρτησιν, ἀλλὰ φυσικῶς ρεπόντων πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἥτις, ἄλλως τε, ἐπέζητει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐνώσῃ πρὸς ἑαυτὴν διοικητικῶς καὶ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως τὸ πολιτικῶς εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὑπαγόμενον Ἰλλυρικόν.

Ἐπεισώδιδόν τι τοῦ 531 κατέδειξεν ἐπὶ πλεόν, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἐφαίνετο ἀνίσχυρος νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ ἑαυτοῦ τυχαίως μορφωθέντα ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ δικαιώματα. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο Μητροπολίτης Λαρίσης κανονικῶς, κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν, ὑπὸ τῆς Συνόδου τῶν Θεσσαλῶν Ἐπισκόπων ἐξελέγη ὁ Στέφανος. Μεταξὺ τῶν ἐκλεξάντων καὶ χειροτονησάντων αὐτὸν ἦτο καὶ ὁ ἐπίσκοπος Δημητριάδος Προβιανός, ὅστις μάλιστα καὶ τὸν πανηγυρικὸν λόγον εἰς τὸν νέον Μητροπολίτην Λαρίσης ἀπήγγειλεν. Ἄλλ' ἔνεκα προσωπικῶν λόγων ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ ἔτους μεταβάς ὁ Ἐπίσκοπος Δημητριάδος εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἐπιφάνιον (520—535) κατήγγειλε τὸν Μητροπολίτην Στέφανον ὡς παρὰ νόμους ἐκλεγέντα. Ἀμέσως προέβη ὁ Πατριάρχης εἰς ἀργίαν τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσης καὶ διέταξε τὴν προσαγωγὴν αὐτοῦ εἰς δίκην ἐν Κωνσταντινὺ πόλει μετὰ τριῶν ἄλλων Ἐπισκόπων τῆς Θεσσαλίας.

Ὁ Στέφανος εὐρισκόμενος τότε ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμαρτυρήθη, ἰσχυρίζόμενος ὅτι ὑπάγεται ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης καὶ ὅτι ὑπ' αὐτοῦ μόνον δύναται νὰ δικασθῇ. Ἡ διαμαρτυρία αὕτη δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψει διὰ τῆς βίας προσήχθη ὁ Στέφανος εἰς Κων/πολιν καὶ ἐπειδὴ ἐξηκολούθει καὶ ἐκεῖ διαμαρτυρούμενος καὶ ποιούμενος ἐκκλησίαν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης, οὐ μόνον καθηρέθη τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος ἀλλὰ καὶ ἐφυλακίσθη, ἵνα μὴ μεταβῇ εἰς Ρώμην. Συνεπεία τῶν ἐπανειλημμένων ἐκκλήσεων τοῦ Στεφάνου πρὸς τὸν «πατέρα πατέρων οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Βονιφάτιον», ὡς ὠνόμαζε τὸν Ρώμης, συνήλθεν ἐν Ρώμῃ τῇ 7 καὶ 9 Δεκεμβρίου τοῦ 531 Σύνοδος, εἰς ἣν ἐνεφανίσθησαν τρεῖς ἐκ Θεσσαλίας ἐπίσκοποι διαμαρτυρόμενοι κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως. Πρὸς ἀπόδειξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἰς τῶν Θεσσαλῶν ἐπισκόπων, ὁ Θεοδόσιος, προσήγαγε σειρὰν παπικῶν ἐγγράφων. Ταῦτα δὲ τὰ ἐγγράφα ἀπετέλουν τὴν περίφημον Συλλογὴν «Collectio ecclesiae Thessalonicensis». Τὰ ἐγγράφα δὲν φαίνεται νὰ εἶναι πλαστὰ καθ' ὁλοκληρίαν, ὡς ἰσχυρίσθησάν τινες, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ δὲν εἶναι τοιαύτη οἷαν συνήθως παριστῶσιν οἱ λατῖνοι ἱστορικοί. Εἶναι δὲ ἀναμφίβολον τὸ γεγονός τῆς συγκροτήσεως τῆς Συνόδου τῆς Ρώμης ἐν τέλει τοῦ 531 διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Στεφάνου Μητροπολίτου Λαρίσης. Καὶ δὲν εἶναι μὲν γνωστὴ ἡ περὶ τούτου ἀπόφασις τῆς Συνόδου, διότι τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου, διασωθέντα μετὰ τῆς

ἀνωτέρω συλλογῆς τῶν ἐγγράφων ἐν δυσὶν ἀντιγράφοις τοῦ Ι' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνος, δὲν εἶναι πλήρη. Ἀλλὰ βεβαίως ὁ Στέφανος ἠθωώθη ὑπὸ τῆς Συνόδου τῆς Ρώμης καὶ ἐγράφη διαμαρτυρία εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐνταῦθα ὅμως οὐδεμία προσοχὴ εἰς αὐτὴν ἐστράφη, ἐχειροτονήθη δὲ ἀντὶ τοῦ Στεφάνου ἕτερος Μητροπολίτης, ὁ Ἀχιλλᾶς. Τὸ ζήτημα παρετάθη ἐπὶ μακρόν, διότι τῷ 535 ὁ Πάπας Ἀγαπητὸς (533—536) ἀποστείλας εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουστινιανὸν α' (527—565) πρεσβεῖαν ἔδωκεν αὐτῇ ἐντολὴν νὰ μεριμνήσῃ καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ Μητροπολίτου Λαρίσσης. Ἀλλὰ λίαν ταχέως ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἠναγκάσθη ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν Ἀχιλλᾶν, μαθὼν ὅτι οὗτος ἐχειροτονήθη κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος.

Νέον ὅμως γεγονός συντελεσθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς περιπετειώδους ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Διότι ὁ Ἰουστινιανός, ὡς γνωστόν, μετατοπίσας ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πολιτικὸν κέντρον τῆς διοικήσεως τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθεῖσαν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ πατρίδι Βεδεριανᾷ ἢ Ταυρήσιον, παρὰ τὰ Σκόπια, πόλιν Ἰουστινιανὴν Α' ἐξύψωσε καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς νέας πόλεως. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰουστινιανῆς ἀνεδείχθη ὑπέρτερος πάντων τῶν Μητροπολιτῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἀλλὰ ὁ Θεσσαλονίκης ἐξηκολούθει θεωρούμενος Vicarius sedis apostolicae, αἱ ἐνέργειαι δὲ τοῦ Ἰουστινιανοῦ παρὰ τῇ Ρώμῃ ὅπως καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰουστινιανῆς ἀναγνωρισθῇ ὡς τοιοῦτος Βικάριος ἀπέτυχον κατ' ἀρχάς. Διότι ὁ Ρώμης Ἀγαπητὸς διαρρήδην ἡρνήθη. Μόλις δὲ ὁ ἐφεξῆς Βιγίλιος (537—555) ὀφείλων τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν ἔστρεψεν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ καταργηθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ὡς Βικαρίου ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ. Συνεπεία τῶν δυσχερειῶν τούτων ὁ Ἰουστινιανὸς περιώρισε τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰουστινιανῆς ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Δαχίαις, ἐν Πραιβαλέα, ἐν Δαρδανία, ἐν ἄνω Μοισία καὶ ἐν Πανονία. Ἀνεπιτυχεῖς ὡσαύτως ὑπῆρξαν αἱ ἀπόπειραι τοῦ Ἰουστινιανοῦ περὶ μεταθέσεως τῆς διοικητικῆς ἑδρας τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Ἰουστινιανὴν. Καθορίζων δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἰουστινιανῆς ἐπραξε τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ἀναγνωρίσας ὡς Βικαρίου τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας ἀμφοτέρους. Ἀλλ' ἡ ἀναγνώρισις αὕτη διὰ τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης ἦτο σπουδαιότητα, καθιστῶσα ἔκτοτε δύσκολον τὴν παρέμβασιν τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσι τοῦ Ἰλλυρικοῦ. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεγνώρισε τὰ δικαιώματα τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὁ δὲ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, καίτοι, τιμῆς ἐνεκεν, τὸν τίτλον τοῦ Βικαρίου τῆς ἀποστολικῆς ἑδρας ἔφερε καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς, ἀπέκτησε νέον κύρος. Ζητήματα, περὶ ὧν κληρικοὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀνεφέροντο ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, παρεπέμποντο ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεσσαλονίκης ἢ πρὸς τὸν Ρώμης, πρὸς ὃν

ἀνηγγέλλοντο πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ διατάξεις, αἱ σχετιζόμεναι πρὸς τὴν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν.

Τοιαύτη κατάστασις ἀνώμαλος ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ, διευθυνομένη παρὰ τοῦ μακρὰν εὐρισκομένου Πάπα Ρώμης, δὲν ἠδύνατο νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ. Ὑπῆρξαν δὲ περιπτώσεις, καθ' ἃς διεπράχθησαν ἀδικήματα ὑπὸ τοῦ παπικοῦ δικαστηρίου, καὶ περιεφρονήθησαν ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἢ τῶν Μητροπολιτῶν αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν Ἀρχιεπισκοπὴ Α' Ἰουστινιανῆς κατηγορήθη ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐν πρώτῃ δ' εὐκαιρίᾳ ἐμελλε νὰ καταργηθῇ καὶ ἡ ὅλως τυχαίως δημιουργηθεῖσα ξένῃ ἐκκλησιαστικῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ.

Τοιαύτη εὐκαιρία παρουσιάσθη ἐπὶ τῆς εἰκονομαχίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων γ' (717—741) τῷ 733 ἀφῆρσε τὰς Ἐπαρχίας τῆς Ἐξαρχίας Θεσσαλονίκης ἀπὸ πάσης οἰασδῆποτε τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐποπτείας ἢ δικαιοδοσίας, συνενώσας αὐτάς μετὰ τῶν τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Οὕτω δὲ αἱ πολιτικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἡνωμένοι μετὰ τῆς Κων/πόλεως Ἑλληνικαὶ Ἐπαρχίαι τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀφωμοιώθησαν καὶ ἐκκλησιαστικῶς. Ἡ δὲ πρᾶξις τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, παρὰ τὴν προκαλέσασαν αὐτὴν ἀφορμὴν, καὶ δικαία καὶ κανονικὴ ὑπῆρξε. Διότι ἡ ὅλως τυχαίως, ὡς εἶδομεν, ἀναπηγυθεῖσα δικαιοδοσία τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἀπὸ τοῦ Μ. Θεοδοσίου συνδεδεμένου πολιτικῶς μετὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ Κράτους, ἀντέβαινε εἰς κανονικὰς διατάξεις τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων. Τὴν δικαιοδοσίαν ἐκείνην οὐδαμῶς μὲν ἡ καθόλου Ἐκκλησία ἐκύρωσεν, ἀπέστεργον δὲ οἱ Ἕλληνες, ὡς ἀπέδειξαν τ' ἀνωτέρω γεγονότα καὶ δὴ αἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ αἱματηραὶ σκηναί.

11. Ἐπίσκοποι Ρώμης ἐν Κων/πόλει.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ α' μετέβη εἰς Κων/πολιν ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Ἀγαπητὸς α' (535—536) δὲν ἐδίστασαν δὲ οἱ λατῖνοι θεολόγοι ἐκ τῶν πράξεων αὐτοῦ νὰ συναγάγωσιν ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τοῦ πρωτείου. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ Ἀγαπητοῦ τὴν Κων/πολιν ἐπεσκέφθησαν δύο ἕτεροι Ἐπίσκοποι Ρώμης ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστίνου α' ὁ διάδοχος τοῦ Ὁρμίσδα Ἰωάννης α' (532—535) καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὡσαύτως ὁ Βιγίλιος (537—555), ὅθεν σκόπιμον κρίνομεν ἵνα ἐξετάσωμεν καὶ τούτων τὴν παρουσίαν ἐν Κων/πόλει, ἵνα ἴδωμεν ἐὰν τῷ ὄντι ἀνεγνωρίζετο διοικητικὸν πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης.

Ἡ Ἰταλία διετέλει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ὀστρογότθων, ὧν ἤρχεν ὁ Θεοδώριχος (493—526), ἀνήκων εἰς τὴν αἵρσιν τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἐφ' ὅσον μέχρι τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Ὁρμίσδα ὑπῆρχε διαίρεσις μεταξύ Ρώμης καὶ Κων/πόλεως ὁ Ὀστρογότθος ἡγεμὼν δὲν εἶχεν ἀφορμὰς νὰ ὑποπτεύῃ τοὺς ὀρθοδόξους ὑπηκόους αὐτοῦ Ἐπισκόπους Ρώμης. Μετὰ δὲ τὴν ἐπελθοῦσαν ἑνωσιν ἐφοβήθη

μήπως ζητήσωσιν οὗτοι τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀπὸ τῶν βαρβάρων κατακτητῶν, τῇ βοήθειά τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος α', διὰ διατάγματος τοῦ 523, προέβη εἰς μέτρα τινὰ ἐναντίον τῶν ἐτεροθρήσκων καὶ ἐτεροδόξων. Οἱ Γότθοι στρατιῶται ἐξηρέθησαν τῶν διὰ τοῦ διατάγματος ἐπιβαλλομένων ποινῶν, ἀλλ' ὡς Ἀρειανοὶ τὸ φρόνημα ὑπεβάλλοντο εἰς περιορισμούς, ὁ δὲ ἡγεμὼν τῶν Ὀστρογότθων ἐνδιαφερόμενος περὶ αὐτῶν ὡς ὁμοδόξων, ἤθελε νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς αὐτοὺς πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία. Γράψας πρὸς τὸν Ἰουστίνον διευαρτύρετο κατὰ τοῦ εἰρημένου διατάγματος, μὴ λαβὼν δὲ ἱκανοποιητικὴν ἀπάντησιν, ἀπεφάσισε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 525 ν' ἀποστείλῃ εἰς Κων/πολιν πρεσβείαν ἐκ τῶν Ἐπισκόπων Ρώμης Ἰωάννου καὶ Ραβέννης Ἐκκλησίου (Ecclesius), δύο ἐτέρων Ἱεραρχῶν καὶ τινῶν Γερουσιαστῶν τῆς ἀνωτάτης τάξεως. Πρώτην φορὰν ἐμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Κων/πολιν, τὴν νέαν Ρώμην, ὁ Ἐπίσκοπος τῆς παλαιᾶς Ρώμης. Ἀλλὰ, δυστυχῶς, μετέβαιναν ὅπως συνηγορήσῃ ὑπὲρ τῶν αἰρετικῶν, ὅπως ζητήσῃ τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τῶν Ἀρειανῶν, τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ναῶν αὐτῶν καὶ τὴν κατάργησιν τῶν γενομένων εἰς τὴν ὀρθοδόξιαν ἐπιστροφῶν τῶν Ἀρειανῶν. Ἡ ἰδιοτροπία βαρβάρου ἡγεμόνος ἀνέθετεν εἰς αὐτὸν τοιαύτην, ἀντίθετον πρὸς τὴν συνείδησίν του καὶ πρὸς τὴν θέσιν του, ἀποστολὴν¹.

Οὐχ ἤττον ἐν Κων/πόλει, ὅπου πρώτην φορὰν ἐμελλον νὰ ἴδωσιν Ἐπίσκοπον Ρώμης, πάντες, ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου, ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἐκδηλώσωσι τὸν σεβασμὸν τῶν πρὸς τὸν πρωτόθρονον Ἱεράρχην. Ὁ αὐτοκράτωρ συνοδευόμενος ὑπὸ πολλοῦ πλήθους ὑπεδέχθη αὐτὸν πολὺ μακρὰν πρὸ τῆς πόλεως, ἐγνονύπησε δὲ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν συνήθειαν πρὸ αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν τέλεσιν τῆς θείας λειτουργίας ἐν τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Ὁ Ἰωάννης ἐπανακάμψας εἰς Ραβένναν ἐρίφθη μετὰ πάντων τῶν μελῶν τῆς πρεσβείας εἰς τὰς φυλακάς ὑπὸ τοῦ βαρβάρου ἡγεμόνος, ὅπου καὶ ἀπέθανε τῇ 18 Μαΐου τοῦ 526. Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ γεγονότος τούτου τινὲς μὲν νομίζουσιν ὅτι ἀπέτυχεν ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἰωάννου, ἄλλοι δὲ ὅτι κατέστη οὗτος ὑποπτος, διότι ἔσπεψε τὸν Ἰουστίνον. Ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο, ὅπ' οὐδεμιᾶς σοβαρᾶς πηγῆς μαρτυρούμενον, οὐδ' ὅπ' αὐτοῦ τοῦ λατίνου κόμητος Μαρκελλίνου, ἐν Κων/πόλει τότε εὕρισκόμενου καὶ μετὰ χαρὰς σημειώσαντος ἐν τῷ Χρονικῷ αὐτοῦ τὸ γεγονὸς τῆς τελέσεως τῆς θείας λειτουργίας, εἶναι τελείως ἀνακριβές². Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος ἅμα τῇ ἀναγορεύσει του ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ τῆς Κων/πόλεως ἐστέφθη ὑπὸ τε τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ δήμου, εἶτα δὲ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ΚΠ. Ἰωάννης β' (518—520) ἐπέθηκε τὸ διάδημα ἐπὶ τοῦ νέου αὐτο-

κράτορος³. Δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν ἀνάγκη νὰ στεφθῇ διὰ δευτέραν φορὰν αὐτοκράτωρ.

Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἐγεννήθη ζήτημα προβαδίσματος μεταξὺ τῶν δύο Ἐπισκόπων, τοῦ Κων/πόλεως καὶ τοῦ Ρώμης, περὶ τοῦ τίς δηλονότι ἔδει νὰ προηγηθῇ τοῦ ἐτέρου, καθ' ἣν ἐμελλον νὰ τελέσωσι συλλειτουργίαν κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Χριστουγέννων, οὐχὶ τοῦ Πάσχα, ὡς ἐσφαλμένως ὁ κόμης Μαρκελλίνος ἐσημείωσε.

Περὶ τῆς προκληθείσης σχετικῆς συζητήσεως ἔχομεν τὴν ἐξῆς πληροφορίαν «Προτραπεῖς γὰρ (ὁ Ρώμης Ἰωάννης) ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως Ἀρχιεπισκόπου (Ἐπιφανίου) συλλειτουργῆσαι αὐτῷ, ἐν τοῖς γενεθλίοις τοῦ Χριστοῦ, ἀπηγόρευσε τοῦτο ποιῆσαι, ἐὰν μὴ πρῶτος τοῦ τῆς πόλεως Ἐπισκόπου ἱερατεύσῃ, ἅτε δὴ τῆς Ρώμης πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον δεξαμένης. Κινήσεως οὖν ἐκ τούτου γενομένης, ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου Δωροθέου τὴν σύστασιν ἐποιοῦντο, δεικνύοντες προγενεστέραν τῆς Ρώμης τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι ἐπισκοπὴν. Ἰωάννης δὲ ὁ Ρωμαῖον Ἐπίσκοπος τὸ μὲν σύγγραμμα Δωροθέου ἀληθὲς εἶναι διεβεβαίωτο, προτιμᾶσθαι δὲ τοῦ τῆς πόλεως Ἐπισκόπου ἔλεγε διὰ τοῦ τὸ κορυφαϊοτάτου τῶν ἀποστόλων τὸν τόπον ἐπέχειν καὶ τούτου ἕνεκα τὰ πρωτεῖα αὐτῷ παρεχωρήθη, οὐ μὴν διὰ τὸ προϋπάρχειν τὴν τῆς Ρώμης ἐπισκοπὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως»⁴. Ὁ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ μνημονεύμενος Δωρόθεος εἶναι ὁ Δωρόθεος Τύρου, ἀκμάσας κατὰ τὸν δ' αἰῶνα καὶ ἀποθανὼν ὡς μάρτυς τῇ 5 Ἰουνίου 361, κατὰ τὰς παραδόσεις⁵. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ κατ' αὐτὸν δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένα, διημφισβήτησαν τινες τὴν ἱστορικὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ, φρονήσαντες ὅτι τὸ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενον περὶ τῶν Ἀποστόλων ἔργον⁶ συνετάχθη κατὰ τὸν στ' αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Πρεσβυτέρου Προκοπίου, πιθανῶς, ὅστις παρίσταται ὡς μεταφράσας αὐτὸ ἐκ τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐπομένως, κατ' αὐτούς, καὶ ἡ παράδοσις περὶ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου ὡς ἱδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας Κων/πόλεως δὲν εἶναι γνησία, πρῶτος δ' Ἐπίσκοπος Κων/πόλεως δὲν εἶναι ὁ μαθητὴς τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου Στάχης, ἀλλ' ὁ ἄγ. Μητροφάνης (315). Τὰς ἐνστάσεις ταύτας παρουσίασεν ἰδίως ὁ Hergenröther ἐν ἐιδικῇ πραγματείᾳ «Die byzantinischen Patriarchen vor Photius» (1867) καὶ ἐν τῷ περὶ τοῦ Φωτίου πολυκρότῳ συγγράμματι, πάντες δὲ σχεδὸν οἱ λατῖνοι θεολόγοι ἀποδέχονται τὰς γνώμας αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Hergenröther δὲν ἀρνεῖται τὴν μαρτυρίαν τοῦ Τερτυλλιανοῦ, καθ' ἣν κατὰ τὸν β' ἡδὴ αἰῶνα ὑπῆρχον πολλοὶ χριστιανοὶ ἐν Βυζαντίῳ

3. Μ α λ ἄ λ α, Χρονογραφία, ἐκδ. Bonnae, σ. 410. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Ἀναγόμεναι καὶ στέφεις τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, Ἱστορικαὶ Μελέται, ἐν Ἱεροσολύμοις 1906, σ. 189.

4. Πατρ. Migne ἐλλ. 92, 1072.

5. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, σ. 60 ἐξ.

6. Πρβλ. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου, Περὶ τῶν Ὁ' Ἀποστόλων «Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος» Ἀλεξανδρείας ΙΣΤ' 1917, σ. 457 ἐξ.

1. L. Duchesne, L'Eglise au VI siècle, σ. 75-76.

2. Πρβλ. Pichler, ἐνθ' ἂν. I, 77 σημ.

επομένως πρὶν ἢ ἡ πόλις αὕτη κατασταθῇ Πρωτεύουσα τοῦ Κράτους εἶχεν Ἐπίσκοπὸν. Κατὰ ταῦτα ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν Κων/πλῑ συμπίπτει πρὸς τὸν Ἀποστολικὸν αἰῶνα. Ἐν πάσῃ δὲ πόλει, ἐν ἣ ἰδρύετο χριστιανικὴ παροικία, ὑπῆρχε καὶ Ἐπίσκοπος.

Δὲν ἦτο δυνατόν οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Βυζαντίου νὰ μὴ εἶχον Ἐπίσκοπον, πολυάριθμοι ὄντες κατὰ τὸν β' αἰῶνα, ὡς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ σώζωνται παρ' αὐτοῖς παραδόσεις περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος τοῦ χριστιανικοῦ, ἡ ἀρχὴ δὲ αὕτη συνεδέετο πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου. Ἡ ὑπόθεσις, καθ' ἣν ἡ παράδοσις παρουσιάσθη τὸ πρῶτον ἐν Κων/πλῑ κατὰ τὸν στ' αἰῶνα καὶ ἀπεδόθη εἰς τὸν δῆθεν ἀνύπαρκτον Δωροθέον εἶναι τελείως ἀβάσιμος, ὁρθῶς δὲ ὁ λατῖνος ἱστορικὸς θεολόγος Pichler ἐσημείωσε «δὲν εἶναι δίκαιον νὰ βεβαιῶ τις ὅτι ἡ διήγησις τοῦ Δωροθέου εἶναι ἐπινόησις τῶν Ἑλλήνων ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐριδος (525) μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Πατριάρχου Κων/πλῑ»· ἡ ἱστορία τῆς περιπτώσεως ταύτης μᾶς ἀναγκάζει νὰ δεχθῶμεν τὸ ἀντίθετον»⁷, τοῦτέστι ν' ἀναγνωρίσωμεν τὴν γνησιότητα καὶ τὴν ἀξιοπιστίαν τῆς διηγήσεως. Θὰ ἦτο ἀληθῶς παράδοξον νὰ φαντασθῇ τις, ὡς θέλει ὁ Hergenrother, ὅτι μόλις ἀφίκετο εἰς Κων/πολιν ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Ἰωάννης, ἐσπευσαν νὰ ἐπινοήσωσιν οἱ Ἑλληγες διὰ τοῦ Πρεσβυτέρου Προκοπίου τὴν περὶ τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου παράδοσιν καὶ ν' ἀποδώσωσιν αὐτὴν εἰς πρόσωπον ἱστορικῶς ἀνύπαρκτον! Πῶς ἐγίνωσκον οἱ Ἑλληγες ὅτι Ἐπίσκοπος Ρώμης ἐμελλε νὰ μεταβῇ εἰς Κων/πολιν, ἀλλὰ καὶ ποῖον κύρος ἡδύνατο νὰ ἔχῃ τὸ ὄνομα τοῦ Δωροθέου Τύρου πρὸς στήριξιν τόσον σοβαρᾶς παραδόσεως; Ἐγάρθῃσαν τόσα μεγάλα ὀνόματα τοῦ παρελθόντος τοῦ Χριστιανισμοῦ μεθ' ἑνὸς τῶν ὁποίων ἦτο δυνατόν νὰ συνδέσωσιν αὐτὴν; Ἀλλὰ τὰ πράγματα συνέβησαν ἀπλουστάτα. Ὑπῆρχε τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου λατινιστί, μετεφράσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ Πρεσβυτέρου Προκοπίου, ἐγένετο δὲ χρήσις αὐτοῦ κατὰ τὴν προκληθεῖσαν συζήτησιν, «ὁπνηρία Ἰωάννης ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν».

Οἱ ἀμφισβητοῦντες τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου ἐν Βυζαντίῳ, δὲν ἀγνοοῦσιν ὅτι ἐκτὸς τῆς συγγραφῆς τοῦ Δωροθέου Τύρου εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ παρέχονται καὶ παρ' ἄλλων συνταχθεῖσαι ἀναγραφὰι τῶν τόπων ἐνθα ἕκαστος τῶν Ἀποστόλων ἐκήρυξε, οἷον ἡ ἀποδιδομένη εἰς τὸν Ἰππόλυτον Ρώμης (β' αἰών), Σωφρόνιον († 375) φίλον τοῦ Ἱερωνύμου καὶ Ἐπιφάνιον Κύπρου († 403). Κατὰ τὰς εἰδήσεις αὐτῶν ὁ Ἀπ. Ἀνδρέας ἐκήρυξεν ἐν Θράκῃ, Βιθυνίᾳ, Πόντῳ, ἐν Σκυθίᾳ, καὶ ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι, μαρτυρήσας ἐν Πάτραις τῆς Ἀχαΐας. Ἐν Πόντῳ καὶ Βιθυνίᾳ ἐκήρυξε καὶ ὁ Ἀπ. Πέτρος, οὗτινος, κατὰ τινὰς παραδόσεις, συνοδὸς κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξεν ὁ Ἀπ. Ἀνδρέας, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι λίαν ἐνωρὶς ἐν Βιθυνίᾳ καὶ ἐν Πόντῳ εἶχε διαδοθῇ ὁ Χρι-

στιανισμός. Αἱ αὐταὶ εἰδήσεις περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν τοῖς ἀποκρύφους Πράξεσι τοῦ Ἀνδρέου⁸, ὧν μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Εὐσέβιος⁹. Ὁ αὐτὸς ἀνέγραψε πληροφορίαν τοῦ Ὠριγένης περὶ κηρύγματος τοῦ Ἀνδρέου μέχρι Σκυθίας¹⁰. Ἐν τῇ Δύσει τὴν παράδοσιν περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου μέχρι Σκυθίας ἀνέγραψε κατὰ τὸν ε' αἰῶνα ὁ Εὐχέρσιος Ἐπ. Λουγδούνου († 449)¹¹. Ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός¹², ὁ Θεοδώρητος Κύρου¹³ καὶ ὁ Γρηγόριος α' Ἐπίσκοπος Ρώμης¹⁴, ἐπληροφόρησαν ὅτι ὁ Ἀπ. Ἀνδρέας ἐκήρυξεν ἐν Ἑλλάδι, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἐμαρτύρησεν, ἀλλ' ὁ μοναχὸς Ἐπιφάνιος, ἀκμάσας κατὰ τὸ τέλος τοῦ η' ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ θ' αἰῶνος, καὶ λεπτομερέστερον ἀφηγηθεὶς τὰ κατὰ τὰς ἀποστολικὰς περιόδους τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου, λέγει ὅτι οὗτος διεξήγαγε τὸ κήρυγμα εἰς τρεῖς περιόδους. Κατὰ τὰς δύο πρώτας διέτρεξε τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μικρασίας, τὴν νοτίαν ἀκτὴν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐφθασε δὲ μέχρι τῆς Ἰβηρίας. Κατὰ τὴν τρίτην περιοδὴν διέτρεξε τὰς νοτιοδυτικὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου Πόντου φθάσας εἰς Σεβαστούπολιν καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῆς Χερσονήσου, Θεοδοσίας καὶ Σινώπης μετέβη εἰς Βυζάντιον, ἐκ Βυζαντίου δὲ εἰς Πάτρας τῆς Ἀχαΐας, ὅπου καὶ ἐμαρτύρησε¹⁵. Ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ Ἐπιφάνιος δὲν ἐστηρίχθη μόνον εἰς ἀρχαίας πηγὰς, ἀλλὰ περιοδεύσας διὰ τῶν τόπων ἐν οἷς ἐκήρυξεν ὁ Ἀπ. Ἀνδρέας ἤκουσε καὶ τὰς ἐπιτοπίους παραδόσεις, αἵτινες τῷ ὄντι ἐσώζοντο¹⁶. Ἐν ἀρχῇ τοῦ θ' αἰῶνος ὁ Πατριάρχης ΚΠόλεως Νικηφόρος (806-815) ἀνέγραψε τὴν πληροφορίαν, καθ' ἣν ὁ Ἀπ. Ἀνδρέας ἐκήρυξεν ἐν Βυζαντίῳ, χειροτονήσας πρῶτον Ἐπίσκοπον τὸν Στάχυν¹⁷. Ὁ δὲ Νικητὰς Παφλαγῶν κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα (ὁ γνωστὸς ἀντίπαλος τοῦ Φωτίου) ἐξύμνησεν ἐν ἐγκωμίῳ τὴν ἀποστολικὴν δρᾶσιν τοῦ ἀγ. Ἀνδρέου ἐν Βυζαντίῳ καὶ ἀλλαγῇ¹⁸, μετ' αὐτὸν ὁ Συμεὼν Μεταφραστὴς (ι' αἰών) λεπτομερέστερον ἀφηγήθη τὰ κατὰ τὰς περιόδους τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου, ὁμοίως πρὸς τὸν μοναχὸν Ἐπιφάνιον, καὶ τέλος ὁ Νικηφόρος Κάλлистος Ξανθόπουλος ἐν ἀρχῇ τοῦ ιδ' αἰῶνος, ἐξ ἀρχαίων ἀρυσθεὶς παραδόσεων, ἐπανέλαβε τὴν πληροφορίαν περὶ κηρύγματος τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου ἐν Βυζαντίῳ¹⁹.

8. Lipsius, Die apocryphen Apostelgeschichte. Die Acten des Andreas, Braunschweig 1833.

9. Ἐκκλῆσ. Ἱστορία 3, 25.

10. Ἐκκλῆσ. Ἱστορία 3, 1.

11. Πατρ. Migne λατ. 50, 809.

12. Πατρ. Migne ἑλλῆν. 36, 228.

13. Αὐτόθι, 80, 1805.

14. Πατρ. Migne λατ. 76, 1148.

15. Πατρ. Migne ἑλλ. 120, 216. Τῶν νεωτέρων τινὲς συγχεύουσι τὴν Ἀχαΐαν τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὴν Ἀχαΐαν τῆς Ταυρίδος.

16. Οὐ μακρὰν τῆς Σινώπης ἐδεικνύετο λιθίνῃ τις ἔδρα ἐν ἣ κατήμενος ἐδίδασκεν ὁ Ἀπόστολος, Lipsius, ἐνθ' ἀν. σ. 543.

17. Νικηφόρου, Χρονογραφικὸν Σύντομον (ἐκδ. de Boor) σ. 112.

18. Πατρ. Migne ἑλλ. 105, 64.

19. Νικηφόρου Κάλιστου, Ἐκκλῆσ. Ἱστορία 8, 6.

7. Pichler, ἐνθ' ἀν. II, 647 σημ. 2.

Είναι λοιπόν ἀπολύτως καὶ ἀναντιρρήτως μεμαρτυρημένη ἡ παράδοσις περὶ τοῦ ὅτι ὁ 'Απ. 'Ανδρέας ἱδρυσεν τὴν 'Εκκλησίαν τοῦ Βυζαντίου. Εἶναι δὲ ὡσαύτως γνωστὸν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖος ἀνεχώρισε καὶ κατέθηκεν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων 'Αποστόλων ἐν τῇ βασιλευούσῃ Πόλει τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου 'Απ. 'Ανδρέου τῇ 3 Μαρτίου 357 μετὰ τῶν λειψάνων τῶν 'Απ. Λουκᾶ καὶ Τιμοθέου²⁰. Τῇ 28 'Ιουλίου 550 μετὰ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ ναοῦ γενομένων τῶν ἐγκαινίων αὐτοῦ ἐγένετο δευτέρα κατάθεσις τῶν εἰρημένων ἁγίων λειψάνων. Εἰς τιμὴν δὲ τοῦ ἁγ. 'Απ. 'Ανδρέου ὑπῆρχον πέντε ναοὶ ἐν ΚΠόλει, ὧν ὁ πρῶτος ἱδρύθη ὑπὸ τῆς Ἀρκαδίας ἀδελφῆς τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου β' (408-450) ἐν ἀρχῇ τοῦ ε' αἰῶνος²¹.

Ταῦτα παρεμβατικῶς περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ 'Απ. 'Ανδρέου τοῦ πρωτοκλήτου ἐν Βυζαντίῳ καὶ τῆς ἀπ' αὐτοῦ ἀρχῆς τῆς 'Εκκλησίας ΚΠόλεως. Εἶναι δὲ ἀληθῶς περιέργον ὅτι, ἐνῶ οἱ λατῖνοι θεολόγοι, πρὸς στήριξιν τῆς θεωρίας περὶ μεταβάσεως τοῦ 'Απ. Πέτρου εἰς Ρώμην καὶ ἐπισκοπεύσεως δῆθεν αὐτοῦ ἐπὶ μακρὰ ἔτη, δὲν διστάζουσι ν' ἀρύωνται ἐπιχειρήματα ἐκ μυθωδῶν συγγραμμάτων καὶ μεταγενεστέρων παραδόσεων, ἀντιθέτως ἀγωνίζονται ν' ἀποκρούσωσι τὸ γεγονός τοῦ κηρύγματος τοῦ 'Απ. 'Ανδρέου ἐν Βυζαντίῳ. Τὸ γεγονός δὲ τοῦτο ἀνεγνώρισεν ὁ Πάπας 'Ιωάννης α', καίτοι εἰς αὐτὸν προσεκομίσθησαν μαρτυρίαι μόνον ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Δωροθέου Τύρου. 'Αλλ' ὡς εἶδομεν, ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστοι ἕτεροι μαρτυρίαι ἐπιβεβαιούσαι ἀναντιρρήτως τὸ γεγονός.

'Εν μέσῳ τῶν ἐκ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ ταραχῶν ἐν ΚΠόλει, ἃς παρώξυνεν ἡ παρουσία τοῦ Σεβήρου 'Αντιοχείας καὶ πληθὺς ἐξ Αἰγύπτου καὶ Συρίας μονοφυσιτῶν μοναχῶν, μετέβη εἰς ΚΠολιν τῷ 536 καὶ ὁ 'Επίσκοπος Ρώμης 'Αγαπητὸς, πρὸς ἐκπλήρωσιν πολιτικῆς ἀποστολῆς ἀνατεθείσης εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ 'Οστρογότθου ἡγεμόνος τῆς 'Ιταλίας Θεοδότου. Καὶ ἡ μὲν πολιτικὴ ἀποστολὴ τοῦ 'Αγαπητοῦ ἀπέτυχε, ἀλλ' ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐν ΚΠόλει ἐνεθάρρυνε τὴν ὀρθόδοξον μερίδα, ἥτις ἐπεκαλέσθη τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ κατὰ τοῦ 'Αρχιεπισκόπου ΚΠόλεως 'Ανθίμου α' (535-36), συμπαθῶς διακειμένου πρὸς τὸν Μονοφυσισμὸν. 'Απὸ τῆς Μητροπόλεως Τραπεζοῦντος μετατεθείς εἰς τὸν θρόνον ΚΠόλεως ὁ 'Ανθιμος δὲν ἐθεωρήθη κανονικὸς ὑπὸ τοῦ 'Αγαπητοῦ, ἀλλ' ἀντίπεν εἰς τοῦτο ὁ 'Ιουστινιανός. Τότε προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ 'Αγαπητοῦ ὁ 'Ανθιμος ἔνα ὁμολόγησεν δύο ἐν Χριστῷ φύσεις, ἡρνήθη, καὶ καταλείβει τὸ ὁμόφορον ἀπεμακρύνθη τῇ 12 Μαρτίου 536, ἀποκρυβεὶς ὑπὸ τῆς εὐνοῦσης αὐτὸν αὐτοκρατορίας Θεοδώρας. 'Εξελέγη δὲ ἀμέσως ἕτερος 'Αρχιεπίσκοπος ΚΠόλεως ὁ Μηνᾶς (536-552), χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ 'Αγαπητοῦ τῇ 13 Μαρτίου 536. 'Ενθαρρυνθέντες ἐκ τούτου οἱ ὀρθόδοξοι ἐζήτησαν τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ 'Ανθίμου εἰς Τραπεζοῦντα καὶ τὴν εἰς Συρίαν ἐκδίωξιν τοῦ Σεβήρου καὶ τῶν ταραχοποιῶν συνεργατῶν του. Σχετικὰς δὲ αἰτήσεις τῶν ὀρθοδόξων

διεβίβασεν ὁ 'Αγαπητὸς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα²². 'Αλλ' αἰφνης ὁ 'Αγαπητὸς τῇ 22 'Απριλίου 536 ἀπέθανεν, οἱ δὲ μονοφυσῖται ἐχάρησαν ἐπὶ τούτῳ, ἐκλαβόντες τὸν θάνατον τοῦ 'Αγαπητοῦ ὡς ἔργον θείας προνοίας. Πλὴν ὁ Μηνᾶς συνεκάλεσε Σύνοδον, εἰς ἣν ἐκτὸς τῶν ἐν ΚΠόλει παρευρεθέντων 'Επισκόπων, παρεκάθησαν ἀντιπρόσωποι τῶν Πατριαρχῶν τῆς 'Ανατολῆς καὶ οἱ συνοδεύσαντες τὸν Ρώμης 'Αγαπητὸν πέντε 'Επίσκοποι ἐξ 'Ιταλίας. Κατηγγέλθη εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην ὁ 'Ανθιμος καὶ προσεκλήθη ἵν' ἀπολογηθῇ, πλὴν οὐδαμοῦ ἐφάνη, ὅθεν μετ' ἄλλων μονοφυσιτῶν καθηρέθη παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος²³. 'Ο αὐτοκράτωρ ἐκύρωσε τὰς ἀποφάσεις ταύτας διὰ τῆς 42ας Νεαῆς ἐκδοθείσης τῇ 6 Αὐγούστου 536, ἐν ᾗ λέγεται, πρὸς τοὺς ἄλλους, «'Οποῖον δὴ καὶ τὸ ἐναγχος γεγόμενον περὶ 'Ανθίμου ἴσμεν, ἀπελαθέντα μὲν τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως θρόνου παρὰ 'Αγαπητοῦ τοῦ τῆς ὁσίας καὶ αἰδιμίου μνήμης προέδρου γεγονότος τῆς κατὰ τὴν πρεσβυτέραν Ρώμην 'Αγιωτάτης 'Εκκλησίας... κοινῇ δὲ ψήφῳ τοῦ τε αὐτοῦ τῆς ἁγίας μνήμης ἀνδρός πρότερον καὶ μὴν καὶ τῆς ἐνταῦθα γενομένης ἱερᾶς Συνόδου καταδεδικασμένον τε καὶ καθηρημένον... Διὰ ταῦτα τοίνυν πάντα τὴν γενομένην ἐπ' αὐτῷ τῆς καθαιρέσεως ψῆφον παρὰ τῆς ἁγίας Συνόδου.... κυρίαν ἢ ἡμετέρα τίθησιν βασιλείαν»²⁴. 'Ο δὲ χρονογράφος Θεοφάνης τὸ αὐτὸ γεγονός ὑπὸ ἔτος 536 ἀναγράφει ὡδε «'Αγαπητὸς δὲ ὁ 'Επίσκοπος Ρώμης ἐν τούτῳ τῷ ἔτει ἀνελθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδον ἐκρότησε κατὰ τοῦ δυσεβοῦς Σεβήρου καὶ 'Ιουλιανοῦ τοῦ 'Αλικαρνασέως καὶ τῶν λοιπῶν θεοπασχιδῶν, ἐν οἷς καὶ 'Ανθιμος ὁ 'Επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὁμόφρων αὐτῶν καθαιρέθεις ἐξεβλήθη τῆς βασιλίδος, ἐπισκοπεύσας μῆνας 10, καὶ ἐχειροτονήθη ἀντ' αὐτοῦ Μηνᾶς, πρεσβύτερος καὶ ξενοδόχος τοῦ Σαμψῶν ὑπὸ 'Αγαπητοῦ τοῦ πάπα Ρώμης. 'Αγαπητὸς δὲ ὁ 'Επίσκοπος Ρώμης ἐν Βυζαντίῳ ὧν ἐκοιμήθη»²⁵.

'Απορον ἀληθῶς πῶς εἰς τὸ γεγονός τῆς καθαιρέσεως τοῦ 'Ανθίμου καὶ τῆς χειροτονίας τοῦ Μηνᾶ ὑπὸ τοῦ 'Αγαπητοῦ, ἀποδίδουσιν οἱ λατῖνοι θεολόγοι τοιαύτην σημασίαν, ὥστε νομίζουσιν ὅτι ταῦτα ἐπραξεν ὁ 'Αγαπητὸς διότι ἀνεγνωρίσθη ἐν ΚΠόλει τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ. 'Αλλ' ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁ 'Αγαπητὸς δὲν ἐνήργησε μονοπροσώπως ἀλλὰ συνοδικῶς· διὰ συνοδικῆς πράξεως προέβη εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ἐχειροτόνησε τὸν 'Αρχιεπίσκοπον ΚΠόλεως Μηνᾶν, γεγονός μοναδικὸν ἐν ἀπάσῃ τῇ ἱστορίᾳ, «ὃ μὴ ποτε γέγονεν», ὡς ἐσημείωσεν

22. Mansi, VIII, 895, 914.

23. Αὐτῶν, VIII, 874 ἐξ. Εὐάγγριος, 'Εκκλησ. 'Ιστορία, 4, 11.

24. Mansi, VIII, 1149. Α. Μάνσεϊ, 'Ιουστινιανὸς Νεαρά. 'Αθῆναι 1898, σ. 139-141.

25. Θεοφάνους, Χρονογραφία, ἐκδ. De Boor, σ. 217. 'Η ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοῦ Θεοφάνους φράσις «ὑπὸ 'Αγαπητοῦ πάπα Ρώμης» φαίνεται παρέγγραπτος, διότι ἐν ὅλῳ τῷ χωρίῳ λέγεται 'Επίσκοπος Ρώμης, ὡς καὶ ἐν ἐπικεφαλίδι τοῦ ἔτους εἰς ὃ τὸ χωρίον ἀνάγεται.

20. Σωκράτους, 'Εκκλησ. 'Ιστορία 1,40.

21. Μ. Γεδεών, ἐνθ' ἀν., σ. 87.

ὁ Νικηφόρος Κάλлистος Ξανθόπουλος²⁶, εἶναι ἐντελῶς τυχαῖον, ὡς τυχαῖον ὑπῆρξε λ.χ. τὸ γεγονὸς ὅτι παρευρεθῆς ἐν ΚΠόλει ὁ Ἀλαεξανδρείας Θεόφιλος ἐχειροτόνησε τὸν Ἀρχιεπίσκοπον ΚΠ. ἄγ. Ἰωάννην Χρυσόστομον. Παρευρεθῆς ἐν ΚΠόλει ὁ ὀρθόδοξος Ἐπίσκοπος Ρώμης Ἀγαπητὸς εἰργάσθη πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν μονοφυσιτῶν καὶ ἐχειροτόνησε τὸν νέον Ἀρχιεπίσκοπον ΚΠόλεως ἡ μᾶλλον προέστη τῆς χειροτονίας αὐτοῦ, διότι βεβαίως δὲν ἐχειροτόνησε αὐτὸν μονοπροσώπως. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ὑπήγετο ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ὁ ΚΠόλεως. Οὐχὶ σπανίως ὁ ΚΠόλεως ἐχειροτόνει Ἀρχιεπισκόπους ἄλλων θρόνων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι εἶχε πρωτεῖόν τι ἐπ' αὐτῶν.

Ἐπηρεολούθησαν, ἄλλως τε, τὰ ἐκ τῆς παρουσίας ἐτέρου Ἐπισκόπου Ρώμης ἐν ΚΠόλει, τοῦ Βιγίλιου, προκύψαντα θλιβερά γεγονότα, ἅτινα πᾶν ἄλλο μαρτυροῦσιν ἡ ὅτι ἀνεγνωρίζετο οἰονδήποτε πρωτεῖον τοῦ Ἐπ. Ρώμης. Θὰ ἦτο λίαν μακρὸν ν' ἀφηγηθῶμεν τὰ γεγονότα ταῦτα. Σημειοῦμεν μόνον ὅτι ὁ Βιγίλιος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαπητοῦ, ὃν συνάδεδυσεν εἰς ΚΠολιν ὡς ἀρχιδιάκονος, ὑποσχέθεις εἰς τὴν αὐτοκράτειραν Θεοδώραν νὰ ὑποβοηθήσῃ τὰ ὑπὲρ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ σχέδια αὐτῆς, ὥρίσθη ὡς διάδοχος τοῦ Ἀγαπητοῦ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν Ρώμην, ἣν εἶχεν ἤδη καταλάβει ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Βελισάριον, ἐξελέγη Πάπας ὁ Σιλβέριος (536-537) υἱὸς τοῦ Πάπα Ὀρμίσδα. Ὁ «intrigant» Βιγίλιος, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὸν ὁ L. Duchesne²⁷, ἐπεδόθη ἀμέσως εἰς τὸ καταχθόνιον ἔργον τῆς διαβολῆς καὶ συκοφαντίας κατὰ τοῦ Σιλβερίου. Εὗρε δὲ κατάλληλον ὄργανον τὴν «intrigante» σύζυγον τοῦ Βελισαρίου Ἀντωνίαν. Ὁ Σιλβέριος προσεπάθησε ν' ἀποκρούσῃ τὰς συκοφαντίας καὶ διαβολὰς κληθεὶς εἰς ἀπολογία κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου 537. Ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Βιγίλιον παρουσιάσαν πλαστὰς ἐπιστολάς τοῦ Σιλβερίου, ὡς συνεννοούμενον δῆθεν μετὰ τῶν Γότθων. Οὕτω δὲ ὡς προδότης ὁ ἄθῳος Ἐπίσκοπος κατεδικάσθη ἀδίκως. Δύο κληρικοὶ, παρόντος τοῦ Βιγιλίου, ἀφῆρσαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ pallium καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν μοναχικὸν τρίβωνα, ἀνεκοίνωσαν δὲ ὅτι ὁ Πάπας ἐγένετο μοναχός. Δὲν ἐφάνη πλέον ἐν Ρώμῃ. Βραδύτερον δ' ἐγνώσθη ὅτι ἐξωρίσθη εἰς Λυκίαν. Μετὰ ταῦτα ὁ Βελισάριος συνεκάλεσε τὸν Κλήρον καὶ προέτεινε τὴν ἐκλογὴν ἐτέρου Πάπα Ρώμης. Ἀνεκηρύχθη δὲ τοιοῦτος ὁ Βιγίλιος, παρὰ τινὰς ἀντιδράσεις, καὶ ἐχειροτονήθη τῇ 26 Μαρτίου 537. Οὐχ ἦττον ὁ Ἐπίσκοπος Πατάρων, εἰς ὃν εἶχεν ἀνατεθῇ ἡ φύλαξις τοῦ εἰς Λυκίαν ἐξορισθέντος Σιλβερίου, μαθὼν παρὰ τοῦτου τὰ διατρέξαντα, μετέβη εἰς ΚΠολιν καὶ κατέστησε ταῦτα γνωστὰ εἰς τὸν Ἰουστινιανόν, ὅστις καταπλαγεὶς διέταξε τὴν ἐπάνοδον τοῦ κανονικοῦ ἐπισκόπου Σιλβερίου εἰς Ρώμην καὶ τὴν ἐκ νέου ἐξέτασιν τῶν κατ' αὐτόν. Ἐὰν ἀπεδεικνύετο ἄθῳος ἔδει νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του, ἐὰν δὲ ἔνοχος νὰ παραμείνῃ ἐκτὸς τῆς Ρώμης. Ἡ ἐνοχὴ τοῦ ἔμελλε ν' ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν γνωστῶν πλαστῶν

ἐπιστολῶν. Ἡ Θεοδώρα καὶ ὁ ἐν ΚΠόλει ἀποκρισιάριος» τοῦ Βιγιλίου Πελάγιος προσεπάθησαν νὰ ἐμποδίσωσιν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ' ἠγγρύπνει ὁ Βιγίλιος, ὅστις μετὰ τῆς Ἀντωνίνας κατάρθωσε πάλιν νὰ ἐνοχοποιηθῇ ὁ Σιλβέριος, ἐξορισθεὶς εἰς τὴν νῆσον Palmaria, ἐνθα ἐκ πείνης οἰκτρῶς ἀπέθανεν, ἐπὶ παρουσίᾳ δύο κληρικῶν τοῦ Βιγιλίου!!!

Οὕτως ἐγκληματικῶς ὁ Βιγίλιος ἀπαλλαγεὶς τοῦ Σιλβερίου, ἔμεινε κύριος τοῦ παπικοῦ θρόνου, ὃν ἠγγράσεν ἄλλως τε διὰ πολλῶν χρημάτων παρὰ τοῦ Βελισαρίου καὶ δι' ὑποσχέσεων παρὰ τῆς Θεοδώρας, στρεφόμενων κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐξαναγκασθεὶς διὰ διαταγῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ νὰ μεταβῇ εἰς ΚΠολιν ἐκρατήθη ἐκεῖ ἐπὶ ἑπταετίαν καὶ πλέον. Συνεζητεῖτο τότε ζωηρῶς τὸ γνωστὸν ζήτημα τῶν «τριῶν κεφαλαίων». Τὸ κατ' αὐτῶν θέσπισμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχεν ὑπογράψῃ ὁ ΚΠόλεως Μηνᾶς, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ὑπογραφὴν του ἐὰν δὲν συνυπέγραφε καὶ ὁ Βιγίλιος. Οὗτος δ' ἀπελθὼν ἐκ Ρώμης τῇ 22 Νοεμβρίου 545 ὑπὸ τὰς ἀποδοκιμαστικὰς κραυγὰς τοῦ λαοῦ, καὶ τῇ 25 Ἰανουαρίου 547 ἀφικόμενος εἰς ΚΠολιν ἀπέφυγε τὴν πρὸς τὸν Μηνᾶν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν, ἀλλ' ἡ Θεοδώρα ἐπεισεν αὐτόν νὰ συμφωνήσῃ, ὑποσχέθη δὲ ὁ Βιγίλιος μυστικῶς εἰς τὸν Ἰουστινιανόν νὰ καταδικάσῃ τὰ «τρία κεφάλαια» καὶ προέτεινε τὴν συγκρότησιν ἐν ΚΠόλει Συνόδου ἐξ 70 δυτικῶν Ἐπισκόπων. Ἡ Σύνοδος συνήλθε τῇ 548 ἀλλ' ἀντέστησαν οἱ ἐξ Ἀφρικῆς Ἐπίσκοποι κατὰ τῆς καταδίκης τῶν «τριῶν κεφαλαίων». Ὁ Βιγίλιος προσεπάθησε νὰ μεταπείσῃ αὐτοὺς, ἀπέστειλε δὲ πρὸς τὸν Πατριάρχην Μηνᾶν τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Judicatum ἔγγραφον (548). Ἀλλὰ Σύνοδος συνεθεύσα ἐν Καρχηδόνι τῆς Ἀφρικῆς καθήρεσε τὸν Πάπαν Βιγίλιον (549), τινὲς δ' ἐκ τῶν ἐν ΚΠόλει κληρικῶν τοῦτου ἐγκατέλιπον αὐτόν καὶ ἀπῆλθον εἰς Ρώμην. Ὁ Βιγίλιος συνέστησε τότε εἰς τὸν αὐτοκράτορα νὰ συγκαλέσῃ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἔδωκε δὲ νέαν ἔνοχον ὑπόσχεσιν νὰ βοηθήσῃ αὐτόν ἐν τῇ καταδίκῃ τῶν «τριῶν κεφαλαίων» καὶ ἀνεκάλεσε τὸ Judicatum. Οὐχ ἦττον παρὰ τοὺς ὅρκους του ἠρνήθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος συνταχθεῖσαν μακρὰν ἐκθεσιν ὁμολογίας πίστεως κατὰ τῶν «τριῶν κεφαλαίων», προέτρεψε δὲ καὶ ἄλλους ν' ἀρνηθῶσιν, ἀπειλήσας αὐτοὺς, φεύγων δὲ τὴν ὁργὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἐζήτησεν ἄσυλον εἰς τὸν ναὸν τῶν ἀνακτόρων Ὀρμίσδα. Πρὸς σύλληψιν αὐτοῦ ἀπεστάλη ὁ Ἐπαρχος μετὰ στρατιωτῶν. Ὁ Πάπας ἐνγηχαλίσθη τοὺς κίονας τῆς ἀγ. Τραπεζῆς. Οἱ στρατιῶται μὴ σεβασθέντες, δυστυχῶς, τὸν ἱερὸν ἐκείνον τόπον καὶ τὸ ἅγιωμα τοῦ Βιγιλίου, ἔσυρον αὐτόν ἐκ τῶν ποδῶν, τῶν χειρῶν καὶ τῆς κόμης. Ὁ Βιγίλιος «βαρὺς ἦν καὶ μέγας τῷ σώματι»²⁸ συμπαρέσυρε θραύσας τοὺς κίονας, οἱ παρόντες κατὰ τὴν ἀπρεπῆ ἐκείνην σκηνὴν διεμαρτυρήθησαν, ὁ δ' Ἐπαρχος ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ αὐτόν, καταφυγόντα εἰς τὸν ἐν Χαλκιδόνι ναὸν τῆς ἀγ. Εὐφημίας. Ἀλλὰ πεισθεὶς τέλος ὁ

26. Ἐκκλησ. Ἱστορία 17, 9.

27. L. Duchesne, ἐνθ' ἀν., σ. 151.

28. Θεοφάνους, Χρονογραφία, σ. 225.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Τὸ παράδειγμα τῆς Ἰορδανίας.

Παγκόσμιος κατέστη ἡ ἀγανάκτησις ἐναντίον τῶν κυβερνώντων τὴν Τουρκίαν διὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν τεκταινόμενα ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διαβιούντων Ἑλλήνων.

Ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν σχετικῶν διαμαρτυριῶν, αἵτινες εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ἰδιαίτερος ἐπεσημάνθη καὶ ἐξαιρετικῶς ἐντύπωσιν προεκάλεσε τὸ «καταπληκτικὸν εἰς καλλιτέλειαν, εἰς ὅφους

λόγου καὶ περιεχόμενον δημοσιευθὲν κείμενον διαμαρτυρίας τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Βενεδίκτου κατὰ τῆς μελετωμένης βαρβαρότητος τῶν Τούρκων ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου».

Μεταξὺ ἄλλων ὁ Μακ. Πατριάρχης ἀναφέρει, ὅτι ὑπὸ τὸν μουσουλμάνον βασιλέα Χουσεῖν πάντες οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἰορδανίας ζοῦν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ εὐτυχείᾳ. Ἀσφαλῶς τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ συμβαίῃ σήμερον, ὡς συνέβαινε πολλάκις κατὰ τὸ παρελθόν, καὶ διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Τουρκίας, ἐὰν

Βιγίλιος, εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπαγγέλθεν εἰς ΚΠολιν²⁹.

Καθ' ὃν χρόνον εὕρισκετο ἐν Χαλκηδόνι ὁ Βιγίλιος, ἀπέθανεν ὁ Πατριάρχης ΚΠ. Μηνᾶς, διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Εὐτύχιος (552-556). Κατὰ Μάιον τοῦ 553 συνήλθεν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Εὐτυχίου ΚΠόλεως ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐξ 165 Ἐπισκόπων, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ οἱ τοποτηρηταὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὡς καὶ 5 Ἐπισκοποὶ ἐξ Ἀφρικῆς. Ὁ Βιγίλιος ἠρνήθη νὰ παραστῇ εἰς τὴν Σύνοδον, ὅτε μὲν προφασιζόμενος ἀσθένειαν ὅτε δὲ ἰσχυριζόμενος ὅτι ὀλίγοι παρίσταντο ἐκ τῆς Δύσεως Ἐπισκοποὶ. Ἀπέστειλε δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑπογεγραμμένον ὑπ' αὐτοῦ καὶ 16 Ἐπισκόπων ἔγγραφον, γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Constitutum, ἐν ᾧ προσεπάθει νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα, καταδικάζων μὲν τὰ νεοστοριανίζοντα συγγράμματα τῶν «τριῶν κεφαλαίων» οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς συγγραφεῖς. Ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε ν' ἀνακοινωθῶσιν εἰς τὴν Σύνοδον αἱ μυστικαὶ ἔνορκοι ὑποσχέσεις τοῦ Βιγιλίου, καὶ αἱ διαβεβαιώσεις αὐτοῦ ὅτι καταδικάζει τὰ «τρία κεφάλαια». Διεγράφη δὲ τὸ ὄνομα τοῦ Βιγιλίου ἐκ τῶν διπτύχων³⁰. Ἡ Σύνοδος προέβη εἰς τὴν καταδίκην «τῶν τριῶν κεφαλαίων», καὶ πάντων τῶν προασπιστῶν αὐτῶν³¹. Μετὰ τινὰς δὲ μῆνας ὁ Βιγίλιος ἀπεδέχθη τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου, τὴν προτέραν αὐτοῦ στάσιν ἀποδοὺς εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ διαβόλου. Ὁ αὐτοκράτωρ τότε ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Βιγίλιον ἵνα ἐπανακάμψῃ εἰς Ρώμην, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς αὐτὴν ὁ Βιγίλιος ἀπέθανεν ἐν Συρακούσαις τῇ 7 Ἰουνίου 555. Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ ἀρχιδιάκονος αὐτοῦ Πελάγιος (7 Ἰουνίου 555), ἀφ' οὗ ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ΚΠόλεως ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς τῶν Παπῶν Ρώμης, παρά τινὰς δὲ ἀντιδράσεις ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ πάντων ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ἄλλος Πάπας Ρώμης δὲν ἐπεσκέφθη τὴν ΚΠολιν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὑπ' ὅψιν ἡμῶν ἐποχῆς παρέμενον ἐκεῖ ἀντιπρόσωποι τῶν Παπῶν Ρώμης καὶ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἀνατολῆς, καλούμενοι «ἀποκρισιάρχοι», res-

pensales, οἵτινες παρηκολούθουν τὴν πορείαν τῶν γεγονότων, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἀνემιγνόντο εἰς αὐτά. Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ ὑπερμάχου τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ Σεβήρου Ἀντιοχείας, ἡ ἔδρα Ἀντιοχείας ἐχέρευσεν (519). Ἐξελέγη διάδοχος αὐτοῦ ὁ Παῦλος, ὃν ἐζήτουν νὰ χειροτονήσωσιν ἐν ΚΠόλει. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντέβαιναν εἰς τοὺς κανόνας, διότι τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας ἐχειροτόνουν οἱ Μητροπολῖται τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας. Ὁ ἀποκρισιάρχος τοῦ Πάπα Διόσκορος διεμαρτυρήθη, ἠναγκάσθη δὲ ὁ ΚΠόλεως Ἐπιφάνιος νὰ μεταβῇ εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ἐκεῖ νὰ χειροτονήσῃ τὸν Παῦλον. Ἀλλὰ τῷ 538 ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀποκρισιάρχου Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας ὁ ΚΠόλεως Μηνᾶς ἐχειροτόνησε τὸν Παῦλον Ἀλεξανδρείας ἐν ΚΠόλει. Ὑπεστηρίζετο ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Βιγιλίου καὶ τοῦ ἀποκρισιάρχου αὐτοῦ Πελαγίου. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ὁ Παῦλος οὗτος, θεωρηθεὶς ὑπαίτιος φόνου κληρικοῦ τινος, καθηρέθη μετὰ τριετίαν³². Τῆς δίκης αὐτοῦ γενομένης ἐν Γάζῃ τῷ 542 μετὰ τοῦ Ἀντιοχείας Ἐφραίμ (542-546), τοῦ Ἱεροσολύμων Πέτρου (524-552), τοῦ Ἐφέσου Ὑπατίου, τοῦ Κειμηνιάρχου τοῦ ἐν ΚΠόλει ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας (ἀπάπα) Εὐσεβίου, συμμετέσχε καὶ ὁ ἀποκρισιάρχος τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης Πελάγιος. Ὁ διάδοχος τοῦ Παύλου Ζωῖλος (542-551) ἐχειροτονήθη ἐν αὐτῇ τῇ Γάζῃ, ἀλλὰ μετὰ εἰκοσαετίαν περίπου (572) ὁ Ἀλεξανδρείας Ἰωάννης δ' (572-580) ἐδέχθη τὴν χειροτονίαν παρὰ τοῦ ΚΠόλεως Ἰωάννου γ' Σχολαστικοῦ (565-577).

Καὶ ὅμως οἱ λατῖνοι θεολόγοι δὲν ἐδίστασαν νὰ ἰσχυρισθῶσιν ὅτι τὸ γεγονός τῆς χειροτονίας τοῦ Μηνᾶ ΚΠόλεως ὑπὸ τοῦ Ρώμης Ἀγαπητοῦ ὀφείλεται εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ διοικητικοῦ αὐτοῦ πρωτείου. Νομίζομεν ὅτι τὰ συνοπτικῶς ἐνταῦθα ἐκτεθέντα περὶ τῆς ἐν ΚΠόλει παρουσίας οὐ μόνον τοῦ Ἀγαπητοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰωάννου α' καὶ τοῦ Βιγιλίου, ἀναντιρρήτως ἀποδεικνύουσιν ὅτι δὲν ἀνεγνωρίζετο διοικητικὸν πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης.

(Συνεχίζεται) ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (†)
Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

29. Βιγίλιου, Ἐπιστ. 15. Πατρ. Migne λατ. LXIX, 114 ἐξ.

30. Mansi, IX, 351-366.

31. Εὐαγγέριον, Ἐκκλησ. Ἱστορία 4, 38.

32. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, σ. 218.

οἱ ἰθύνοντες τὰς τύχας αὐτῆς δὲν ἐδείκνυνον προσφάτως τὴν ἐξοργιστικὴν κακότητα, ἀλλὰ καὶ μωρίαν, τὴν ὅποιαν δεῖκνουν.

Ἡ μόρφωσις τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου.

Προσωνίζεται ἀγαθὰ διὰ τὸ μέγα θέμα τῆς κατάρτισεως τοῦ Ἐφημεριακοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλάδος ἡ ὑπὸ τοῦ ὑφυπουργοῦ Παιδείας κ. Λουκῆ Ἀκριτά αποφασισθεῖσα συγκρότησις ἐπιτροπῆς ἐξ εἰδικῶν, τῆς ὁποίας Πρόεδρος θὰ εἶναι ὁ Μακαριώτατος, πρὸς μελέτην καὶ συναγωγὴν συμπερασμάτων ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς τὸ ὅποιον πολλὰ πρέπει νὰ γίνουν. Εἶναι πράγματι ἀνάγκη νὰ ἐπιληφθῶν Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία τοῦ ζητήματος τούτου μὲ φωτεινὴν ἀποφασιστικότητα, διότι ἔως τώρα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐκπαίδευσις καὶ γενικώτερον ἡ κατάρτισις τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου χωλαίνει εἰς πολλὰ σημεῖα καὶ κάθε ἄλλο παρὰ δύναται νὰ λεχθῇ, ὅτι ὁ προγραμματισμὸς καὶ ἡ πρᾶξις εἶναι εἰς αὐτὴν ἰδεώδους πληρότητος καὶ εὐσταθείας. Ἡ Πολιτεία ἔχει σήμερον, ὥς φαίνεται, ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν νὰ βοηθήσῃ, ὀλικῶς κυρίως, τὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε νὰ ἀνοίξῃ αὐτὴ, μὲ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν γνώσιν της, νέους ὁρίζοντας εἰς τὸ θέμα τῆς κατάρτισεως τῶν Ἐφημερίων της. Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι ἐφ' ὅσον ὑπάρξῃ ἀγνὴ καὶ ἐμπρόγματος συμπράξεις ἐκ μέρους τῆς Πολιτείας, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Χρυσοστόμου τοῦ Β' θὰ τεθοῦν αἱ ὀρθαὶ βάσεις διὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας καὶ θὰ παύσῃ τὸ σύστημα αὐτῆς νὰ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν προχειρότητα, τὴν ἰσχνότητα προϋποθέσεων καὶ τὴν ἑλλειψιν πληρότητος προγραμματικῆς.

Ἐχει ἀποτύχει.

Πρόσφατοι πληροφορίες ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ παραπετάσματος ἐξαίρουν τὸ γεγονός, ὅτι πλῆθη πιστῶν ἐπλήρωσαν ἀσφυκτικῶς τοὺς ναοὺς κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα. Οὕτω λ.χ. πολυάριθμοι πιστοὶ δὲν κατόρθωσαν νὰ εἵδον θέσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Μόσχας κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς Ἀναστάσεως, τὴν ὅποιαν ἐτέλεσεν ὁ Μακ. Πατριάρχης κ. Ἀλέξιος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ οἱ πιστοὶ παρηκολούθησαν μὲ εὐλάβειαν τὴν Θ. Λειτουργίαν. Ἐκτὸς τοῦ ναοῦ δεκάδες ἀστυνομικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων μερικοὶ ἦσαν ἑφιπποὶ, ἐκράτουν εἰς ἀπόστασιν τὸ πλῆθος τῶν συγκεντρωθέντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ πολλοὶ νέοι.

Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν διὰ μίαν ἀκόμη φοράν, ὅτι ἡ κομμουνιστικὴ προσπάθεια πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς Θρησκείας ἔχει ἀποτύχει. Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμβῇ ἄλλως. Ἡ θρησκευτικὴ προδιάθεσις εἶναι σύμφυτος μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Ἐπομένως ὅσον θὰ ὑπάρχον ἀνθρωποὶ, θὰ ὑπάρχῃ καὶ θρησκευτικότης. Εἶναι ἐπὶ τέλος καιρὸς ἡ ἀλήθεια αὕτη νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν ἡγετῶν, διὰ νὰ μὴ λακτίζουν οὕτοι πρὸς κέντρα.

Πύλαι Ἀδου...

Ὡς μετέδωκεν ὁ ἐν Βελιγραδίῳ ἀνταποκριτὴς τῶν «Ταίμς» τῆς Ν. Ὑόρκης, ἑκατοντάδες Βουλγάρων πιστῶν ἦλθον εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν ἀστυνομίαν καὶ μὲ στελέχη τῆς κομμουνιστικῆς νεολαίας ὅταν ἠμποδίσθησαν νὰ παρακαλουθῇσιν τὴν θείαν λειτουργίαν τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νέφσκυ εἰς Σόφειαν. Τὰ ἐπεισόδια αὐτὰ εἶναι ἐπανάληψις περυσινῶν ὁμοίων καὶ δεῖκνουν, ὅτι εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὁ κομμουνισμὸς δυσκόλως ἀνέχεται ἔστω καὶ τὴν τέλεσιν τῆς χριστιανικῆς λατρείας, παρὰ τὸ ὅτι εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς χώρας αὐτῆς, ὅπως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ παραπετάσματος, ἡ ἐλευθερία τοῦ θρησκεύεσθαι εἶναι ρητῶς κατοχυρωμένη, ἀλλὰ φεῦ, ὥς ἡ πρᾶξις δεῖκνυε, μόνον εἰς τὰς λέξεις. Πάντως, τὸ γεγονός ὅτι οἱ πιστοὶ δὲν συνεμορφώθησαν μὲ τὴν θέλησιν τῆς ἀστυνομίας, ἡ ὁποία ἐπεδίωξε νὰ τοὺς κρατήσῃ ἐκτὸς τοῦ μεγάλου ναοῦ καὶ ἀντέδρασαν εἰς τὰ προκλητικὰ ἀθεϊστικὰ συνθήματα τῶν νεαρῶν κομμουνιστῶν, φανεροῦναι ὅτι ἡ πίστις εἰς τὸν Ἀναστάνα Κόριον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκρίζωθῃ, ἀλλὰ τὸνναντίον γίνεται ἰσχυρότερα, παντοῦ ὅπου ὑπάρχει ἡ καταπίεσις καὶ ὁ διωγμὸς.

Διὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης.

Ἡ ἐν Ἀθήναις σύγκλησις τοῦ βου. Συνεδρίου τῆς «Fondation Europeenne de la culture», ὥς καὶ πρόσφατοι δηλώσεις τοῦ Πάπα Παύλου Στ' θέτουν πάλιν ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς Ἠνωμένης Εὐρώπης. Κατὰ τὰς δηλώσεις ταύτας, «τὸ ἰδεώδες ἐνοποιημένης Εὐρώπης εἶναι μέγα, διότι ἐκπροσωπεῖ τὴν εὐτυχὴ λῆξιν δυστυχῶς ἱστορίας. Τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης δὲν πρέπει πλέον νὰ προβάλλουν προσχήματα, διὰ νὰ ἐναντιῶνται πρὸς ἄλληλα. Διὰ νὰ περιορισθῶν οἱ κίνδυνοι, ὁ πειρασμὸς πιθανῆς ρήξεως, συμφέρει νὰ σχηματίσωμεν ἡ καλύτερον νὰ ἀνασχηματίσωμεν τοιαύτην οἰκονομικὴν ἀδελφῶν λαῶν, οἱ ὅποιοι νὰ μὴ διαιωρῶν, ἀλλὰ νὰ συνθέτουν τὴν Εὐρώπην. Φαίνεται δὲ ὥριμος ἡ ἐνοποίησις τῆς Εὐρώπης οὐχὶ μόνον διὰ τὸν ἀρηθρικὸν τοῦτον σκοπὸν τῆς προφύλαξεως, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους θετικούς, τοὺς ὁποίους ἡ διεθνὴς ζωὴ φέρει σήμερον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν».

Ἄλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ τρεφόμεθα ὑπὸ ἀπατηλῶν ἐλπίδων. Διὰ νὰ γίνῃ τὸ ἀναμφιβόλως μέγα καὶ ὠραῖον τοῦτο ἰδεώδες πραγματικότης, πρέπει, ὥς καὶ ἄλλοτε διεκηρύξαμεν ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης, νὰ προηγηθῇ ἡ πνευματικὴ ἑνωσις τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἑνωσις δὲ αὕτη δύναται νὰ οἰκοδομηθῇ μόνον ἐπὶ τοῦ θεμελίου τῆς ἐνοποιου Ὁρθοδόξου παραδόσεως, ἥτις καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους διαφόρους φυλάς συνήρουν εἰς μίαν θαυμαστὴν ὁλότητα. Ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ νὰ παραθεωρεῖται ἡ παράδοσις αὕτη, τὸ ἰδεώδες τῆς ἡνωμένης Εὐρώπης θὰ ἀποτελῇ χίμαιραν καὶ οὐτοπλίαν.

«Πόθεν ἔσχες;»

Λίαν ὀρθῶς ἡ Κυβέρνησις κατήρτισε νομοσχέδιον, ὅπερ ἀφορᾷ εἰς τὴν παρακολούθησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν περιουσιῶν τῶν πολιτικῶν καὶ κρατικῶν ἀξιοματούχων.

Μία τοιαύτη νομοθεσία θὰ ἔχῃ ἐν πρώτοις ὡς ἀμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ὑπεράσπισιν τῆς τιμῆς τῶν ἡγετῶν τοῦ λαοῦ ἐναντι ἀδίκων ὑπονομιῶν. Εἶναι ἐπὶ τέλους καιρὸς νὰ κατασιγάσῃ ἡ ἔμμενος ἀνησυχία τοῦ λαοῦ, ὅτι τὸ δημόσιον χρήμα κατατρῶγεται ὑπὸ τῶν κυβερνῶντων καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς.

Ἔπειτα ἡ καθιέρωσις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμου θὰ ἀπομακρύνῃ τὸν πειρασμὸν τῆς ἰδιοτελοῦς καταχρήσεως τοῦ ἀξιώματος, τὴν ὁποίαν ἀκριβῶς εἶχεν ὑπ' ὄψιν του ὁ προφήτης Ἡσαΐας, ὅταν κατέκρινε τοὺς ἄρχοντας τῆς Σιών ὡς «κοινωνοὺς κλεπτῶν, ἀγαπῶντας δῶρα, διώκοντας ἀνταπόδομα».

Ἡ Θεία Λατρεία.

Μετὰ χαρᾶς εἶδομεν δημοσιευόμενα τὰ Πρακτικὰ τοῦ ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομου συγκληθέντος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος Δ' Συνεδρίου Θεολόγων «Ἐφεσος», ὅπερ ὡς θέμα του εἶχε τὴν Θεϊὰν Λατρείαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Συνεδρίου τούτου, τοῦ ὁποίου μετέσχον 240 θεολόγοι, ἐγένοντο συζητήσεις καὶ διευκρινήθησαν πορίσματα ἐπὶ σπουδαιοτάτων εἰσηγήσεων ἢ ἀνακοινώσεων, ἀναφερομένων εἰς τὰ ἑξῆς θέματα: «Τὸ πνεῦμα τῆς Θείας Λατρείας», «Οἱ καρποὶ τῆς Θ. Λειτουργίας», «Λειτουργικὴ ἀγωγή», «Λειτουργικὴ προσευχὴ καὶ καθολικότης», «Αἱ λειτουργικαὶ τέχναι ἐν σχέσει πρὸς τὸν ναόν», «Βυζαντινὴ εἰκονογραφία καὶ ὁρθόδοξος λατρεία», «Προβλήματα καὶ προτάσεις σχετικαὶ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ιερέως» κ.λπ. Ὡσαύτως εἰς ἐπὶ μέρους ἐπιτροπὰς ἐμελετήθησαν πρακτικωτέρας φύσεως ζητήματα, οἷα εἶναι τὰ τῆς Λειτουργικῆς μορφώσεως τῶν νέων, τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τῶν ἐργατῶν, τοῦ ἐκκλησιασμοῦ εἰς τὴν ὑπαίθρου, τῆς λήψεως στοιχειωδῶν μέτρων διὰ τὴν ὑποδειγματικὴν τέλεσιν τῆς Θείας Λειτουργίας κ.τ.τ.

Τὸ σπουδαιότατον γενικὸν πόρισμα τοῦ Συνεδρίου ἦτο, ὅτι ἡ Θ. Λατρεία ἀποτελεῖ τὸ κλίμα, τὴν ἀτμόσφαιραν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ζῇ καὶ ἀναπτύσσεται ὁ Χριστιανός. Ἡ Λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶναι θεμελιώδης ἔκφρασις τῆς ὑπάρξεως τοῦ πιστοῦ, ἡ οὐσία τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ κεντρικὸν θέμα τῆς ἐν Χριστῷ ἀποκαλύψεως. Ὅθεν δεόν νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ γίνωμεν περισσότερον οἱ «λατρεύοντες εὐαρέστως τῷ Θεῷ» (Ἐβρ. ιβ', 28) καὶ νὰ ἐνώσωμεν τὰς προσπάθειάς ἡμῶν διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας εἰς λαὸν λατρεύοντα ἐν ἐπιγνώσει, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τὸν Κύριον (Ἰωάν. δ', 24).

Ἀσεβεῖς ἐκδηλώσεις.

Καθ' ἃ ἐπληροφρορήθημεν ἐκ τῶν ἐφημερίδων, μία ταβέρνα τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ προσελκύσῃ πελατεῖαν ἀκόμη καὶ τὴν Μεγάλην Τρίτην, «ἔβαλε μιὰ χορωδία νὰ ψάλλῃ τὸ τροπάριον τῆς Κασσιανῆς». Ὡς ὀρθῶς παρατηρηθῇ, «ἂν πᾶμε μὲ αὐξοῦντα ρυθμὸν σὲ τέτοιες ψυχοφθόρες πρωτοτυπίες, γιατί νὰ μὴ ἀκοῦμε καὶ τὰ «ἐγκώμια» τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἀπὸ χορωδίες σὲ ταβέρνες;».

Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθῶς σκανδαλῶδες καὶ πρέπει νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀντινομίας. Αὕτη πρέπει νὰ ἀπαγορεύσῃ ταιώτας ἀσχημίας καὶ ἀσεβεῖς ἐκδηλώσεις, αἱ ὁποῖαι βεβηλῶνουν τὰ ἱερά καὶ τὰ ὁσια μας. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν κατὰ τρόπον βέβηλον μίμησιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν πράξεων ὑπὸ ἀσεβῶν κινηματογραφικῶν καὶ θεατρικῶν ἔργων.

«Σημαντικὸν γεγονός».

Ὁρθῶς αἱ ἐφημερίδες τῆς Λαμίας ἐχαράκτηρισαν πρὸ τινων ἡμερῶν ὡς «σημαντικὸν γεγονός διὰ τὴν πόλιν» τὸ ὅτι ὁ Σύλλογος τῆς Λαμίας ὁ «Ἅγιος Ἡρωδίων» διωργάνωσε δεξίωσιν πρὸς χάριν τῶν ὁδοκαθαριστῶν καὶ καθαριστῶν τῶν ὑπονόμων τῆς πόλεως. Οὗτοι ἐγένοντο δεκτοὶ μετὰ τῶν συζύγων τῶν εἰς τὴν ὥραίαν ἐορτὴν. Εὐφρόσυνοι χριστιανοὶ ὕμνοι καὶ ᾠσματα, εὐχάριστα καὶ οἰκοδομητικὰ σκέτς, προβολαί, γλυκίσματα καὶ δῶρα περιελαμβάνοντο εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς ὥραίας ἐορτῆς. Συγκινημένος ὁ δήμαρχος τῆς πόλεως εἶπεν, ὅτι «στὰ δέκα χρόνια τῆς δημαρχίας του πρῶτη φορὰ ἀντικρύνει μιὰ παρομοία ἐκδήλωσις πραγματικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀληθινῆς κοινωνικῆς καὶ μορφωτικῆς δράσεως». Καὶ προσέθεσεν, ὅτι «ὄχι μόνον εἰς τὰ δέκα χρόνια τῆς δημαρχίας του, ἀλλὰ καὶ ποτὲ ἄλλοτε ἀπὸ ὅσα γνωρίζει ὁ ἴδιος, δὲν ἔγινε κάτι τέτοιο εἰς τὴν πόλιν του». Ἀλλὰ καὶ οἱ προσκεκλημένοι φρονεοὶ τῆς ὑγείας τῆς πόλεως «εἶχαν σαστίσει ἀπὸ τὸ πρωτοφανές αὐτὸ γεγονός, ὥστε δὲν εὗρισκαν λόγια γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν βαθεῖάν τοις συγκίνησι καὶ εὐχαρίστησι».

Ἀληθῶς αἱ κοινωνίαι θὰ ἦσαν πολὺ εὐτυχέστεραι, ἐὰν πάντες οἱ λεγόμενοι χριστιανοὶ εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ ἐφήρμοζον τοὺς λόγους τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἐν δὲ σῶμα... Τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστι, καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν, καὶ τὰ ἀσχημονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει» (Α' Κορ. ιβ', 20-23).

Εἶναι καταπέλτης.

Ἀξιόλογα εἶναι ὅσα περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν συγχρόνων λογοτεχνῶν εἶπεν εἰς πρόσφατον συνέντευξίν του ἐν Ἀθήναις ὁ κορυφαῖος διηγηματογράφος τῆς

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ μηνὸς Μαΐου ἐχοροστάτησεν εἰς διαφόρους ἱεροὺς ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, συνειργάσθη μετὰ Σεβασμιωτάτων Ἀρχιερέων καὶ τῶν παρ' Αὐτῷ Θεοφιλεστάτων Βοηθῶν Ἐπισκόπων, ἐδέχθη εἰς ἀκράδασιν διάφορα πρόσωπα κλπ.

Προέστη: Τῇ 1ῃ Μαΐου ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Μητροπόλεως τῆς Ἀκολουθίας καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς Περιφορᾶς τοῦ Ἐπιταφίου.

— Τῇ 2ᾳ Μαΐου τῆς Ἀκολουθίας τῆς Ἀνστασίας ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐτέλεσε τὴν θείαν Λειτουργίαν.

— Τῇ 3ῃ Μαΐου τῆς Ἀκολουθίας τῆς Ἀγάπης ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Μητροπόλεως.

Ἐχοροστάτησε: Τῇ 7ῃ Μαΐου εἰς τὸν Ἑσπερινὸν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς ὁδοῦ Ἀκαδημίας.

— Τῇ 9ῃ Μαΐου εἰς τὸν Ἑσπερινὸν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ Ἀμπελοκήπων.

— Τῇ 10ῃ Μαΐου εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Μητροπόλεως, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας προέστη τῆς Δοξολογίας ἐπὶ τῇ ἡμέρᾳ τῆς Μητέρας.

— Τῇ 13ῃ Μαΐου εἰς τὸν Ἑσπερινὸν ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τοῦ Ἀγίου Θεοράποντος Ζωγράφου.

Συνεχάρη: Τῇ 5ῃ Μαΐου εἰς τὰ Ἀνάκτορα τὴν Διάδοχον Εἰρήνην ἐπὶ τοῖς ὀνομασθηρίοις Αὐτῆς.

— Τῇ 9ῃ Μαΐου τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας κ. Χρυσόφορον ἐπὶ τοῖς ὀνομασθηρίοις Αὐτοῦ.

Ἦπεδέχθη: Τῇ 12ῃ Μαΐου εἰς τὸν ἀερολιμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸν Βασιλέα τῆς Ἰορδανίας Χουσεΐν.

Προέπεμψε: Τῇ 13ῃ Μαΐου εἰς τὸν ἀερολιμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸν Βασιλέα τῆς Ἰορδανίας Χουσεΐν.

Παρέστη: Τῇ 9ῃ Μαΐου εἰς τὴν τελευτὴν τῆς ὁρκωμοσίας τῶν νεοσυλλέκτων εἰς τὸ Κέντρον Ἐκπαιδεύσεως Βαρέων Ὁπλῶν τοῦ Χαϊδαρίου.

Ἀνταπεσκέφθη: Τῇ 6ῃ Μαΐου τὸν εὐεργέτην τῆς πόλεως Καβάλας κ. Παπαχριστίδην.

— Τῇ 11ῃ Μαΐου τὰς Αὐτῶν Ἐξοχότητας τοὺς Πρεσβυτάς Ἰορδανίας καὶ Λιβάνου.

Προήδρευσε: Τῇ 9ῃ Μαΐου τοῦ Συμβουλίου τῆς Πανελληνίου Ἑταιρείας Αὐτοδιαθέσεως Κύπρου.

— Τῇ 15ῃ Μαΐου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Βαφειαδακείου Κληροδοτήματος.

Ἦπεθεώρησε: Τῇ 10ῃ Μαΐου τὰ εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Νταοῦ Πεντέλης ἐπιτελούμενα ἔργα.

Ἐδέχθη: Τῇ 2ᾳ Μαΐου τὸν Καθηγητὴν καὶ Ἀκαδημαϊκὸν κ. Π. Μπρατσιώτην, τὸν Νομικὸν Σύμβουλον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κ. Π. Παναγιωτάκον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. κ. Ζαφ. Κέπετζην καὶ τὸν κ. Φαρκοῦζ ἐκ Βηρυτοῦ.

— Τῇ 3ῃ Μαΐου, πρώτη ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ἔνω τῶν 1.000 κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, εἰς οὓς διένειμε πασχάλια ὠά.

— Τῇ 5ῃ Μαΐου τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ο.Δ.Ε.Π. κ. Κόγκαν καὶ τὸν δημοσιογράφον κ. Παράσχον.

— Τῇ 6ῃ Μαΐου τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ο.Δ.Ε.Π. κ. Κόγκαν, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Κελεμενὴν καὶ τὸν κ. Πετρίδην.

— Τῇ 7 Μαΐου τὸν πρῶτὸν ὑπουργὸν κ. Παπασπύρου, τὸν Ἐπίσκοπον τῶν Ἀρμενίων μετὰ τοῦ Προέδρου τῆς Ἀρμενικῆς Κοινότητος, τὸν ἱεροκήρυκα κ. Αὐγουστίνον Καντιώτην, τὸν ἱεροκήρυκα Κιλκίς κ. Ζησόπουλον, τὸν προϊστάμενον τοῦ Ἀγ.

σήμερινης Ἀμερικῆς Ἀρθουρ Μίλλερ. Ἐρωτηθεὶς τί φρονεῖ περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Οὐίλλιαμ Τέννεσον, ἀπήντησεν, ὡς μᾶς πληροφοροεῖ ἡ «Νέα Ἑστία», τὰ ἑξῆς: «Πιστεύω πὸς ὁ Οὐίλλιαμ δὲν λέει τίποτα. Καὶ ξέρετε γιατί; Γιατί γράφει μὲ τὸ στομάχι. Ὅμως αὐτὰ ποὺ γράφει γιὰ διατροφές, πότε μέσα σ' ἓνα πλαίσιο ἀπὸ δυσάρεστες ὁσμὲς καὶ γεύσεις, εἶναι γραμμένα θεατρικά. Γιατί ὁ Οὐίλλιαμ εἶναι ἀναντίρροπα ἓνας ἐκτακτὸς μᾶστορ. Ἀλλὰ μόνο μᾶστορ... Ἀν-πᾶμαι ποὺ τὸ λέω, γιατί πιστεύω ὅτι ὁ συγγραφέας, ποὺ προβάλλεται μὲ ἀξιώσεις, ἔχει εὐθύνες γιὰ τὴν ἠθικὴ μοῖρα τῆς ἐποχῆς του καὶ ὑποχρεώσεις νὰ εἰσχωρήσῃ σὲ γενικωτέρους κύκλους ζωῆς, νὰ τοὺς φωτίσῃ μὲ τὸ πνεῦμά του καὶ νὰ κἀνῃ τὸ ἔργο του — τοῦλάχιστον νὰ τὸ ἐπιδιώξῃ — μίτο, ποὺ θὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὰ σκοτάδια στὸ φῶς. Ἡ ἀταξία, ποὺ μᾶς περιβάλλει, δὲν ἐπιτρέπει πιά νὰ μετριοῦνται οἱ ἀξίες τοῦ πνεύματος μὲ τὴ δεξιολογία, ἀλλὰ μὲ τὴ συμβολὴ τους στὴ λύση τῶν μεγάλων ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων».

Αἱ δηλώσεις αὗται εἶναι ἀσφαλῶς κατατέλτης ἐναντίον ὅλων τῶν λογοτεχνισκῶν καὶ «καλλιτεχνῶν», οἱ ὅποιοι ἐν ὀνόματι τοῦ δόγματος «ἡ τέχνη διὰ τὴν τέχνην» δικαιολογοῦν πᾶσαν ἠθικὴν ἀσυνδοσίαν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν καὶ λησμονοῦν, ὅτι

ἡ ἀληθὴς τέχνη πρέπει νὰ ἐξευγενίσῃ τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων.

Εὐγλωττοι στατιστικά.

Ὁ ὁμηγητὴς τῆς Ψυχιατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καλιφορνίας καὶ ὑποδιευθυντὴς τοῦ νευροψυχιατρικοῦ ἰνστιτούτου τοῦ Λὸς Ἀντζελες Δρ. Μίντζ, ὁμιλῶν πρὸς τὰ μέλη τῆς Ψυχιατρικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἐτόνισεν, ὅτι κατόπιν ἐπισταμένης ἐρευνῆς ἐξηκριβώθη ὅτι περισσότεροι τῶν 5.000.000 Ἀμερικανοὶ ἀπεπειρώθησαν νὰ αὐτοκτονήσουν τοῦλάχιστον μίαν φορὰν εἰς τὴν ζωὴν των. Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Λὸς Ἀντζελες προσεπάθησαν νὰ αὐτοκτονήσουν 75.000 ἀτόμων, ἐνῶ εἰς 500.000 ἀνέρχονται οἱ κάτοικοι τῆς πολιτείας τῆς Καλιφορνίας, οἱ ὅποιοι ἐπεχείρησαν νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὴν ζωὴν των.

Αἱ εὐγλωττοι στατιστικαὶ αὗται εἶναι νέα ὑπόμνησις τῆς ἀληθείας, ὅτι, διὰ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ γαλήνη καὶ ἡ εὐτυχία εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ψυχάς, δὲν ἀρκεῖ ἡ τεχνικὴ πρόοδος καὶ ἡ ἀνοδος τοῦ ὕψους βιοτικοῦ ἐπιπέδου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων ἡ θεμελίωσις τῆς ζωῆς εἰς τὰς αἰωνίους πνευματικὰς ἀξίας καὶ ἡ ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου, τοῦθ' ὅπερ κατ' ἐξοχὴν ἐπιτυγχάνεται ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Ὁρθοδόξου κοσμοθεωρίας καὶ βιοθεωρίας.

Νικολάου Κασαριανής αρχιμ. Γερμανόν Δημητρόπουλον, τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης αρχιμ. κ. Προκόπη, τὸν ἱατρὸν τῆς Θεσσαλονίκης κ. Μελίδην μετὰ τῆς συζύγου του, τοὺς κ.κ. Δρακόπουλον καὶ Παπαδημητρίου, τὸν κ. Φωτιάδην ἐκ Μυτιλήνης, τὴν Κυρίαν Μαρινάνθη Σίμου μετὰ τοῦ κ. Εὐγενίδου-Βερνίκου καὶ τὸν προϊστάμενον τῆς Νομικῆς Ὑπηρεσίας τῶν Τ.Α.Κ.Ε. κ. Σταυρόπουλον.

—Τῇ 8ῃ Μαΐου τὸν πρῶτον Ὑπουργὸν κ. Παπασπύρου καὶ τὴν Κυρίαν Μελίδου.

—Τῇ 9ῃ Μαΐου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Λευκάδας καὶ Ἱθάκης κ. Δωρόθεον καὶ τὸν Νομικὸν Σύμβουλον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κ. Παν. Παναγιωτάκων.

—Τῇ 10ῃ Μαΐου τὰς Αὐτῶν Ἐξοχότητας τοὺς Πρεσβυτάς Ἰορδανίας καὶ Λιβάνου.

—Τῇ 11ῃ Μαΐου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Εὐστάθιον καὶ τὸν Διευθυντὴν τῶν Θρησκευμάτων κ. Γιανναράν.

—Τῇ 12ῃ Μαΐου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Δράμας κ. Φίλιππον, Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονύσιον, Κυθήρων κ. Μελέτιον καὶ Καστορίας κ. Δωρόθεον, τὸν ἀρχιμανδρίτην Καβάλας κ. Χρόνην, τὸν Νομικὸν Σύμβουλον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κ. Παν. Παναγιωτάκων, τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης κ. Γεώργιον Προκόπη καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα κ. Ἀξιότην.

—Τῇ 13ῃ Μαΐου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας πρῶην Θιβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Πολύκαρπον, Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνὸν καὶ Φιδιώτιδος κ. Δημοσικτὸν καὶ τὸν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Τιβερίδος κ. Ἀνατόλιον.

—Τῇ 14ῃ Μαΐου τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἀποστολικῆς Διοκονίας, τὸν κ. Ἰωάννην Κολιτσάρων, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ὁρφανοτροφείου Βουλιαγμένης κ. Μάμαλην, τὸν κ. Δημοσθένην Ἀναγνώστου ἐκ Καβάλας, τὸν ἱεροκήρυκα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς ἀρχιμ. κ. Γεώργ. Δημόπουλον, τὸν ἱεροδιάκονον κ. Ἀναστάσιον Γιαννουλάττον, τὸν Σύμβουλον τοῦ στρατηγοῦ Γρίβα δικηγόρον κ. Χριστόδουλον Παπαδόπουλον καὶ τὸν ἐκδότην τῆς Θρησκευτικῆς καὶ Ἠθικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας κ. Ἀθαν. Μαργιτῶν μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Συντάξεως κ. Βασ. Μουστάκη.

—Τῇ 15ῃ Μαΐου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἐορδαίας κ. Βασίλειον καὶ Ἠλείας κ. Γερμανόν.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ἡ Ἀγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπιβραβεύουσα τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διοκονίαν τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Μιλητουπόλεως κ. Ναθαναήλ, Σχολάρχου τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, προήγαγε τιμῆς ἐνεκεν καὶ προσωπικῶς εἰς τιτουλάριον Μητροπολίτην ὑπὸ τὸν αὐτὸν ψιλὸν τίτλον Μιλητουπόλεως, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀνγγέλλῃ αὐθημερὸν τηλεγραφικῶς εἰς τὴν Α. Σεβασμιότητα καὶ εἰς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα Ἀγίου Ὁρους. Ὁ οὕτως προσχθεὶς θέλει διατηρήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ὡς ἄνω Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς.

—Κατόπιν σχετικῆς προτάσεως τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου, ψήφον κανονικῶν γενομένων ἐν τῷ Πανσ. Πατριαρχικῷ Ναῶ, ἐξελέγη διὰ ψήφων ἑνδεκα, Βοηθὸς παρὰ τῇ Α. Σεβασμιότητι Ἐπίσκοπος ὁ πανοσιολογιώτατος ἀρχιμανδρίτης κ. Μελέτιος Διχαλνδρέου, Ἱερ. Προϊστάμενος τῆς Ὁρθόδοξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Ντένβερ Κολοράντο, ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διλλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Ἀριστείας. Ὁ οὕτως ἐκλεγείς πρόκειται, ἵνα τοποθετηθῇ ἐν τῇ Ἱ. Ἐπισκοπικῇ περιφερείᾳ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, ἥτοι τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἡ Ἀγία Γραφή μεταφράζεται εἰς τὴν ἰνδικὴν διάλεκτον γκουρτερί, γλώσσαν πολλῶν ἐκατομμυρίων Ἰνδῶν. Ὡς γνωστὸν ἡ Ἀγία Γραφή εἶναι ἥδη μετεφρασμένη εἰς ἑπτὰ τοῦλάχιστον ἰνδικὰς διαλέκτους.

—Ἡ ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτροπὴ τοῦ Ο.Η.Ε. ἔλαβεν γνώσιν δηλώσεως περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀνοχῆς καὶ μελετᾷ ταύτην. Τὸ προταθὲν ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑποεπιτροπῆς σχέδιον ὑποστηρίζει ὅτι πᾶσα διάκρισις αἰτιολογούμενη ἐκ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ παραβίασιν τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, τὴν ὅποιαν ἐξασφαλίζει ἡ Παγκόσμιος Δικιόρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Ἀρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 46 καὶ 47 τοῦ Α.Ν. 2200 τοῦ 1940 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσιν εἰς τὴν Ἱερὰν Μητρόπολιν Ἀρτης τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικὰ πρὸς κατάληψιν τῆς χρησεύσης θέσεως Ἐφημερίου Ἀγίας Παρασκευῆς Πατσουκίου.

Ἐν Ἀρτῇ τῇ 30ῇ Ἀπριλίου 1964

† Ὁ Ἀρτης ΙΓΝΑΤΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Σερβίων καὶ Κοζάνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἄρθρα 46 καὶ 47 τοῦ Α.Ν. 2200/1940 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», ὡς ἐτροποποιήθησαν διὰ μεταγενεστέρων Νομοθετικῶν Διατάξεων, ὡς καὶ τοὺς σχετικoὺς Νόμους περὶ Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω Νόμων ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως κατὰλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως Θεοτόκου Χαρχυγῆς, υποβάλλοντες ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» τὰ ὑπὸ τοῦ ἁρθρου 48 τοῦ ὡς ἄνω Α.Ν. 2200/40 ὀριζόμενα δικαιολογητικὰ.

Ἐν Κοζάνῃ τῇ 1ῃ Μαΐου 1964

† Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἱερὰ Μητρόπολις Κασσανδρείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν ἁρθρῶν 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2200/40 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προτιθέμενοι νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν Ἐφημερικῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Ναῶν: 1) Ἀγίου Ἀντωνίου ἐνορίας Ἀγίου Ἀντωνίου, 2) Μεταμορφώσεως ἐνορίας Σωζοπόλεως καὶ 3) Ἀγίου Δημητρίου Λακωνίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Νόμων τῆς Πολιτείας ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», υποβάλλωσι ἡμῖν τὰς διακελευομένας πιστοποιήσεις.

Ἐν Πολυγύρῳ τῇ 2.5.1964

† Ὁ Κασσανδρείας ΣΤΥΝΕΣΙΟΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν ἁρθρῶν 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2200/40 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προτιθέμενοι νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς Ἐφημερικῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος ἐνορίας Μονοπηγάδου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Νόμων τῆς Πολιτείας ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσι ἡμῖν τὰς διακελευομένας πιστοποιήσεις.

Ἐν Πολυγύρῳ τῇ 2.5.1964

† Ὁ Κασσανδρείας ΣΤΥΝΕΣΙΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μητροπολίτου Ἀργολίδος Χρυσοστόμου, *Ψευδενωτικά*. Ἀθήναι 1964, σελ. 99.

Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης Πολυκάρπου, *Ποιμαντορικὰ γράμματα*, Πειραιὺς 1964, σελ. 156.

Παν. Μπρατσιώτου, Ἀκαδημαϊκοῦ, Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ πολλαπλὴ σπουδαιότης του ἰδίᾳ διὰ τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν. Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 38 (1963). Ἐν Ἀθῆναις 1963, σελ. 574-596.

Γερασίμου Ι. Κονιδάρη, Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Νέαι ἐρευναι πρὸς λύσιν τῶν προβλημάτων τῶν πηγῶν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πολιτεύματος τοῦ ἀρχικοῦ χριστιανισμοῦ (34-156 μ.Χ.). Ἐν Ἀθῆναις 1964, σελ. 28.

Γιῶάννου Ὁρ. Καλογήρου, Κοσμητορὸς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, Ἐκ τῆς Γ' Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸ Νέον Δελχὶ τῶν Ἰνδιῶν. Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ «Γρηγορίου Παλαμά». Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1962, σελ. 54.

Τοῦ αὐτοῦ, Die Tätigkeit der Orthodoxen Kirche bei ihrer ersten Begegnung mit der Reformation (ein Beitrag zum Verständnis der neueren Auffassungen). Sonderdruck aus dem Wissenschaftlichen Jahrbuch der Theologischen Fakultät (Band 6. 1961). Thessaloniki 1962, S. 42.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ Ὀρθοδοξία καὶ ὁ εἰς βάρος αὐτῆς προσλητιμὸς. (Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς», Ἰανουάριος-Φεβρουάριος 1963, τ. 536-537 α'-β'). Ἐν Θεσσαλονίκῃ 1963, σελ. 12.

Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Χριστιανισμὸς ἐξ ἀντικειμένου καὶ ὑποκειμένου ἐπιλήθευσις τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀξιολογικῆς θρησκευτικῆς λειτουργίας, ἐν Θεσσαλονίκῃ 1964, σελ. 32.

Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Ἀθ. Καλύβα, Ἱεροκέρυκος, Παπικὸς Ὀλοκληρωτισμὸς. Ἐκδόσις τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἀδελφότητος «Κυψέλη», Γλυφάδα Ἀθηνῶν 1964, σελ. 156.

Ἀρχ. Π. Κ. Πολυμεροπούλου, Στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Γονεῖς καὶ παιδιὰ. Ἀθήναι 1964. Σελ. 211.

Ἀναστασίου Κ. Πιερίου, προέδρου τῆς «Ἑλληνικῆς Χριστοπολιτείας», Ὁ κοινωνισμὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκδ. «Ἑλληνικῆς Χριστοπολιτείας», ἐν Ἀθῆναις 1963, σελ. 288.

R. Guardini, Ὁ Πολιτισμὸς ὡς ἔργον καὶ ὡς παρακινδυνεύσις. Μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Ἀθ. Κουσκουτοπούλου. Ἐν Ἀθῆναις 1964, σελ. 54.

Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου, τετραμηνιαία νομοκονοκὴ ἐπιθεώρησις, τεύχος πρῶτον, ἔτος ΙΘ'. Περιεχόμενα: Δρὸς Παν. Ἱ. Παναγιωτάκου, Ἡ συνάντησις τῶν Ἱεροσολύμων, 5-6 Ἰανουαρίου 1964. Γερμανοῦ, Μητροπολίτου Μαντινείας καὶ Κυνουρίας (+), Τὸ κύκνειον ἄσμα. Μελετίου, Μητροπολίτου Κυθήρων, Γάμος κληρικῶν καταχθέντων εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν ἀνίερων. Βασιλείου, Μητροπολίτου πρ. Λήμνου, Ἑσωτερικοὶ Κανονισμοὶ Ἰδρυμάτων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Νομοκονοκὴ γνωμοδοτήσεις, Ἐκκλησιαστικὴ νομολογία, Χρονικά, Κριτικὸν καὶ Βιβλιογραφικὸν δελτίον. Ἀθήναι 1964, σελ. 72.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἑορδαίας ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ναῶν Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν:

Δρχ. 50, 75, 100 ἐτησίως.

Λοιπῶν Ναῶν Ἐπικρατείας:

30 ἐτησίως.

Ἐξωτερικοῦ: δολλάρια 3.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδοσίου Σπεράντσα, Ἄς ἔχωμεν ὑπ' ὄψει.

Ἑόρτια Γράμματα.

Ἐπισκόπου Μελὸς Αἰμιλιανοῦ, Ποιμαντικὴ τοῦ Μετανάστου.

Π. Τρεμπέλα, Θεωρίαι ἀπαράδεκτοι περὶ τὴν Unam Sanctam.

Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Μπαρδάκου, Τὸ Κατηχητικὸν σήμερον.

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης.

Παρατηρήσεων στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά.

Προκηρύξεις.

Βιβλιογραφία.

ΜΟΝΟΤΥΠΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΤΣΙΡΩΝΗ
Μενάνδρου 4—Ἀθήναι—Τηλ. 533.805

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου Γεώργιος Σ. Χρυσάφης
Ἰασωνίδου 22 — Σούρμενα